

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Andra kammaren.

Nr 41.

Tisdagen den 26 maj.

Kl. 3,30 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 19 innevarande maj.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Riksdagsman C. A. Svensson, som lider av akut febersjukdom, är för närvarande sängliggande.

Stockholm d. 26 maj 1925.

A. Alfvén,
leg. läkare.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter sammansatta stats- och bevillningsutskottets memorial nr 6.

§ 4.

Vid härpå skedd föredragning av sammansatta stats- och första lagutskottets memorial, nr 7, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. fl. biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Härefter föredrogos, men blevo ånyo bordlagda sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 8 samt bankoutskottets utlåtanden nr 50—54 och 59.

§ 6.

Vidare föredrogs första lagutskottets memorial, nr 39, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning m. m.; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Föredrogos, men blevo ånyo lagda på bordet andra lagutskottets utlåtanden nr 34 och 36 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 72—76.

Andra kammarens protokoll 1925. Nr 41.

§ 8.

Jordbruksutskottets memorial, nr 78, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckta motioner angående vissa egnahemsrörelsen rörande frågor, som nu föredrogs, lades till handlingarna.

§ 9.

Härpå föredrogs jordbruksutskottets memorial, nr 79, angående ersättning åt byråchefen Carl Mannerfelt, vilken såsom särskild sekreterare biträtt utskottet vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition, nr 90, angående kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna ävensom de i anledning av nämnda proposition väckta motioner; och biföll kammaren utskottets i nämnda memorial gjorda hemställan.

§ 10.

Ordet lämnades härafter till herr **andre vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta att på föredragningslistan för morgondagens plenum bland två gånger bordlagda ärenden uppsätta följande ärenden i nu nämnd ordning, nämligen: främst sammansatta stats- och bevillningsutskottets memorial nr 6, därefter statsutskottets memorial nr 106, vidare sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 4, därefter statsutskottets utlåtande nr 109 och jordbruksutskottets utlåtande nr 68; vidare statsutskottets utlåtanden nr 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, därefter bankoutskottets utlåtande nr 11 A; därefter samma utskotts utlåtanden nr 58, 60 och 61 samt bankoutskottets memorial nr 62; därefter jordbruksutskottets utlåtande nr 71, därefter bankoutskottets utlåtanden nr 51, 52, 53, 54 och 59 samt därefter jordbruksutskottets utlåtanden nr 72, 75 och 76. Därjämte hemställer jag, att sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 8 må sättas näst efter bankoutskottets utlåtande nr 50. Slutligen hemställer jag, att andra lagutskottets utlåtande nr 34 måtte sättas närmast före konstitutionsutskottets memorial nr 1.

Denna hemställan bifölles.

§ 11.

Till bordläggning anmälles:

statsutskottets utlåtanden:

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmänt resereglemente ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av återbetalningsskyldighet beträffande till underofficerare vid flottans station i Karlskrona oriktigt utbetalta dyrtidstillägg;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 127, gjorda framställningar angående arvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken; och

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till sjukkasseväsandets befrämjande samt till sjukkassar, som meddela moderskapsunderstöd, jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande, nr 44, i anledning av väckt motion angående revision av gällande bestämmelser om tull å automobiler och automobil-delar;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer ävensom med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 63, i anledning av framställningar om pensionsreglering och dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1925—1926 för viss personal inom den civila statsförvaltningen, i vad avser pensions- och indragningsstaterna;

nr 65, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om tillfällig löneförbättring under budgetåret 1925—1926 för en tjänsteman i riksbanken samt vissa befattningshavare vid Tumba bruk;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk löne- och pensionsförbättring för reservstatspersonalen m. m., i vad angår pensionsförhållanden; och

nr 67, i anledning av väckt motion i fråga om pensionsförhållandena för vissa kammarskrivare i tullverket; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bulvanförhållande i fråga om fast egendom, dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Beskow* under 2 dagar från och med den 29 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,57 e. m.

In fidem:
Per Cronvall.

Onsdagen den 27 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 20 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Sedan riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de uti bankoutsrottets memorial nr 47 ävensom statsutskottets memorial nr 106, punkterna 1 och 2, samt nr 110 föreslagna voteringspropositioner rörande frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning nämligen:

Första omröstningen:

(enligt bankoutsrottets memorial nr 47).

»Den, som i likhet med första kammaren vill avslå vad utskottet i sitt utlåtande nr 44 hemställt, eller att riksdagen, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förevarande framställning, må besluta, att i riksbanken anställda ordinarie skrivbiträden må med benämning kassabiträden från och med den 1 juli 1925 hänföras till andra lönegraden, avd. B., av den i nu gällande avlöningsreglemente för befattningshavarna vid riksdagens verk intagna löneplan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit vad utskottet hemställt.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 102 Ja och 107 Nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 94 Ja och 35 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller .. 102 Ja och 107 Nej, sammanräkningen visade 196 Ja och 142 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Andra omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 106, p. 1).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må

I) b) föreskriva — — — — —

Villkor och bestämmelser beträffande avlöningsförhållandena för professorer m. fl. vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet.

9. Vid sjukdomsförfall — — — — — vederbörande högskola.

10. Överbibliotekarie må äga åtnjuta en och en halv månads semester årligen, när sådant av vederbörande rektor provas kunna ske utan hinder för göromålens behöriga gång.

11. a) Till vikarierande — — — — — minst tre år,

12. a) Docentstipendium må — — — — — ett år.

II) a) besluta, att å innehavare av annan ordinarie befattning vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet — överbibliotekarierna vid nämnda universitet därvid undantagna — än den, som är i de under I angivna stater upptagen, skall avlöningsreglementet — — — — —

II) b) godkänna följande

Bestämmelser angående tillämpning — — — — —

A. Ifrågavarande reglemente skall från och med den 1 juli 1925 äga tillämpning å tjänstemän vid biblioteken med undantag för överbibliotekarierna, å tjänstemän vid — — — — — och institut.

B. 1. — — — — —

2. — — — — —

3. — — — — —

4. I stället för vad i 19 § i avlöningsreglementet stadgas om vikariatsersättning, skall vid förordnande för förste eller andre bibliotekarie att uppehålla överbibliotekarietjänst gälla, att, därest förordnandet föranledes av semester för överbibliotekarie eller tjänstledighet för denne, vare sig med bibehållna avlöningsförmåner eller med skyldighet att allenast avstå tjänstgöringspenningarna, den vikarierande må äga att, mot erhållande av på tiden för förordnandet belöpande tjänstgöringspenningar å överbibliotekarietjänsten eller däremot svarande belopp, för samma tid av sin lön avstå ett belopp, motsvarande det i 16 § 1 mom. i avlöningsreglementet angivna tjänstledighetsavdrag, men att, därest förordnandet föranledes av annan orsak, kanslern må äga att bestämma grunderna för vikariatsersättningen.

5. Rörande tjänstemans — — — — — särskilt stadgat.

II) c) från och med den 1 juli 1925 på följande sätt bestämma antalet ordinarie befattningshavare, å vilka nämnda avlöningsreglemente skall äga tillämpning:

vid universitetet i Uppsala:

Biblioteket:

Avlöningsgrad.

4 förste bibliotekarier..... B 26

vid universitetet i Lund:

Biblioteket:

Avlöningsgrad.

3 förste bibliotekarier..... B 26

II) d) godkänna följande förslag till avlöningsstater för vissa tjänstemän och betjänte dels vid universitetens i Uppsala och Lund samlingar och inrättningar m. m., dels ock vid karolinska mediko-kirurgiska institutet och dess institutioner:

Avlöningsstater för vissa tjänstemän och betjänte vid universitetets i Uppsala samlingar och inrättningar m. m.

Biblioteket.

1 överbibliotekarie, avlöning..... kronor 12,000

Anm.: I fråga om avlöningens fördelning i lön och tjänstgöringspenningar samt i fråga om rätt till ålderstillägg gäller vad därom är föreskrivet för universitetsprofessor. Pensionsunderlaget utgör 7,200 kronor och pensionsavgiften 430 kronor.

Avlöningar till övriga ordinarie tjänstemän, *förslagsanslag*..... » 120,500

Summa förslagsanslag kronor 350,500.

Avlöningsstater för vissa tjänstemän och betjänte vid universitetets i Lund samlingar och inrättningar m. m.

Biblioteket.

1 överbibliotekarie, avlöning..... kronor 12,000

Anm.: I fråga om avlöningens fördelning i lön och tjänstgöringspenningar samt i fråga om rätt till ålderstillägg gäller vad därom är föreskrivet för universitetsprofessor. Pensionsunderlaget utgör 7,200 kronor och pensionsavgiften 430 kronor.

Avlöningar till övriga ordinarie tjänstemän, *förslagsanslag*..... » 78,250

Summa förslagsanslag kronor 246,300.

III) a) — med uteslutande —

ett ordinarie förslagsanslag å 350,500 kronor; —

III) b) — med uteslutande —

ett ordinarie förslagsanslag å 246,300 kronor; —

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat,

I) b) föreskriva —————

**Villkor och bestämmelser beträffande avlöningsförhållandena för professorer
m. fl. vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-
kirurgiska institutet.**

9. Vid sjukdomsförfall ————— vederbörande högskola.

10. a) Till vikarierande ————— minst tre år.

11. a) Docentstipendium må ————— ett år.

II) a) besluta, att å innehavare av annan ordinarie befattning vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet än den, som är i de under I angivna stater upptagen, skall avlöningsreglementet —————

II) b) godkänna följande

Bestämmelser angående tillämpning —————

A. Ifrågavarande reglemente skall från och med den 1 juli 1925 äga tillämpning å tjänstemän vid biblioteken, å tjänstemän vid ————— och institut.

B. 1. —————

2. —————

3. —————

4. Rörande tjänstemans ————— särskilt stadgat.

II) c) från och med den 1 juli 1925 på följande sätt bestämma antalet ordinarie befattningshavare, å vilka nämnda avlöningsreglemente skall äga tillämpning:

vid universitetet i Uppsala:

Biblioteket:

	Avlöningsgrad.
1 överbibliotekarie.....	B 30
4 förste bibliotekarier.....	B 26

vid universitetet i Lund:

Biblioteket:

	Avlöningsgrad.
1 överbibliotekarie.....	B 30
3 förste bibliotekarier.....	B 26

II) d) godkänna följande förslag till avlöningsstater för vissa tjänstemän och betjänte dels vid universitetens i Uppsala och Lund samlingar och inrättningar m. m., dels ock vid karolinska mediko-kirurgiska institutet och dess institutioner:

Avlöningsstater för vissa tjänstemän och betjante vid universitetets i Uppsala samlingar och inrättningar m. m.

Biblioteket

Avlöningar till ordinarie tjänstemän..... kronor 131,500

Summa förslagsanslag kronor 349,500

Avlöningsstater för vissa tjänstemän och betjante vid universitetets i Lund samlingar och inrättningar m. m.

Biblioteket

Avlöningar till ordinarie tjänstemän..... kronor 89,250

Summa förslagsanslag kronor 245,300

III) a) — med uteslutande — — — — — ett ordinarie förslagsanslag å 349,500 kronor;

III) b) — med uteslutande — — — — — ett ordinarie förslagsanslag å 245,300 kronor;

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 68 Ja och 148 Nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 83 Ja och 54 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller ... 68 Ja och 148 Nej, sammanräkningen visade 151 Ja och 202 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Tredje omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 106, p. 2).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må besluta, att den vid universitetets i Uppsala egendoms- och skogsförvaltning anställde fogden skall hänföras till avlöningsgraden B 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat, att den vid universitetets i Uppsala egendoms- och skogsförvaltning anställde fogden skall hänföras till lönegraden B 26.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop,

rop, och utföll densamma med 75 Ja och 137 Nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 102 Ja och 35 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller 75 Ja och 137 Nej, sammanräkningen visade 177 Ja och 172 Nej, och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Fjärde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 110).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, i anledning av herr Hellbergs ovanberörda motion, till folkliga musikskolan i Arvika för en minst 20 veckors lång kurs under verksamhetsåret 1925—1926, bevilja för budgetåret 1925—1926 ett extra anslag av 3,000 kronor, att utgå på de villkor Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva; röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, avslagit herr Hellbergs ifrågavarande motion.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 99 Ja och 110 Nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 83 Ja och 47 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller ... 99 Ja och 110 Nej, sammanräkningen visade 182 Ja och 157 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 128—131, bevillningsutskottets betänkande nr 44, bankoutskottets utlåtanden nr 55 och 63—67 samt andra lagutskottets utlåtande nr 35.

§ 4.

Till avgörande företogs nu sammansatta stats- och bevillningsutskottets memorial, nr 6, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel, m. m. även som i ämnet väckta motioner.

Om ändring i förordningen ang. statsverkets fond av rusdrycksmedel m. m.

*Om ändring
i förordningen
ang. stats-
verkets fond av
rusdrycks-
medel m. m.
(Forts.)*

I ändamål att sammanjämka de skiljaktiga beslut, i vilka kamrarna stannat vid behandlingen av sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande, ur 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel, m. m. ävensom i ämnet väckta motioner, hemställde utskottet i förevarande memorial, att riksdagen måtte, vardera kammaren med ändring — utom i vad anginge anvisande såsom överskott å statsverkets fond av rusdrycksmedel av ett förslagsanslag av 2,500,000 kronor — av sina förut fattade beslut,

1:o) antaga följande

Förslag

till

förordning angående visst undantag för budgetåret 1925—1926 från föreskrifterna i förordningen den 18 juli 1913 (nr 199) angående statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Häri genom förordnas, att vad i 1 § förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel stadgas därom, att av statsverkets inkomster av brännvinstillverkningsskatt, maltskatt och rusdrycksförsäljningsmedel ävensom den år 1920 beslutade mertull å arrak och rom visst belopp skall avsättas till en särskild fond, icke skall lända till efterrättelse för budgetåret 1925—1926;

2:o) för avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel för budgetåret 1925—1926 anvisa ett belopp av 4,000,000 kronor; samt

3:o) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, efter verkställd ytterligare utredning, för nästa års riksdag framlägga det förslag till ändring av de i förordningen angående statsverkets fond av rusdrycksmedel meddelade bestämmelserna, vartill utredningen kunde giva anledning.

Uti en vid memorialet fogad reservation hade herrar *Bergman, Rosén, Alexis Björkman* och *Olsson* i Gävle hemställt, att riksdagen måtte avslå utskottets sammanjämningsförslag.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Olsson* i Gävle: Herr talman, mina herrar! Med hänsyn till vår långa föredragningslista i dag skall jag icke draga upp någon längre debatt i detta ärende. Jag är för övrigt övertygad därom, att var och en av kammarens ledamöter redan har sin ställning klar. Då jag emellertid står såsom reservant, vill jag säga några ord för att angiva de synpunkter, som föranlett mig att yrka avslag på det nu föreliggande sammanjämningsförslaget.

Läget i dag är i stort sett detsamma som när kammaren den 16 maj behandlade frågan och fattade beslut i densamma. Första kammaren beslöt då, att den nuvarande förordningen skulle bringas ur världen och ersättas med en annan, samt att det skulle bli en fast avsättning till rusdrycksmedelsfonden. Andra kammaren beslöt bibehållande av principerna i 1913 års förordning och fixerade den summa, som skulle gå till budgeten. En sammanjämningslinje mellan dessa båda ståndpunkter borde enligt min mening hava försökts på ett sätt, varigenom ingen av de båda uppfattningarna hade fått träda tillbaka från sin principiella ståndpunkt, utan enligt vilket man i avvakten på det förslag, som utan alla tvivel kommer att föreläggas nästa års riksdag, hade ordnat saken på samma sätt som skedde 1923 och 1924. Den linjen hävdade också vi reservanter i utskottet, men utskottets majoritet av-

visade den, och det sammanjämningsförslag, som föreligger, är ju ingenting annat än första kammarens beslut, visserligen med en begränsning till ett år.

Jag skulle vilja säga, att om, vi en gång skola komma till resultat i denna fråga, till ett samförstånd, vilket jag håller för troligt, så vinner man inte detta samförstånd därigenom, att man bringar dem, som hävda den uppfattning, som vi företråda på vår sida, på knä och därmed ger onödig styrka åt den andra sidan. Det är därför vi på vårt håll lika litet kunna biträda det föreliggande förslaget till suspension av förordningen, som vi kunde biträda den kungl. propositionen. Jag vill också framhålla, att jag kan icke finna, att några som helst vådor uppstå, om andra kammaren vidbliver sitt beslut av den 16 maj. Det kommer då självfallet att bli statsutskottets sak att ordna denna fråga. Jag vill meddela, att statsutskottets ordförande för en timme sedan sade mig, att den delegation i statsutskottet, som förberedande behandlar riksstaten, hade kommit till det resultatet redan i går, att därest kamrarna i denna fråga skulle stanna i olika beslut, statsutskottet skulle i samband med riksstaten framlägga förslag om medels tagande ur rusdrycksmedelsfonden. Jag tror således icke, att det är riktigt att här framhålla, att om andra kammaren vidbliver sitt beslut av den 16 maj någon svårighet skulle uppstå.

Då jag således, herr talman, anser, att det föreliggande sammanjämningsförslaget icke tager någon hänsyn till andra kammarens beslut, får jag hemställa, att kammaren måtte vidbliva beslutet av den 16 maj, och jag ber sålunda att få hemställa om avslag å utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herr *Eriksson* i Grängesberg.

Herr **Bengtsson** i Norup: Jag trodde, herr talman, att diskussionen skulle avslutas med herr Olssons i Gävle anförande, men då jag ser, att flera talare nu begärt ordet, skall jag be att få yttra något. Någon ingående debatt torde väl icke behövas i dag. Det måste emellertid sägas ut, att det resultat, andra kammaren kom till under behandlingen förra gången av detta ärende, innebar ett fastslående av, att syftet med den utredning, som riksdagen förra året skrev om, icke har nåtts genom det kungl. förslaget. Vi fasthålla dock vid att denna utredning måste komma till stånd, detta så mycket mer som, sedan riksdagen tagit ställning till de olika kamrarnas beslut, stora nykterhetsmöten hava hållits i landet. Sådana möten höllos även här i Stockholm. I dessa deltog inte mindre än tre statsråd, däribland hans excellens herr statsministern, och talen enligt referaten gingo i den riktning, som andra kammaren angivit. Den resolution, som antogs på dessa möten, var av följande lydelse: »Vi vädja till statsmakterna att med lagstiftning främja strävandena att tillbakatränga och slutligen helt tillintetgöra dryckesseden, att frigöra staten från dess ekonomiska beroende av rusdrycksbeskattningen.»

Jag skulle kanske också tillägga: Hur skulle det psykologiskt ta sig ut i landet, om andra kammaren nu skulle frågå sin ställning vid förra behandlingen av ärendet? Jag nödgas därför, herr talman, för den händelse vid propositions framställande det visar sig, att avgörandet kommer att gå mot reservationen, begära votering med namnupprop och anteckning till protokollet, så att valmännen må veta huru deras representanter votera i denna fråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Kristensson** i Göteborg: Herr talman! Jag hade för min del väntat att få höra några sakliga skäl för att man skulle avslå detta sammanjämnings-

*Om ändring
i förordningen
ang. stats-
verkets fond av
rusdrycks-
medel m. m.
(Forts.)*

*Om ändring
i förordningen
ang. stats-
verkets fond av
rusdrycks-
medel m. m.
(Forts.)*

förslag. I stället får jag nu höra en massa andra saker. Det mest kuriösa tycker jag egentligen är det, som den föregående ärade talaren sade, att därför att några statsråd, däribland hans excellens herr statsministern, för några dagar sedan hållit nykterhetsföredrag, man nu skulle avslå den kungl. propositionen, som samma statsråd varit med om, angående avsättning till rusdrycksmedelsfonden. Det är väl ändå att ställa saker och ting litet på huvudet.

Nu vill jag vidare i anledning av vad herr Olsson i Gävle yttrade, då han framhöll, att detta var precis vad första kammaren beslutat, eller detsamma som Kungl. Maj:t har föreslagit en gång, säga, att det är det icke. Var och en, som vill läsa handlingarna här, ser, att utskottet uttryckligen säger ifrån, att den strid saken gäller tager utskottet icke i någon mån position till, den ställer utskottet på framtiden. Det står högst på sidan 5: »Då skiljaktighet råder beträffande de grunder, efter vilka detta belopp skall beräknas, synes denna fråga kunna ställas på framtiden» och Kungl. Maj:ts proposition nu allenast böra föranleda, att vi vidtaga en åtgärd, så att det blir möjligt att få pengar innevarande budgetår, en sak, som alla äro eniga om. Då utskottet under denna riksdagsbrådska hade ett par sammanträden, så förelåg vid det sista sammanträdet två alternativa sammanjämningsförslag. Det ena alternativet var det, som nu här föreligger. Av det andra alternativet ha reservanterna upptagit första hälften men icke andra hälften. För min del ville jag helst, att vi skulle komma till enighet, så att vi kunde slippa att i riksdagen ytterligare strida om denna sak, vars betydelse enligt mitt förmenande blåsts upp alltför mycket. Jag skall då be att i korthet få angiva, varför jag inte kunde rösta för det andra alternativet. Det var för det första därför, att däri göres ett uttalande om en ren konstitutionell fråga, varom meningarna bland experterna äro delade, och jag ansåg mig för min del inte kompetent att fälla ett avgörande, att precis det och det vore det riktiga. Det gäller, såsom framgår av vad reservanterna yttra på sidan 7, frågan om gemensam omröstning i föreliggande ärende. Visserligen lutar jag åt den ena sidan, men då i alla fall sakkunniga stå på båda sidor, tyckte jag för min del, att det var onödigt att i detta fall göra ett principiellt uttalande i denna sak. Detta var mitt ena skäl. Det andra var det, att det upplystes, att man var mycket tveksam, hurvida detta alternativ 2 överhuvud var framkomligt i riksdagen. Man hade inte ens haft tid att förvissa sig om att talmännen i båda kamrarna skulle anse sig oförhindrade att framställa proposition på detta alternativ. Det framhölls, att den saken var mycket tvivelaktig. Vid sådant förhållande och då här icke göres något som helst uttalande ifråga om den princip, varom kamrarna äro oense, och då till yttermera visso riksdagen skriver till Kungl. Maj:t och begär en förnyad utredning i denna sak, utan att det ges något direktiv vare sig till förmån för första kammarens eller till förmån för andra kammarens uppfattning, utan denna utredning ställes fullkomligt förutsättningslös, så trodde jag verkligen, att man skulle kunna gå med på vad som här är föreslaget. Det hade ju naturligtvis funnits ännu en möjlighet till sammanjämnning. Det kunde ha varit naturligt, att utskottet hade hemställt till endera kammaren att frånträda sitt beslut och biträda medkammarens. Om man då såg efter, hur rösterna ställde sig i de olika kamrarna, så hade det tydligen varit ganska svårt att göra en dylik hemställan till första kammaren, där det fanns en avsevärd majoritet. Men jag tyckte för min del, att det var precis lika svårt att göra en dylik hemställan till andra kammaren. Då hade man verkligen kunnat tala om att denna kammare måst frånträda sina principer, att man velat bringa kammaren på knä. Jag ville för min del inte vara med om en sådan åtgärd, utan jag föreslog vid första sammanträdet, att man skulle söka någon utväg, varigenom Kungl. Maj:t fick pengarna men principfrågan

ställdes på framtiden och fick bero till efter en blivande utredning. Jag skall nu be att inför kammaren få rätta en uppgift, som lämnades av herr Olsson i Gävle. Jag deltog i sammanträdet av den delegation från stats- och bevillningsutskotten, som ägde rum i går. Och jag kan försäkra, att det gjordes icke någonting som helst i den vägen, som herr Olsson i Gävle yttrade. En ledamot, ordföranden, uttalade sin mening, men i övrigt förekom ingenting. Sammansatta stats- och bevillningsutskottet har väl, mig veterligen, ingen motionsrätt — åtminstone har det försäkrats, att så icke är fallet. Och jag kan inte göra något som helst uttalande om hur statsutskottets majoritet kan komma att ställa sig i sådant fall. Det antagliga är väl, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, som nu begärde ordet, om han inte har något större intresse av att utskottets förslag antages, förklarar sig beredd att komma in med en proposition i ärendet. Jag skall inte närmare gå in på saken. Den är för liten att strida om. Jag förstår inte, att man håller så förfärligt styvt på att få denna inkomst bokförd ena minuten för att i andra minuten lämna pengarna till statsverket. De komma sedan sannerligen inte tillbaka. Det påminner, såsom förre finansministern Beskow yttrade, litet om att leka blindbock. Jag ber, herr talman, att på grund av vad som anförts i memorialet få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om ändring i förordningen ang. statsverkets fond av rusdrycksmedel m. m.
(Forts.)

Herr *Lithander* instämde häruti.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag begärde ordet, då den föregående talaren yttrade, att han för sin del icke vore säker på att statsutskottet skulle vara villigt att hemställa om att nödiga medel skulle anslås för nästa budgetår. Jag hoppas, att herr Kristenson i den punkten skall befinna sig ensam i statsutskottet. Vi ha utgått ifrån, att vilken utgång frågan än får i riksdagen, skulle budgeten kunna klaras. Det vore väl ett egendomligt förhållande, om det av någon anledning, även om det vore en om jag så får säga pressad tolkning av grundlagen, skulle vara omöjligt för riksdagen att kunna klara sig ur denna situation, därför att kamrarna ha stannat i olika beslut.

I fråga om regeringens ställning vill jag endast tillfoga, att det förslag, som lades fram, var avsett att för de närmaste åren innebära en lösning i samförstånd. När det förslaget icke vann nykterhetsgruppernas gillande och den linjen sålunda visade sig ha förfallit, är det från regeringens sida tämligen likgiltigt, på vilket sätt frågan ordnas för nästa budgetår. Jag har inte anledning att taga position i denna strid mellan de båda kamrarna. Jag vill bara beklaga, att man icke från bägge sidorna lagt i dagen större vilja till samförstånd. Denna utgång betyder kanske icke så mycket nu, men den vittnar icke gott om utsikterna i fortsättningen att komma till en lösning, som skulle kunna accepteras av båda kamrarna. Jag hoppas likväl, att det icke är något dåligt förebud för det förslag, som det tydligen är regeringens önskan att lägga fram för nästa års riksdag för att tills vidare åtminstone bringa striden ur världen.

Herr **Rydén**: Herr talman! Jag skall tillåta mig att yttra några ord om detta memorial ur rent principiell synpunkt. Här är fråga om ett av de mest invecklade spörsmål beträffande sammanjämkning eller gemensam votering, som förelegat i riksdagen. Frågan ligger så, att första kammaren har beslutat att ändra första paragrafen i förordningen angående statsverkets fond av rusdrycksmedel och i sammanhang därmed har första kammaren beslutat anvisa ett fast anslag av 4 miljoner kronor jämte ett förslagsanslag av 2.5 miljoner kronor för avsättning till rusdrycksmedelsfonden. Andra kammaren har också

Om ändring i förordningen ang. statsverkets fond av rusdrycksmedel m. m. beslutat att ändra 1 § i nämnda förordning, men kammaren har ändrat den på ett annat sätt än första kammaren har gjort, och andra kammaren har jämväl anvisat 4 miljoner kronor, dock såsom förslagsanslag, jämte 2,5 miljoner kronor såsom förslagsanslag.

Den första fråga, som måste uppställa sig här, är: kan det här voteras gemensamt? Faktiskt är, att anslag beviljats av båda kamrarna och med samma belopp, men huvudanslaget har fått olika karaktär. I den ena kammaren har det fått karaktären av fast anslag och i den andra kammaren karaktären av förslagsanslag. I de kretsar, som blivit tillsporda i detta ärende, rådde till en början den uppfattningen, att man kunde anordna gemensam omröstning. Jag för min del hävdade redan från början den meningen, att gemensam votering icke kunde äga rum av det skälet, att dessa anslagsbelopp, som till siffran äro lika och rent formellt se ut som om man skulle kunna votera gemensamt om dem, äro orubbligt förknippade med de författningsändringar, som i vardera fallet beslutats. Med hänsyn till den osäkerhet, som råder i fråga om voteringsinstitutets tillämpning, är det av vikt, att det fastslås i riksdagsdebatten, att icke gemensam votering vid en mera ingående prövning ansetts kunna äga rum.

Frågan är då, om besluten kunna sammanjämkas. Efter min uppfattning är det föreliggande fallet ett klart sammanjämningsfall. Det är båda kamrarnas vilja att ändra den grundläggande paragrafen, 1 §. Men meningsskiljaktighet råder principiellt om huru denna ändring skall göras. Efter min uppfattning borde man i det sammansatta utskottet känt sig förpliktad på båda sidorna att söka åstadkomma en sammanjämkning, och jag måste säga såsom mitt omdöme om den ståndpunkt, som intagits av reservanterna, att det är icke, så vitt jag kan förstå en lojal ställning — jag uttrycker mig fortfarande rent principiellt — som de intagit i sammanjämningsfrågan. Hela deras resonemang är, att ärendet har förfallit genom kamrarnas skiljaktiga beslut. Denna utgångspunkt är icke riktig. Om vi tänka oss en sådan fråga behandlad i ett lagutskott, så kunna vi icke tänka oss, att detta utskott skulle säga ur rent principiell synpunkt, att en fråga har förfallit på grund av att kamrarna fattat olika beslut i fråga om en viss paragraf.

Sedan blir frågan, *hur* sammanjämkningen skall kunna äga rum. Men jag måste säga — jag yttrar mig alltså principiellt och inlåter mig icke på maktstriden mellan nykterhetsvänner och dem, som se på annat sätt på denna fråga — att jag anser, att reservanternas förfaringsätt förer till en ren vissnepolitik. Vart skulle det föra hän, om man i en fraktion i riksdagen, som icke får sin mening igenom i båda kamrarna, skulle ställa sig på den principiella ståndpunkten, att man icke kan vara med om sammanjämkning? Det är den ståndpunkten reservanterna i sitt yttrande intagit.

Nu måste man fråga sig: hur skulle sammanjämkning kunna äga rum? Jag har den uppfattningen, att en lojal sammanjämkning hade bort äga rum på det sättet, att man hade icke mera än provisoriskt, för löpande budgetåret, gjort ändring i den gällande författningen. Det hela ligger ju eljest så, att om till exempel statsutskottet skulle anse sig vara av riksdagsordningens ordalydelse förhindrad att kunna taga upp frågan och framlägga memorial om avsättning av medel till rusdrycksmedelsfonden för att sedan ur denna taga medel för budgetregleringen, så hade man tagit 21.4 miljoner kronor från statsregleringen, som annars alla tydligen varit med om att använda för budgeten. Eller om Kungl. Maj:t skulle vilja tillämpa en strängt formell tolkning, så skulle Kungl. Maj:t kunna anse sig förhindrad att framlägga en ny proposition i ärendet. Om Kungl. Maj:t ville tolka grundlagen så, att icke en proposition kan ånyo framläggas, då skulle den politik, som förts av reservanterna, leda därhän, att vi stode i den situationen, att

21.4 miljoner kronor icke vore tillgängliga för statsregleringen. Därav hade jag följt en fullständigt oväntad omläggning av statsregleringen. Jag kan icke se, hur man då skulle kunna reda upp det på annat sätt än genom förhöjning av de direkta skatterna eller genom anlitande av någon ny skattekölla. Ditt kunde reservanternas ställning ha fört.

Om ändring i förordningen ang. statsverkets fond av rusdrycksmedel m. m.

(Forts.)

Enligt min mening försätta reservanterna — jag talar fortfarande rent principiellt — riksdagen i det läget, att man får rucka på eller åtminstone pressa grundlagens föreskrifter, vare sig man går den vägen att statsutskottet hemställer till riksdagen att taga upp 21.4 miljoner kronor i budgeten eller den vägen, att Kungl. Maj:t avlämnar en ny proposition i ärendet. Reservanterna skulle då ställa riksdagen i ett ganska ogynnsamt läge. Därför måste jag beklaga, att man icke visat större önskan att söka lösa denna fråga på den legitima vägen, på sammanjämkningens väg, som varit den riktiga.

Slutligen, herr talman, vill jag uttrycka den önskan, att man om möjligt, när detta ärende framdeles förelägges riksdagen, lägger det så, att behandlingen av ärendet får tillkomma ett riksdagens utskott och icke ett sammansatt utskott. Det är så att statsutskottet har ju förslagsrätt och att bevillningsutskottet har rätt att göra framställningar på eget initiativ, men tveksamhet råder, om ett sammansatt utskott har en sådan initiativrätt. Jag hävdar den tolkningen, att eftersom båda de utskott, av vilka detta sammansatta utskott utgått, ha förslagsrätt, bör även det sammansatta utskottet ha förslagsrätt, men jag medger, att grundlagens lydelse ger utrymme för olika meningar. Därför är det ändå mera nödvändigt, att ett sådant ärende icke behandlas i sammansatt utskott, då olika meningar råda om, huruvida ett sammansatt utskott har förslagsrätt eller ej. Det utskott, som behandlar ett ärende av denna beskaffenhet, bör ha förslagsrätt och icke vara bundet av bestämmelserna, så att det icke kan gå utanför ramen av kamrarnas beslut.

Jag för min del skulle vilja hävda, att detta ärende bör tillhöra statsutskottets handläggning, just därför att det huvudsakliga i ärendet är en budgetfråga. Det är i första hand en fråga om tillgången av medel för statsregleringen, och ärendet har på grund av rusdrycksmedelsfondens stora tillväxt och medlens användning kommit att övervägande bliva ett statsutskotts ärende.

Efter vad jag hört har man inom nykterhetsgrupperna beslutat avslå sammanjämkningen, något som jag beklagar ur principiell synpunkt. Om ärendet skjutes tillbaka, skulle jag till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet vilja rikta en hemställan att försöka att, om detta ärende skall tagas upp på nytt, lägga det tillrätta så, att ärendet blir ett ärende, som klart skall behandlas av ett utskott, så att man slipper ett sammansatt utskott.

För min del anser jag den sammanjämkning, som föreligger, visserligen icke vara idealisk, ty det kan göras en formell invändning mot den, i det att genom ett bifall till denna sammanjämkning kommer förordningen om rusdrycksmedelsfonden att sakna en 1 § under ett år, och det kan göras till föremål för erinran. Det är rätt konstigt, om författningen för ett år skall sakna de inledande bestämmelserna om vilka medel, som skola gå in till fonden. Detta är en formell hake, men jag anser, att i det läge frågan ligger bör man ändå kunna taga sammanjämkningsförslaget. Jag är, låt vara icke med större smak, beredd att giva min röst för sammanjämkningen, men jag har önskat göra dessa randanmärkningar till detta, rent konstitutionellt sett, mycket svåra ärende.

*Om ändring
i förordningen
ang. stats-
verkets fond av
rusdrycks-
medel m. m.
(Forts.)*

Herr Sköld: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Rydén yttrande. Jag skulle till en början kunna instämma med herr Rydén däruti, att man bör försöka träffa sådan anordning, att frågor av denna art bli behandlade av ett enkelt utskott och icke av ett sammansatt utskott, icke minst därför, att med denna anordning med sammansatt utskott komma att vid behandlingen deltaga personer, som icke från början varit avsedda att göra det, på grund varav frågan kommer i dåligt läge.

Beträffande frågan om gemensam votering eller icke vill jag göra några reflexioner; jag tror, att saken är något enklare, än herr Rydén lagt upp den. Det är nämligen så, att anslag av den sort här är fråga om, d. v. s. att disponera pengar ur rusdrycksmedelsfonden för budgeten, kan icke komma till stånd, förrän det vidtagits en sådan förändring i förordningen om rusdrycksmedelsfonden, att det blir tillåtet. Alltså, det första beslutet måste vara om möjligheten att komma förbi förordningen. Ett sådant beslut kan icke underkastas gemensam votering och är det primära. Frågan om disposition av medel ur fonden blir sekundär. Då är saken så klar, att därom böra icke lekmän tvista och ännu mindre experter.

Sedan har herr Rydén haft vissa funderingar beträffande denna sammanjämkning, och han har ansett, att man ej handlat lojalt från reservanternas sida. Jag tror, att icke heller den saken ligger så klar, ty det var så, att första kammaren fattat ett beslut beträffande en definitiv omändring av här ifrågavarande förordning, medan andra kammaren fattat motsvarande beslut beträffande en annan form för en definitiv reform av rusdrycksförordningen. Nu kan det vara riktigt, att dessa beslut äro sådana, att sammanjämkning bör ske. Men sammanjämkningsen skall då avse att finna utvägar att för framtiden skapa en ny, definitiv formulering av den första paragrafen, som det här gäller. Båda besluten gå alltså ut på att skapa en ny paragraf av viss läggning. Det har visat sig, att kamrarnas ståndpunkter i denna sak icke kunna sammanjämkas. Det finnes ej någon möjlighet att få den ena kammaren att gå med på en linje för denna definitiva reform, som den andra också skulle vara med om. Då är det klart, att sammanjämkningsen förfallit. Syftet med saken är omöjligt att uppnå, och då har sammanjämkningsen förfallit. Vad har då skett? Jo, det att man ansett sig nödsakad att skapa en tillfällig anordning, som gör det möjligt att disponera de behöfliga medlen för budgetändamål. Då har majoriteten velat välja en väg för denna anordning, minoriteten en annan väg. Och jag tycker att det är tämligen omöjligt att tala om lojalitet eller icke lojalitet i detta sammanhang. Och jag vill säga, att om det finnes i detta sammanhang någon illojalitet, ligger den hos utskottets majoritet. Ty det är så, att riksdagens nykterhetsgrupper och riksdagens andra kammare ha år 1923 av principiella skäl vägrat godtaga en sådan anordning som den, som utskottet här förordar. Det är ju ett faktum, som man ej kan komma förbi. Ett annat faktum är, att riksdagen har vid två andra tillfällen, då det gällt att skapa en tillfällig anordning för att möjliggöra för riksdagen att disponera rusdrycksmedelsfondens medel för budgeten, valt den utväg, som reservanterna här föreslagit. Alltså vill man från majoritetens sida pressa på andra kammaren en utväg, som andra kammaren refuserat. Från reservanterna föreslås en utväg, som riksdagen två gånger förut godtagit. Jag tycker, att under dessa omständigheter kan man ej lägga upp saken så, som herr Rydén gjorde. Och det kan ej betraktas som illojalitet från andra kammaren, om andra kammaren vidhåller den ståndpunkt i denna sak, som riksdagen vid två föregående tillfällen har intagit. Det kan ej betraktas som illojalitet, om vi gå den väg, som vi redan två gånger ha gått.

Herr talman, jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Rydén: Herr talman! Herr Sköld tar till den grad enkelt på frågan om gemensam votering, att det skulle vara synnerligen betänkligt, om hans enkla resonemang här skulle anses vara utslagsgivande för frågan om gemensam votering eller icke. Jag kan nämna, att det varit flera personer bland dem, som trängt in i ämnet, däribland även tjänstemän, som specialiserat sig på detta, vilka blivit tillsporda om möjligheten att votera gemensamt eller ej. Och från början företrädde jag ensam den meningen, att gemensam votering ej kunde äga rum. När de andra hade den uppfattningen, får det ej anses vara så utan vidare enkelt. Jag vill emellertid ej upptaga en diskussion om det. Jag håller för min del på, att gemensam votering ej kan äga rum i detta fall, därför att den måste draga med sig motsvarande författningsändring. Och man kan ej på den gemensamma voteringens väg genomföra ändring i en författning sådan som denna. Men att saken skulle vara klar, det bestrider jag. Och jag tror ej, att herr Sköld vidhåller det, om han vill tränga in i saken.

Om ändring i förordningen ang. statsverkets fond av rusdrycksmedel m. m.

(Forts.)

Beträffande sammanjämkningen är det två frågor att taga hänsyn till. Den första gäller att skapa en bestående förändring av författningen, den andra frågan är att ordna så, att det blir 21,400,000 kronor tillgängliga för budgeten. Frågan om en varaktig ändring av författningen har förfallit genom kamrarnas skiljaktiga beslut. Den kan ej sammanjämkas. Men den andra frågan, den om att ställa medel till förfogande för statsregleringen, den frågan måste klaras, och den kan ej klaras på annat sätt, än genom att det vidtages en provisorisk förändring i huvudförfattningen, som bereder möjlighet att få pengarna tillgängliga, detta allt under förutsättning, att man ej har någon reservutväg, som man ej från början tänkt på, antingen så, att statsutskottet, med ganska tvivelaktig rätt, men naturligtvis motiverat av nödläget, föreslår, att man gör medlen tillgängliga, eller också så, att Kungl. Maj:t lägger fram en proposition, något som i sin ordning är i någon mån tvivelaktigt med avseende å sin grundlagsenlighet, men som kan rättfärdigas av nödläget. Och jag vill fråga: vad skulle egentligen de, som vägra sammanjämkning, taga sig till, om statsutskottet hävdar en strängt formell tolkning och säger, att vi kunna ej taga pengar ur fonden, och Kungl. Maj:t säger: vi kunna ej framlägga proposition i ärendet? Då blir riksdagen försatt i en mycket svår situation, dit vissnepolitiken alltid måste föra. Nu spelar det kanske ej så stor roll, båda utvägarna stå öppna, så att, om det behöves, finansministern kommer med proposition eller statsutskottet tar upp saken. Men jag har velat peka på, vart konsekvenserna leda, om man ställer sig på ren non possumus-ståndpunkt. Man måste finna vägar ur en sådan motsättning, annars blir det olägenheter för framtiden.

Herr Kristensson i Göteborg: Ordnandet av denna fråga bara provisoriskt för ett år eller definitivt hör till de svåraste, vi på senare tid haft att avgöra. Jag vill erinra om, att det förelåg från en av reservanterna vid sammansatta stats- och bevillningsutskottets första sammanträde ett förslag, att vi skulle provisoriskt för ett år taga reservanternas förslag. Men jag erinrar om, att en så lärd och kunnig man som herr Sköld i kammaran betecknade det förslaget som ej alls tilltalande från hans synpunkt. Men han tillhörde majoriteten för att få det andra förslaget ur världen men ej för att få detta på något sätt fastslaget. Det föreföll mig, att så kunde jag ej beteckna detta förslag från herr Johan Bergmans sida.

Jag skall ej längre fortsätta debatten, men jag tycker, att denna strid påminner rätt mycket om prinsessan på ärten.

*Om ändring
i förordningen
ang. stats-
verkets fond av
rusdrycks-
medel m. m.
(Forts.)*

Herr Sävström: Herr talman! Herr Rydén yttrade i dechargedebatten, att grundlagen får tolkas med förnuft. Då vi fingo detta betänkande, kunde vi befara, att Kungl. Maj:t måste framkomma med proposition för att få ändring i detta förhållande, men efter de upplysningar herr Olsson i Gävle lämnat, meddelade av statsutskottets ordförande, och efter det yttrande finansministern haft, föreligger ej någon risk att bifalla reservationen, därför att saken kommer i varje fall att kunna ordnas.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag begärde verkligen ordet för en stund sedan, men lyckades ej då att få det.

Jag skall nu inskränka mig till ett par ord. Herr Sävström yttrade, att grundlagen skulle tolkas med förnuft. Det skall också föreslås från Kungl. Maj:ts sida med förnuft och detta har skett, men trots detta hava vi en sådan situation som nu.

Det har sagts av herr Sköld, visserligen i försiktiga ordalag, men han har uttryckt den synen på saken, att den behandling ärendet fått berott på, att olämpliga personer deltagit i behandlingen, tydligen då därför, att statsutskottet varit med på ett hörn, här representerat av fjärde avdelningen. Jag vet ej, vad ett sådant argument kan ha för värde. Jag tror, att vi äro lika vana som bevillningsutskottet att behandla stora ekonomiska frågor. Och se vi kallt och lugnt och, efter herr Sävströms regel, förnuftigt på saken, kunna vi ej komma till annat resultat än att yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den hemställan om avslag å utskottets förslag, som innefattades i den vid memorialet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Bengtsson i Norup, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande memorial nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den hemställan om avslag å utskottets förslag, som innefattas i den vid memorialet fogade reservationen.

Herr Bengtsson i Norup, med vilken mer än 22 ledamöter av kammaren instämde, begärde nu, att voteringen måtte ske medelst namnupprop, vilket, sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, omedelbart verkställdes. Därvid avgåvos 96 ja och 107 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den hemställan om avslag å utskottets förslag, som innefattades i den vid memorialet fogade reservationen.

Över omröstningen fördes anteckningar å voteringslista, som här nedan intages:

Om ändring
i förordningen
ang. stats-
verkets fond av
rusdrycks-
medel m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Förste Vice Talmannen?		1	
» Andre Vice Talmannen	1		
<i>Stockholms stad.</i>			
Herr Lindman	1		
» Löfgren i Stockholm	1		
» Hagman	1		
» Eriksson i Stockholm		1	
» Hansson i Stockholm			
» Nylander	1		
» Johanson i Stockholm			
» Holmström i Stockholm?	1		
Fru Östlund		1	
Fröken Wellin	1		
Herr Forssell	1		
» Carlsson i Stockholm			
» Holmdahl	1		
» Järte	1		
Fru Wessman		1	
<i>Stockholms län.</i>			
Herr Sjöblom	1		
» Karlsson i Nynäshamn	1		
» Söderberg	1		
» Karlsson i Vätö	1		
» Andersson i Igelboda		1	
» Bernström	1		
» Christenson i Södertälje	1		
» Laurin		1	
» Mosesson		1	
» Ahl	1		
<i>Uppsala län.</i>			
Herr Borg		1	
» Sjölander			
» Olsson i Golvvasta	1		
» Björnberg		1	
» Andréén	1		
<i>Södermanlands län.</i>			
Herr Johansson i Uppmälby		1	
» Olsson i Ramsta		1	
» Schill		1	
» Laurén	1		
» Andersson i Katrineholm		1	
» Jonsson		1	
» Lundkvist		1	

Om ändring
i förordningen
ang. stats-
verkets fond av
rusdrycks-
medel m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Östergötlands län.</i>			
Herr af Ekenstam			
» Pettersson i Bjälbo	1		
» Sjögren		1	
» Johansson i Kullersta	1		
» Westman	1		
» Karlsson i Vadstena		1	
» Olsson i Labbemåla		1	
» Björkman	1		
» Ericson i Boxholm		1	
» Ward	1		
» Holmberg		1	
» Anderson i Linköping	1		
<i>Jönköpings län.</i>			
Herr Johanson i Huskvarna		1	
» Hamrin		1	
» Carlström			
» Fast		1	
» Petersson i Broaryd		1	
» Svensson i Högsjöhult		1	
» Lilliecreutz	1		
» Andersson i Löbbo		1	
» Göranson		1	
<i>Kronobergs län.</i>			
Herr Magnusson i Tumhult	1		
» Olsson i Blädinge	1		
» Svensson i Betingetorp	1		
» Leo	1		
» Blomquist		1	
» Svensson i Grönvik			1
<i>Kalmar län.</i>			
Herr Magnusson i Kalmar			
» Olsson i Kalmar	1		
» Werner		1	
» Gustafson i Vimmerby		1	
» Johansson i Krogstorp		1	
» Wagnsson		1	
» Olsson i Högby		1	
» Heiding	1		
» Wirsell	1		
<i>Gotlands län.</i>			
Herr Gardell i Gans			1
» Svedman	1		
» Gardell i Stenstu			

Om ändring
i förordningen
ang. stats-
verkets fond av
rusdrycks-
medel m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Blekinge län.</i>			
Herr Jönsson i Boa	1		
» Törnkvist i Karlskrona	1		
» Kloo	1		
» Jeppsson		1	
» Holmgren	1		
» Adler			1
<i>Kristianstads län.</i>			
Herr Bengtsson i Norup		1	
» Borggren	1		
» Persson i Fritorp	1		
» Björklund		1	
» Björk		1	
» Isacsson		1	
» Hammarlund	1		
<i>Malmö m. fl. städer.</i>			
Herr Rydén	1		
» Winkler	1		
» Lovén	1		
» Jensen		1	
» Engberg	1		
» Lindskog	1		
» Beskow	1		
» Bergström i Hälsingborg	1		
<i>Malmöhus län.</i>			
Herr Jönsson i Revinge	1		
» Nilsson i Tånga			1
» Olsson i Kullenbergstorp	1		
» Sköld		1	
» Andersson i Höör		1	
» Törnkvist i Bjuv	1		
» Paulsen	1		
» Fjellman	1		
» Månsson i Erlandsro	1		
» Nilsson i Hörby			
<i>Hallands län.</i>			
Herr Henrikson	1		
» Lindqvist i Halmstad		1	
» Johansson i Brånalt	1		
» Uddenberg i Varberg	1		
» Andersson i Falkenberg		1	
» Larson i Tönnersa	1		
<i>Göteborgs stad.</i>			
Herr Röing			
» Kristensson i Göteborg	1		

Om ändring
i förordningen
ang. stats-
verkets fond av
rusdrycks-
medel m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Lithander	1		
» Sjöström	1		
» Pehrsson i Göteborg	1		
» Hedvall		1	
» Höglund			1
Fru Thüning		1	
Herr Almquist	1		
<i>Göteborgs och Bohus län.</i>			
Herr Andersson i Grimbo	1		
» Olsson i Broberg	1		
» Olsson i Berg	1		
» Osberg			1
» Carlsson i Mölndal		1	
» Wallerius	1		
» Brännberg		1	
» Mårtenson			1
<i>Älvsborgs län.</i>			
Herr Hallén	1		
» Danielsson		1	
» Gustafson i Kasenberg	1		
» Lindgren			
» Hansson i Trollhättan		1	
» Olsson i Mellerud		1	
» Alströmer	1		
» Ryberg		1	
» Gustafsson i Älvsered	1		
» Johansson i Väby	1		
» Petersson i Lerbäckaby	1		
» Weijne		1	
<i>Skaraborgs län.</i>			
Herr Bengtsson i Kullen	1		
» Magnusson i Skövde		1	
» Bäcklund		1	
» Johanson i Hallagården		1	
» Vahlstedt		1	
» Lundén		1	
» Anderson i Storegården	1		
» Bodén		1	
» Hedin			
<i>Värmlands län.</i>			
Herr Jansson i Edsbäcken		1	
» Carlsson-Frosterud		1	
» Andersson i Prästbol		1	
» Ros			
» Norling		1	
» Norsell		1	

Om ändring
i förordningen
ang. stats-
verkets fond av
rusdrycks-
medel m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Spångberg		1	
» Björling		1	
» Eriksson i Västbro	1		
» Morfeldt		1	
<i>Örebro län.</i>			
Herr Uddenberg i Karlskoga		1	
» Anderson i Råstock	1		
» Nilsson i Örebro	1		
» Ödström		1	
» Ljunggren		1	
» Öhman		1	
» Lundgren		1	
» Persson i Falla	1		
» Mogård		1	
<i>Västmanlands län.</i>			
Herr Larsson i Västerås			
» Lorichs	1		
» Pettersson i Köping		1	
» Eklund		1	
» Olovson i Västerås		1	
» Olsson i Broddbo		1	
<i>Kopparbergs län.</i>			
Herr Eriksson i Grängesberg		1	
» Jansson i Falun			1
» Hansson i Bäck		1	
» Ernfors	1		
» Andersson i Rasjön		1	
» Pettersson i Hällbacken		1	
» Andersson i Ovanmyra		1	
» Englund		1	
» Sundström		1	
» Smedh		1	
<i>Gävleborgs län.</i>			
Herr Månsson i Hagaström		1	
» Sävström		1	
» Lindley	1		
» Olsson i Hov	1		
» Johansson i Kälkebo	1		
» Granath	1		
» Johansson i Edsbyn		1	
» Olsson i Gävle		1	
» Holmström i Gävle	1		
» Herou		1	
» Högström	1		

Om ändring
i förordningen
ang. stats-
verkets fond av
rusdrycks-
medel m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Västernorrlands län.</i>			
Herr Öberg			
» Johansson i Sollefteå		1	
» Vennerström		1	
» Svensson i Skönsberg		1	
» Bergström i Bäckland		1	
» Lagerkwist		1	
» Strindlund	1		
» Västberg		1	
» Molander		1	
» Rudén	1		
<i>Jämtlands län.</i>			
Herr Olofsson i Digernäs		1	
» Hedlund i Östersund	1		
» Hedlund i Häste	1		
» Persson i Trängen		1	
» Olsson i Rödningsberg		1	
<i>Västerbottens län.</i>			
Herr Wiklund	1		
» Bäckström		1	
» Wikström		1	
» Brännström	1		
» Lindmark		1	
» Lindberg		1	
» Sandberg		1	
<i>Norrbottnens län</i>			
Herr Hage		1	
» Nilsson i Antnäs	1		
» Lövgren i Nyborg		1	
» Dahlén		1	
» Samuelsson		1	
» Hedström	1		
» Grapenson		1	
Summa	96	107	8

§ 5.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 106, i anledning av kamrarnas beslut i vissa frågor rörande löne- och pensionsreglering för befattningshavare vid rikets universitet, punkt 3; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Ang. för-
höjning av liv-
räntor enligt
olycksfalls-
ersättnings-
lagen.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckta motioner rörande förhöjning av livräntor enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

Sammansatta stats- och andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft fyra inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen nr 69 i första kammaren av herr *Bondeson m. fl.*, nr 76 i andra kammaren av herr *Carlsson* i Stockholm samt nr 77 och 78 i andra kammaren av herr *Dahlén m. fl.*, samtliga rörande förhöjning av livräntor enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

Ang. förhöjning av livräntor enligt olycksfalls-ersättningslagen.
(Forts.)

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen med bifall till motionen I: 69 måtte godkänna följande

Förordning

angående livräntetillägg av statsmedel för dem, som äga rätt till livränta enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

1 §.

Den, som äger rätt till livränta enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbetet, äger erhålla årligt livräntetillägg, motsvarande 125 procent av livräntan; dock att, i fråga om livränta till skadad arbetare, tillägg ej utgår för livränta, som understiger 90 kronor, samt att tillägg ej heller utgår för livränta, som grundas på försäkring enligt 24 § i lagen.

Livräntetilläggen bestridas av statsmedel samt bestämmas och utgivas av riksförsäkringsanstalten.

2 §.

Rätt till livräntetillägg kan icke överlåtas och må förty ej för gäld tagas i mät.

3 §.

De närmare föreskrifter, som, utöver vad denna förordning innehåller, finnas erforderliga för förordningens tillämpning, meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av försäkringsrådet eller riksförsäkringsanstalten.

4 §.

Över beslut av riksförsäkringsanstalten rörande livräntetillägg eller eljest rörande tillämpning av någon i denna förordning given bestämmelse må klagan föras hos försäkringsrådet genom besvär, som skola ingivas till rådet eller i betalt brev med allmänna posten vara till rådet inkomna sist å trettionde dagen efter det klaganden av beslutet erhållit del, den dagen oräknad, då sådant skedde.

Försäkringsrådets beslut meddelas kostnadsfritt.

Över försäkringsrådets beslut må klagan ej föras.

5 §.

Denna förordning äger ej tillämpning i fråga om livräntor, som utgå till i statens tjänst skadade arbetare eller deras efterlevande, utan gäller härutinnan vad särskilt är stadgat.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1925;

B. att riksdagen i anledning av motionen II: 78 måtte bevilja ett förslagsanslag av 900,000 kronor att användas till förhöjning av de i ovannämnda förordning omförmälda livräntor;

Ang. för-
höjning av liv-
räntor enligt
olycksfalls-
ersättnings-
lagen.
(Forts.)

- C. att motionen II: 76 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;
D. att motionen II: 77, i den mån den icke blivit beaktad i utskottets under
A. gjorde hemställan, ej måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt
E. att motionen II: 78, i den mån den icke blivit beaktad i utskottets under
B. gjorda hemställan, ej måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer

av herr *von Sydow*, som med instämmande av herrar *Hallin*, *Olsson* i Kullen-
bergstorp, *Magnusson* i Skövde och *Johansson* i Kälkebo förklarar sig anse, att
utskottet bort hemställa om avslag å samtliga motioner i föreliggande fråga;
samt

av herr *von Koch*, som föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl.
Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och
i vilken omfattning de personer, som erhöle livräntor enligt lagen den 5 juli
1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, borde,
i den mån behov därav föreläge, beredas tilläggsersättning, ävensom för riks-
dagen framlägga det förslag, vartill nämnda utredning kunde föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Hagman: Herr talman! När vi i vårt land äntligen erhöilo en lag
angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, blev denna lag
en mycket dålig sådan. Den fastslog ingen försäkringsplikt för arbetsgivarna
utan en ersättningsplikt. Det skulle bero på arbetsgivarna själva, huruvida
de ville täcka sin risk genom en försäkring eller icke. I många fall skedde
icke någon försäkring, vilket medfört, att i den mån som arbetsgivarna blevo
insolventa har det gått ut över den av olycksfallet drabbade på det sätt, att
i lagen fastställda livräntor icke utgått. Vidare voro de i lagen stadgade er-
sättningsbeloppen mycket blygsamma, 300 kronor per år. Vid olika tillfällen
har därför i riksdagen behandlats frågan om en förbättring av dessa låga er-
sättningsbelopp. Senast vid 1924 års riksdag beslöt andra kammaren att bi-
falla ett förslag av sammansatt stats- och andra lagutskott, gående ut på att
en viss förbättring skulle komma dessa invalider till del. På grund av beslutet
i första kammaren samma år rörande detta utskotts hemställan föll emellertid
frågan föregående år. Nu ha trenne motionärer fört fram detta spörsmål på
nytt. I den ena motionsgruppen hemställdes om utredning, i den andra om
bifall till ett förslag, sammanfallande med det, som andra kammaren biföll
föregående år, och i den tredje motionsgruppen går man längre, och kostna-
derna bli därigenom något högre än vad kammaren biföll föregående år. Årets
sammansatta stats- och andra lagutskott hemställer, att riksdagen måtte bi-
falla det förslag, som andra kammaren biföll föregående år, och som i korthet
går ut på att dessa invalider, som erhålla ersättning efter 1901 års olycks-
fallsförsäkringslag, skola av statsmedel erhålla ett tillägg av 125 % på de ut-
gående beloppen, dock begränsat så, att för livräntor, som understiga 90 kro-
nor, tillägg icke skulle utgå.

Jag skall, herr talman, här för min del tillåta mig att i korthet yrka bifall
till detta sammansatta stats- och andra lagutskotts utlåtande. Det är baserat
på ett förslag, föregående år uppgjort av försäkringsrådet, och torde säkerligen
ur formella synpunkter kunna betraktas såsom tillfredsställande. Det medför
en årlig utgift av 900,000 kronor, men förhållandena för dessa ersättnings-
tagare äro så bekymmersamma, att utskottsmajoriteten ansett, att fullgoda skäl
föreligga för att detta tilläggsbelopp av riksdagen beviljas att utgå av stats-
medel. Jag hemställer därför om bifall till utskottets hemställan.

Herr Johansson i Kälkebo: Herr talman! Såsom av utlåtandet framgår, har jag anmält reservation mot detta utskottsförslag. Jag anser det nämligen något vågat av riksdagen att på en enskild motionärs initiativ bryta sönder en lag, som kommit till och haft sin tillämpning för så länge sedan som mellan åren 1901 och 1916. Jag har icke kunnat undgå att få den uppfattningen, att de förhållanden, som äro rådande för dem, som ha rätt till livränta enligt 1901 års lag, kunna vara väsentligen olika. Jag kan från min utgångspunkt icke vara med om att det skall göras en sådan allmän uppflyttning, ett sådant allmänt upphjälpande av dessa livräntetagare, då man icke kan göra en jämförelse, huru dessa livräntetagare sinsemellan äro ställda i ekonomiskt hänseende. Sedan dessa förhållanden varit gällande, har inträtt något därutöver genom den allmänna pensionsförsäkringens införande. Och det är ganska sannolikt, att en stor del, eller rätt många i varje fall, av dessa livräntetagare också ha kommit i åtnjutande av den förmån, som ligger i den allmänna pensionsförsäkringens pensions-tillägg. Jag tror, att man går längre fram på reformernas väg än som kan vara riktigt, om man utan att taga hänsyn till dessa förhållanden skulle på en gång bevilja ett sådant tillägg till livräntetagarna, som utskottet här föreslagit.

Nu har man här sagt, att det varit ett fel uti 1901 års lag, och att statsmakterna då voro skulden till att den lagen icke blev bättre än den är, samt att det nu därför skulle vara fullgoda skäl för riksdagen att hjälpa upp vad som kunde brista i denna 1901 års lag. Ja, det var naturligt, att man vid den tiden ansåg sig böra gå varsamt fram på det område, man då slog in på, ty det var något nytt. Och det är klart, att frågan icke då låg så till, att den kunde överblickas på samma sätt, som vi i dag kunna överblicka denna fråga. Man får emellertid i detta sammanhang komma ihåg, vad också i reservationen är framhållet, att det dock är stora grupper av arbetstagare, som helt och hållet äro uteslagna från 1901 års lag, och vilka genom olycksfall blivit skadade under tiden sedan 1901 års lag tillkom och till 1916 års lag kom till, som icke alls kunnat komma i åtnjutande av någon som helst olycksfallsersättning. Det är nämligen alla grupper av jordbruksarbetare och med dem likställda, som icke alls äro inbegripna i 1901 års lag. Nu kan det ju sägas, att den omständigheten, att dessa icke alls komma i åtnjutande av någon förmån, bör icke vara orsak till att man icke skall göra det bättre för dem, som falla under denna lag. Jag undrar emellertid ändå, om det ur konsekvensens synpunkt kan vara riktigt att resonera på det sättet, och om det icke vore mera konsekvent riktigt att resonera på det sättet, att man borde se till att, därest det finns andra grupper, icke inneslagna i 1901 års lag, som äro i den mindre lyckliga situationen, att de på grund av olycksfall i arbete blivit i mer eller mindre grad invalider, man försökte att göra rättvisa mot dessa i den mån, som det kunde vara möjligt. Nu föreligger emellertid i detta sammanhang icke den frågan, men det är naturligtvis svårt att börja att tala för en sådan mening, då man icke vet vad det skulle komma att kosta att vidtaga en sådan åtgärd. Men vi ha i alla fall klart för oss, att redan med den begränsade omfattning, som utskottet velat gå för att hjälpa upp de livräntetagare, som det här gäller, det skulle kosta 900,000 kronor om året. Således alla de, som i någon mån förut äro tillförsäkrade en sådan ersättning, skulle nu hjälpas med dessa 900,000 kronor, under det att man icke skulle försöka göra det minsta för dem, som icke ha något understöd eller någon hjälp alls.

Ang. förhöjning av livräntor enligt olycksfallsersättningslagen.
(Forts.)

Jag måste från min utgångspunkt anse, att det från samhällets sida icke är ett tillfredsställande sätt att så gå till väga i hithörande frågor. Jag har därför, herr talman, ansett mig böra gå på avslag på denna motion. Och man får här kanske icke förbise, att för detta utlåtande står mindre än hälften av det

Ang. för-
höjning av liv-
räntor enligt
olycksfalls-
ersättnings-
lagen.
(Forts.)

utskott, som behandlat denna fråga. Således kan det icke sägas, att det varit någon så allmän mening för att denna motion borde bifallas, utan det har berott därpå, att en ledamot av utskottet ville gå en mycket försiktigare väg än utskottsmajoriteten, men han kom på grund av omröstningsförfarandet i utskottet att ha den inverkan, att en minoritet av utskottet i verkligheten blev en majoritet. Det är således här en utskottsminoritets förslag, som kommit att bli utskottets förslag.

Herr talman, jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Hagman**: Herr talman! Den omständigheten, att vissa grupper i riksdagen, då 1901 års olycksfallsförsäkringslag behandlades, lyckades få denna att erhålla en begränsad omfattning, så att endast vissa arbetargrupper berördes av densamma, tages nu till intäkt för att man icke heller nu skulle hjälpa de grupper, som lagen omfattar. Detta måste betecknas såsom ett ganska egendomligt resonemang, och enligt mitt sätt att se borde den omständigheten, att man då lyckades förhindra att lagen fick en större omfattning, icke nu förhindra, att man i en liten grad hjälper dem, som i varje fall falla under densamma.

De interiörer, som den siste ärade talaren delgivit kammaren från utskottsbehandlingen av detta ärende, ligga utöver vad han meddelat på det sättet, att ett erbjudande, som gjordes om att försöka få detta ärende under utredning och på det sättet få fram ett förslag från Kungl. Maj:t, förklarade man sig icke på något håll vilja reflektera på. Annars är det möjligt, att detta kunnat samla flera av utskottets ledamöter omkring sig.

Jag tror, att andra kammaren bör kunna trots de motiv, som anförts för bifall till reservationen, vidhålla den ståndpunkt, som intogs förra året, och till vilken jag ännu en gång ber, herr talman, att få yrka bifall.

Herr **Magnusson** i Skövde: Ja, herr talman, jag kunde inskränka mig till att instämma med herr Johansson i Kälkebo, men jag kom att begära ordet under herr Hagmans anförande, då han sade, att den omständigheten, att vissa grupper av arbetare stå utanför någon ersättning, icke skulle vara något hinder mot att bevilja ett tillägg till dem, som förut ha en viss ersättning. Det kan ju synas så, men å andra sidan måste väl herr Hagman erkänna, att när det finns vissa grupper arbetare, som ha en om ock otillräcklig ersättning, men andra grupper icke ha någonting alls, och man skulle träda in för att med statsmedel öka ersättningen åt dem, som redan ha ersättning, blir ju följden därav, att man ökar ojämnheten, om jag så får uttrycka mig, den sociala orättvisan i fråga om vad det allmänna bör göra — något som icke kan vara välbetänkt. Det ligger sålunda mycket i det skäl, som anförts mot att icke här anslå statsmedel för ett ökat ersättningsbelopp, särskilt som dessa ersättningar förut icke utgått av statsmedel utan utgå från försäkringsfonden, som täckes av arbetsgivarna. Jag tror sålunda, att det finns ganska goda skäl för reservanternas ståndpunkt och ber för min del att få ansluta mig till yrkandet om avslag å utskottets hemställan.

Herr **Samuelsson**: Herr talman! Jag begärde ordet för att säga, att den motivering, som reservanternas här ha framfört för avslag, enligt mitt förmenande måste anses vara mycket svag. Jag har läst igenom vad som står i den, och man trycker ju särskilt på det finansiella läget, därför att det här gäller en utgiftspost på 900,000 kronor. Vad man i alla fall icke kan komma ifrån är, att de livräntetagare, som det här är fråga om, få en så liten och dålig hjälp, om man icke bifaller utskottets förslag, att nöden givetvis för dem måste vara mycket stor. Den lilla hjälp, som utskottet här har föreslagit, kan åt-

minstone icke jag anse vara annat än väl motiverad, och jag håller därför före, att man också bör gå med på densamma.

Jag skulle för mitt vidkommande helst vilja yrka bifall till herr Dahléns motion, som ju går ut på ett något högre procentuellt tillägg, men jag skall i det läge, vari frågan för närvarande ligger, icke göra detta utan skall i stället yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. förhöjning av livräntor enligt olycksfallsersättningslagen.
(Forts.)

Herr Hamrin: Herr talman! Jag skall be att i allra största korthet få yrka bifall till herr von Kochs vid betänkandet fogade reservation, som i detta fall verkligen synes mig vara en mycket lämplig och god medelväg, då utskottet föreslår vidtagandet av förändringar i gällande förordning, som innebära en utgift på 900,000 kronor, utan att den utredning, som man har påpekat borde föregå sådana ändrade bestämmelser, har blivit vidtagen. Jag ber endast att få fästa kammarens uppmärksamhet vid vad reservanten herr von Koch anför, då han säger, att »tilläggsersättningarna borde bestämmas, icke till en och samma procent för alla livräntor av den förut utgående livräntans belopp, utan till en med invaliditetsgraden stigande procent av livräntebeloppet». Bara i detta ligger väl åtskilligt, som ger anledning till vissa reflexioner. Det vore väl också ganska egendomligt, om kammaren utan vidare skulle gå med på en sådan utvidgning av gällande förordning, som här föreslås på grund av en enskild motionärs framställning. Jag ber slutligen att få fästa uppmärksamheten vid att en på detta område enligt min uppfattning så initierad person som motionären herr Carlsson icke ifrågasatt annat än en utredning ungefär i samma syfte, kan jag förstå, som den här av herr von Koch föreslagna.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till herr von Kochs reservation.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Att man begär utredning i frågor, som icke äro utredda, förefaller mig mycket plausibelt, och så sker ju även ofta. Denna fråga är emellertid så grundligt utredd med siffror och allting, hur man än vill ställa saken, att jag har mycket svårt att förstå, att en ny utredning skall kunna ge något nytt eller några flera siffror än dem, man redan har, försävt man icke skall utgå från en helt annan utredningsgrund, vilket jag åtminstone icke kan finna, att herr von Kochs reservation innebär. Hela frågan blev för övrigt så utdebatterad i riksdagen i fjol, att de respektive parterna icke kunna ha något nytt att tillägga.

Det är emellertid en sak, som herrarna icke kunna komma förbi, och som jag vill tillåta mig att trycka en smula på. Det är, att när vi gå fram med social hjälpverksamhet, vi böra se på fältet i sin helhet. Det har också det sammansatta utskottet gjort på en punkt, som riksdagen redan har bifallit, där det gällde hjälp åt vissa personer, som ha blivit invalider, och där denna hjälp för att förbättra den allmänna pensionsverksamheten gick lös på 860,000 kronor. Är det så, att staten verkligen mäktar skaffa pengar för sådana ändamål, är det den vägen, vi skola gå fram. Då får man det mesta gagnet, och då skapar man största möjliga rättvisa folkklasserna emellan.

Det är därför, herr talman, som jag utan minsta tvekan har gått med på den reservation, som är avgiven av herr von Sydow.

Herr Hage: Herr talman! Jag begärde icke ordet för att uttrycka min förvåning över herr Magnussons i Skövde ställning i denna fråga. Vi veta ju sedan gammalt, vad herr Magnusson i Skövde i allmänhet står, när det gäller sådana sociala frågor som denna. Han tillhör för övrigt ett parti, som genom en representant under försvarsdebatten förklarade, att försvaret vore det väsentligaste här i landet »ringa är allt annat se'n». Det är klart, att från en

Ang. för-
höjning av liv-
räntor enligt
olycksfalls-
ersättnings-
lagen.
(Forts.)

sådan utgångspunkt måste man komma till den ståndpunkt, som herr Magnusson i Skövde här kommit till.

Däremot måste jag säga, att jag blev något mera förvånad över, att herr Hamrin icke ville vara med om att på detta område med detsamma åstadkomma hjälp åt de människor, varom det här är fråga. Man måste härvidlag bestämt säga, att det här gäller att göra något *så fort som möjligt*, och en sådan utredning, som herr Hamrin gick in för, kommer ju att fördröja saken. Jag måste från denna utgångspunkt säga, att om man verkligen *vill* lämna dessa människor en effektiv hjälp, kan man i denna fråga icke ställa sig på någon annan linje, än vad utskottet har gjort.

Från denna utgångspunkt, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Magnusson i Skövde: Herr Hage sade, om jag fattade honom rätt, att han icke var förvånad över att jag kommit till den ståndpunkt, jag intagit i denna fråga. Jag kan ju kvittera det med att säga, att jag icke alls förvånar mig över herr Hages ståndpunkt i detta fall, ty om det är något, som det allra minsta luktar av social välvilja eller välvillighet, så nog är herr Hage hågad att sluka det och yrka bifall till det, vare sig det är bra och välbetänkt eller icke. Då herr Hage emellertid nu drog in en erinran om försvarsdebatten och tycktes vilja göra gällande, att det här skulle vara ett uttryck av ungefär den ståndpunkten, att vi sätta försvaret framför allting annat och sedan anse oss nästan ha rätt att försumma allt detta andra, vill jag säga herr Hage, att då har han alldeles felbedömt oss och även felbedömt undertecknad. Visserligen är det så, att vi anse, att om vi skola göra några sociala reformer — jag ber om ursäkt, om detta går litet utanför ämnet — vi få lov att ställa det så, att vi ha rättighet att besluta i eget hus, men att därutav draga den slutsatsen, att vi icke skulle ha sinne för vårt folks verkliga bästa, det är helt enkelt felaktigt, herr Hage.

Som herr Olsson i Kullenbergstorp har erinrat om, ha vi emellertid tidigare gått in för en utökning av den allmänna folkpensioneringen, varigenom vi ha slagit in på en väg, som i detta sammanhang torde vara den riktiga, ty, som här förut har betonats, genom att här gå med på utskottets förslag åstadkomma vi en väsentlig hjälp blott på ett håll och öka därmed i stort sett ojämnheten i vår sociala hjälpverksamhet, vilket icke kan vara riktigt. Det är väl då bättre att bygga ut den allmänna folkpensioneringen därhän, att alla kunna få den hjälp, som behövs, och att icke öka hjälpen åt dem, som förut ha en låt vara otillräcklig hjälp. Jag tror därför, att det är väl försvaret att intaga den ståndpunkt, som jag och övriga reserveranter ha intagit, och att det därför icke är riktigt att komma med sådana insinuationer, som herr Hage har gjort.

Jag tror också, att kammaren har anledning att här tänka sig litet för. Jag är alldeles viss om att om det här vore enbart ett statsutskottsärende, ett flertal statsutskottsrepresentanter skulle stå upp och vittna högt och klart och livligt om att detta beslut skulle medföra så stora och vittgående konsekvenser, att man på det allra livligaste måste avråda från att gå med på det. Detta är dock en helt ny princip, det skola herrarna komma ihåg, så att det finns enligt mitt förmenande all anledning att reservera sig mot utskottets förslag.

Jag ber fortfarande att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr von Sydow avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, samt 3:o) bifall

till den reservation, som avgivits av herr von Koch; och fann herr talmannen den under 2:o) angivna propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Hagman, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Hage votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Ang. förhöjning av livräntor enligt olycksfallsersättningslagen.
(Forts.)

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 4 antager den av herr von Koch avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan.

Sedan kammararens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes samt anslogs, erhöi följande lydelse:

Den, som vill, att kammararen bifaller den vid sammansatta stats- och andra lagutskottets förevarande utlåtande nr 4 av herr von Sydow avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen bifallit utskottets hemställan i berörda utlåtande.

Efter det kammararens ledamöter ånyo intagit sina platser samt sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 92 ja och 95 nej, varjämte 16 av kammararens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammararen hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Vidare upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss omorganisation av byggnadsstyrelsen m. m.

Ang. viss omorganisation av byggnadsstyrelsen m.m.

Uti en till riksdagen den 13 mars 1925 avlåten, till statsutskottet hänvisad proposition, nr 135, hade Kungl. Maj:t framlagt förslag till viss omorganisation av byggnadsstyrelsen m. m.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) besluta, att arméns kaserubyggnadsnämnd skulle upplösas, sedan dess ännu pågående byggnadsverksamhet hunnit avslutas, ävensom i samband där-

Ang. viss om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m.m.

(Forts.)

med bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder, som för avveckling av nämndens verksamhet kunde finnas påkallade;

b) med tillämpning från och med den 1 juli 1925 besluta, att i 5 § mom. 1 av avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skulle bland befattningar, vilka tillsattes genom förordnande på viss tid, upptagas byggnadschef hos byggnadsstyrelsen med ett arvode av 15,000 kronor för år räknat, ävensom att i den vid berörda avlöningsreglemente fogade tjänstförteckning skulle under rubriken »byggnadsstyrelsen» upptagas såväl sistnämnda befattning som ock befattningen kansliskrivare;

c) bestämma antalet ordinarie befattningar i byggnadsstyrelsen på följande sätt:

Befattning	Lönegrad
1 generaldirektör, arvode enligt 5 § i reglementet.....	—
1 byggnadschef, arvode enligt 5 § i reglementet.....	—
4 byggnadsråd.....	B 30
1 byråchef.....	B 30
6 intendent.....	B 26
1 kamrerare.....	B 24
1 sekreterare.....	B 24
1 kansliskrivare.....	B 11
1 förste expeditionsvakt.....	B 7
1 kanslibiträde.....	B 7
1 expeditionsvakt.....	B 5
2 kontorsbiträden.....	B 4

d) godkänna följande stat för byggnadsstyrelsen att tillämpas från och med budgetåret 1925—1926:

Stat:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsanslag</i>	kronor 184,800
Vikariatsersättningar, <i>förslagsanslag</i>	» 4,500
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.....	» 67,000
Summa kronor 256,300	

e) i riksstaten uppföra det ordinarie förslagsanslaget till byggnadsstyrelsen med 256,300 kronor;

f) till upprätthållande av byggnadsstyrelsens verksamhet för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra anslag av 97,000 kronor; samt

g) medgiva, att kostnaden för avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare å byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå finge enligt grunder, som av Kungl. Maj:t fastställdes, påföras anslagen för byggnadsföretag, som genom styrelsen utfördes.

Vid utlåtandet var likväl fogad reservation av herrar *Widell, C. Petrus V. Nilsson, Pålsson, Johan Bernhard Johansson*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Bengtsson* i Norup, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Olsson* i Blådinge och *Holmgren*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) besluta, att arméns kasernbyggnadsnämnd — — — — — påkallade;

b) dels avslå Kungl. Maj:ts förslag om upptagande i 5 § mom. 1 av avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, av en byggnadschef hos byggnadsstyrelsen, dels ock besluta, att i den vid berörda

avlöningsreglemente fogade tjänstförteckning skulle under rubriken »byggnadsstyrelsen» upptagas befattningen kansliskrivare;

c) bestämma antalet ordinarie befattningar i byggnadsstyrelsen på följande sätt:

Ang. viss om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m.m.
(Forts.)

Befattning	Lönegrad
1 generaldirektör, arvode enligt 5 § i reglementet.....	—
4 byggnadsråd	B 30
2 kontorsbiträden	B 4;

d) godkänna följande stat för byggnadsstyrelsen att tillämpas från och med budgetåret 1925—1926:

Stat:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsanslag</i>	kronor 169,800
Vikariatsersättningar, <i>förslagsanslag</i>	» 4,500
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.	» 67,000
Summa kronor	241,300

e) i riksstaten uppföra det ordinarie förslagsanslaget till byggnadsstyrelsen med 241,300 kronor;

f) till upprätthållande av byggnadsstyrelsens verksamhet för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra anslag av 97,000 kronor; samt

g) avslå Kungl. Maj:ts förslag i fråga om avlöningar till icke-ordinarie personal å byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! När det gäller kasernbyggnadsnämnden, vill jag erinra kammaren om det uttalande, som riksdagen gjort, att denna nämnd skulle avskaffas. Den kom till med anledning av det riksdagsbeslut, som en gång lade i Kungl. Maj:ts hand att bestämma förläggningen av de kaserner, som skulle uppföras. Så tillkom kasernbyggnadsnämnden för att övervaka byggnadsverksamheten, med tanke på att denna skulle ske genom entreprenad, vilket också till att börja med skedde, men efter hand började kasernbyggnadsnämnden att bli byggherre själv. Om detta nu har varit till någon fördel för staten, därom kunna meningarna vara delade. I varje fall fick staten sitta emellan vid strejktillfällen, och det gick så långt, att man till och med vid visst tillfälle arrenderade tegelbruk för att också tillverka material för byggnaderna. Det har från utskottsavdelningens sida uttalats, att man där varit mycket tveksam, hur man skulle göra med avseende å den föreslagna utökningen av byggnadsstyrelsen, som säkerligen innebär en början till en ny stor byrå inom densamma. Det gäller i första hand nu, som det så vackert heter, att man i byggnadsstyrelsen skall tillsätta en praktisk byggare, som skall bevaka statens intressen.

Vad som särskilt är anmärkningsvärt, när det gäller kasernbyggnadsnämnden, det är, att det icke som vid entreprenadbyggnader i allmänhet behövdes några kontrollanter, och det gjorde, att kontrollen icke blev densamma, som när det gällde statens övriga byggnader, och kasernbyggnadsnämnden kunde taga sig vissa friheter med avseende på arbetsbeskrivning och användning av material.

Nu ha emellertid vi reservanter ansett, att vi vilja vara med om den del av förslaget, för vilken riksdagen uttalat sig, nämligen kasernbyggnadsnämndens avskaffande. Som jag nyss sade, rådde det tveksamhet på avdelningen,

Ang. viss om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m.m.
(Forts.)

och denna tveksamhet förefanns också i utskottet, huruvida man icke borde stanna vid detta. Medan vissa utskottsledamöter redan nu ville anställa ytterligare en arbetskraft i byggnadsstyrelsen, ha vi reservanter i varje fall ansett, att man i ett dylikt tveksamt fall hellre bör dröja ett år eller så för att se, hur det blir med behovet, och därefter vidtaga de åtgärder, som kunna anses behöfliga. Det är det, som är anledningen till, att reservanterna här yrkat avslag på den del, som gäller anställandet av en ny arbetskraft inom byggnadsstyrelsen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! Det föreliggande förslaget innebär ju, som nog kammaren varit i tillfälle att se, endast en mycket, mycket försiktigt lagd omorganisation av byggnadsstyrelsen i syfte att tillgodose de önskemål, som åtskilliga gånger tidigare hava uttalats av riksdagen, nämligen att söka åstadkomma större planmässighet och större sparsamhet i fråga om statens byggnadsföretag.

Nu torde jag kanske få erinra om att man redan 1917, då överintendentsämbetet omorganiserades till den nuvarande byggnadsstyrelsen, ansåg, att dessa önskemål då skulle kunna tillgodoses. Emellertid torde det ha visat sig, att denna omorganisation icke medfört tillräcklig verkan i nyss nämnda avseende. Man har, såsom av propositionen framgår, redan tidigt efter denna omorganisation av överintendentsämbetet varit inne på detta spörsmål. Jag ber att i detta avseende få erinra kammaren om, hurusom vid 1921 års riksdag väcktes en motion av herr Lindman m. fl., vari motionärerna bland annat framhöllo, att de synpunkter och strävanden till planmässighet och sparsamhet vid statens byggnadsföretag, som tagit sig uttryck vid omorganisationen, fortfarande ägde sin fulla giltighet. Emellertid kunde ifrågasättas, i vad mån dessa strävanden blivit tillgodosedda. De alltjämt hörda anmärkningarna om bristande sparsamhet gjorde det angeläget att såvitt möjligt vinna upplysning om verkningsarna av reformen och utsikterna för uppnående av det åsyftade resultatet. Motionärerna ansågo icke uteslutet, att brister i organisationen redan framträtt, exempelvis genom att man möjligen icke kunnat förfoga över tillräckligt högt kvalificerade, jämväl praktiskt och ekonomiskt erfarna arbetskrafter för det synnerligen maktpåliggande initiativ- och organisationsarbete, som påvilade styrelsens byggnadsbyrå. Jag ber kammaren taga fasta på denna sista mening i det av mig nu föredragna uttalandet av motionärerna, där det särskilt framhålles, att man bör se till att få tillräckligt högt kvalificerade och jämväl praktiskt och ekonomiskt erfarna arbetskrafter inom byggnadsstyrelsen. Att icke den förra omorganisationen kunde i tillräcklig omfattning tillfredsställa kravet på planmässighet och sparsamhet, torde i väsentlig mån ha varit beroende därpå, att byggnadsstyrelsen icke haft tillräckligt med arbetskrafter till sitt förfogande. Jag kan ju också erinra om, att statsrevisorerna framfört erinringar i samma riktning som motionärerna av år 1921. Riksdagen har även skrivit till Kungl. Maj:t för att söka få rättelse i nyssnämnda avseende, och en utredning sattes i gång med särskilt tillkallade sakkunniga. Denna utredning är nu verkställd, och det är på den utredningen, som Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag är grundat.

Det föreslag, som här föreligger, innefattar ju, som redan herr Bengtsson i Norup nämnde, frågan om upplösning av den s. k. kasernbyggnadsnämnden, sedan denna har slutfört de byggnadsarbeten, som ännu pågå och som den haft att taga befattning med, men dessutom innefattar förslaget, såsom jag nyss erinrade om, en mycket, mycket försiktigt lagd omorganisation av byggnadsstyrelsen, en omorganisation, som syftar till att giva byggnadsstyrelsen möjlighet att, så långt det nu överhuvud taget låter sig göra, tillgodose kraven på

planmässighet och sparsamhet och tillika ge byggnadsstyrelsen möjlighet att i egen regi utföra de byggnadsarbeten, som härför kunna befinnas lämpliga. Det är det väsentliga i det nu föreliggande förslaget.

Ang. viss omorganisation av byggnadsstyrelsen m.m.

(Forts.)

Nu nämnde herr Bengtsson i Norup, att reservanterna ha ställt sig tveksamma gentemot detta förslag till omorganisation av byggnadsstyrelsen, och deras tveksamhet skulle, såvitt jag förstod herr Bengtsson rätt, ha grundats därpå, att man var rädd för att här skulle komma att växa upp en större byråkratisk organisation, som sålunda skulle komma att kräva mycket pengar. Det är klart, att man nu icke kan bestämt säga, huruvida omorganisationen av byggnadsstyrelsen kan komma att växa ut, men vad man kan säga, är det, att det är mycket svårt att avgöra, huruvida byggnadsstyrelsen skall kunna tillgodose de önskemål, som här alltjämt göra sig gällande, utan att få någon förstärkning av arbetskrafterna. De sakkunniga och regeringen ha för sin del ansett, att man borde giva byggnadsstyrelsen en ytterligare arbetskraft. Man bör omorganisera de båda nu befintliga underavdelningarna på byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå, utredningsavdelningen och byggnadsavdelningen, till två byråer, utredningsbyrå och byggnadsbyrå, den senare med en självständig chef. Det är denne chef, som det nu föreslagits, att man skulle tillföra byggnadsstyrelsen. Jag tror för min del, att det vore skäl i, att riksdagen här åtminstone gick med på att göra ett försök och se, om icke genom denna åtgärd, genom att man fick en praktisk och duktig karl i spetsen för byggnadsbyrån, en större planmässighet och sparsamhet skulle kunna ernås i fråga om statens byggnadsföretag.

Jag kan egentligen icke se, att reservanterna och de som eventuellt skulle vara hågade att ansluta sig till deras tveksamhet, i detta fall kunna behöva hålla så hårt på reservationen, då det givetvis icke är eller varit regeringens mening att utvidga organisationen, försåvitt man icke får klart för sig, att statens intressen kräva en sådan utvidgning. Jag har alltså för min del givetvis icke det ringaste att erinra mot vad utskottet här skjutit in i sin motivering. Utskottet säger nämligen, efter att ha talat om att det rätt tveksamhet inom utskottet, såsom här förut vittnats om av en av reservanterna, följande: »Utskottet vill därför närmast betrakta den föreslagna anordningen såsom ett försök, av vars resultat i framtiden må komma att bero, huruvida organisationen i fråga bör bibehållas eller icke. Utskottet förutsätter därför, att genom Kungl. Maj:ts åtgöranden inga anordningar må träffas, som ställa sig hindrande i vägen för en fri och obunden prövning av denna angelägenhet vid tiden för utgången av första förordnandet för den blivande byggnadschefen.» Det är klart, att jag för min del ingenting har att erinra mot detta, därför att det icke gärna kan komma i fråga att bygga ut en organisation, om det icke kan klart påvisas, att detta är nödvändigt för att statens intressen i fråga om byggnadsverksamheten skola tillgodoses. Det är därför, som jag tror, att kammaren utan att behöva riskera några farliga framtida konsekvenser bör kunna godkänna vad utskottet här har föreslagit.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Efter herr statsrådets framställning är det icke mycket att ytterligare tillägga. Jag begärde emellertid ordet därför, att herr Bengtsson i Norup dels framhöll, att tveksamhet rätt inom avdelningen, och dels talade om en affär, som kasernbyggnadsnämnden på sin tid hade gjort.

Beträffande tveksamheten inom avdelningen förhåller det sig verkligen på det sättet, att vi, som hade handlagt ärendet, kommo fram till statsutskottet

Ang. viss om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m.m.
(Forts.)

med ett förslag i huvudsaklig överensstämmelse med vad som här föreligger såsom utskottets förslag *enhälligt*. Så var det med denna tveksamhet, och det var först, sedan man ifrån utskottet lyckats från vissa håll utmåla de oerhörda faror, som voro förenade med utskottets förslag, som en ledamot, vill jag minnas, sade, att han inom avdelningen hade varit — hade varit, herr Bengtsson i Norup — i någon mån tveksam.

Så var det tegelbruket. Om jag icke är illa underrättad, förhåller det sig med denna sak på det sättet, att herr Bengtsson i Norup icke rimligen borde ha tagit upp den som motiv för att säga, att vederbörande missbrukat sin myndighet härvidlag, ty det råkar, om jag som sagt icke är dåligt underrättad, vara på det sättet, att denna affär just gjordes vid den tidpunkt, då de flesta tegelbruken bildade ring, så att man genom att organisera saken på det sättet åstadkom ett för staten betydligt billigare byggnadsmaterial. Den saken har för övrigt varit föremål för Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning.

Sedan skall jag, om det kan lända herr Bengtsson i Norup och hans meningsfränder till någon tröst, angiva namnen på de sakkunniga, som behandlat denna fråga. Men innan jag gör det, skall jag be att få påminna de äldre av ledamöterna, som voro med för några år sedan, hur tredje avdelningen, vilken som bekant har herr Carl Gustaf Ekman som ordförande, gick fram mycket hårdhänt mot dåvarande byggnadsstyrelsen, kritiserade dess beräkningar och framlade förslag om nedsättning, vilket förslag av riksdagen godtogs, eller med andra ord höll efter byggnadsstyrelsen så mycket som möjligt. Jag nämner detta särskilt därför, att den gången ströks ett mycket betydande belopp, som vi vid undersökning funnit, att byggnadsstyrelsen kunde klara sig utan. Sedan har det vid upprepade tillfällen varit fråga om samma sak. Herr statsrådet har erinrat om dels motioner, som väckts, och dels statsrevisorernas erinringar. Dessutom kan jag i min tur få erinra om, att andra kammaren en gång biträtt, vad kammarens tredje tillfälliga utskott i detta ämne föreslagit.

Så kommer jag då slutligen till de sakkunniga, och de voro herrar C. G. Ekman, ordförande, I. G. Clason, ledamoten av arméns kasernbyggnadsnämnd E. Lindh, överdirektören C. H. F. Meurling samt generaldirektören I. J. Tengbom. När man nu vet, att särskilt herr Ekman har varit mycket, jag vill icke säga ovänligt stämd mot byggnadsstyrelsen, men åtminstone i allra högsta grad kritiskt stämd mot den, och när han för sin del utan meningskiljaktighet med de övriga sakkunniga gått in för det förslag, som departementschefen här har lagt till grund för propositionen, så tror jag, att det bör i någon mån vara ägnat att skingra farhågorna. Jag vågar därtill i all anspråkslöshet lägga, att förutom det att de sakkunniga varit eniga, också fjärde avdelningen, som haft att behandla ärendet, kommit fram till utskottet, som jag nyss erinrade om, fullständigt enig, och jag vågar trots herr Bengtssons i Norup utomordentliga förmåga att sätta sig in i saker dock tro, att vi, som handlagt ärendet på fjärde avdelningen, ha något större möjlighet att sätta oss in i förslaget och dess konsekvenser.

Det kanske blir nödvändigt att begära ordet en gång till. Men då ingenting vidare kommit fram förutom de två synpunkter från herr Bengtssons i Norup sida, som jag här berört, skall jag, herr talman, för närvarande inskränka mig till det anförda och yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Naturligtvis tar jag såsom ledamot av statsutskottet utomordentlig hänsyn till statsutskottets fjärde avdelning och vad den enhälligt föreslår. Men herrarna få ej begära, att man därför inte skulle få begagna sitt eget omdöme en liten smula. Och när statsutskottets ärade vice ordförande säger, att han kanske ämnar återkomma i

diskussionen, så skall jag tala om för honom, att lika litet som jag i utskottet varit rädd för den saken är jag det nu.

Det finns inte någon sådan förskräckelse hos oss för vad fjärde avdelningen föreslagit, som herr Anderson i Råstock kanske tror. Däremot tyckte vi reservanter, att nu när besparingskommittén är ute och går och strävar efter att få tjänsternas antal här i landet mindre, och för övrigt ämnar verka för besparing på alla områden, så vore det skäl i att man åtminstone dröjde så länge på denna punkt, att man såge till, om inte också en eller annan besparing skulle kunna ske inom byggnadsstyrelsen. Jag delar verkligen den uppfattning, som herr statsrådet här har uttalat, att nog behöver det, som man kommer fram med från byggnadsstyrelsen, vara litet mera praktiskt. Men är det verkligen alldeles utom det tänkbaras gräns att låta en omorganisation äga rum utan att därför behöva öka antalet byråer? Det har jag emellertid inte hört någon resonera om. Kanske det är omöjligt, det vet jag inte. Men i varje fall tycker jag det är egendomligt att utan vidare säga, att nu skola vi öka antalet tjänster på detta område, när man på andra områden som bäst är i färd med att minska dem.

Ang. viss omorganisation av byggnadsstyrelsen m.m.
(Forts.)

Detta var sagt mera i allmänhet. Beträffande själva den föreliggande frågan skall jag be att få framhålla, att den, som de senare åren följt något med kasernbyggnadsnämndens verksamhet, har kunnat finna, att den sökt göra sig till en permanent inrättning, men att riksdagen vid ett par tillfällen tämligen bestämt sagt ifrån, att dess verksamhet skall avvecklas. Ja, men innebär inte det nu föreliggande förslaget att verksamheten indirekt fortsättes, under annan benämning och annan skylt? Det kan åtminstone jag inte riktigt komma ifrån. Det är nämligen så, att här har uttalats att byggnadsstyrelsen skulle sättas i tillfälle att utföra arbeten i egen regi. Men då fordras det väl mer än en byggnadschef i styrelsen, då fordras det väl också en del underbefäl under honom för att utföra dessa byggnadsarbeten. Jag är inte riktigt säker på att detta bleve en för staten ekonomisk inrättning, då det ju både bygges och repareras på många andra platser än Stockholm. Eller skulle det vara meningen att kуска omkring överallt i landet, allteftersom kasernbyggnader och andra byggnader skulle uppföras?

Med ett ord sagt: någon egentlig plan hur man definitivt tänker sig denna verksamhet i egen regi har jag fåfängt sökt att få någon klarhet om. Man säger, att detta kommer den vidare utvecklingen att visa, vilket väl vill säga, att det kan bli hur som helst. Vidare säger man, att vad som här skall göras endast är ett försök. Ja, visserligen skulle ju byggnadschefen anställas mot arvode, men det är onekligen en form av anställning, som är bra lika anställningarna på ordinarie stat. Man kan väl åtminstone ej påstå, att en sådan man som generaldirektören för statens järnvägar innehar någon slags extra anställning. Om det varit ett försök, varför har man då inte satt denne byggnadschef på extra stat? Och har man för övrigt några exempel på, att sedan man väl inrättat en verksamhet på så sätt, som här är föreslaget, d. v. s. ställt den på arvode under åtskilliga år, denna verksamhet senare har blivit upphävd? Jag tror det knappast.

Vidare kommer man naturligtvis att säga, som herr Anderson i Råstock gjorde, att de männen och de männen ha föreslagit denna anordning. Men det är dock personer, som i stort sett alla varit intresserade av byggnadsstyrelsen, och så fort sakkunskapen har kommit ihop, brukar den också suggerera en smula över hela fältet, det har man också exempel på förut. Överhuvud taget tror jag, att man får lov att vara betänksam, innan man inrättar nya statstjänster, och alldeles speciellt sådana statstjänster, som nästan med nödvändighet ha till följd ännu flera statstjänster. Kunde däremot en omorganisation av byggnadsstyrelsen ske så, att en man i den ställning, som

Ang. viss om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m. m.
(Forts.)

byggnadschefen skulle erhålla, kunde gå in i verket, utan att byråerna utsvällde, så tror jag verkligen att jag vågar påstå, att vi reservanter aldrig hade kommit fram med vår reservation. Men inför allt som skymtar bakom detta »oskyldiga försök», som man har kallat det, ha vi funnit oss föranlåtna att göra det.

Vidare frågar man: vilja inte herrarna ha arbetet lagt så att det blir både billigare och mera praktiskt? Ja, i denna sak förhåller det sig ju så, att byggnadsstyrelsen gått fram på sådant sätt, att riksdagen många gånger inte kunnat följa dess ekonomiska anvisningar. Och nog vore det väl underligt om ett verk, vars ekonomiska förslag riksdagen har gått emot, skulle premieras med en ny byrå, varvid en om inte avgörande så dock bidragande orsak till denna utveckling just skulle vara det förhållandet, att verket gått på en annan bog i ekonomiskt avseende än vad riksdagen kunnat vara med på. Detta är inte ett sätt att uppmuntra. Jag skulle ha varit mera tacksam, om det här gällt att utveckla ett verk, som verkligen arbetat sparsamt och klokt. Det tycker jag skulle ha varit mera rimligt än att utveckla detta verk, för att det möjligen en gång skall kunna bli sparsamt och praktiskt.

Som saken nu ligger får jag bekänna, att jag inte känt mig övertygad av vad herr statsrådet har yttrat just för denna utsvällning av byggnadsstyrelsen, varför jag, herr talman, skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olsson i Blädinge instämde häruti.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! Jag skall bara säga några få ord till. Det mesta av herr Olssons i Kullenbergstorp anförande har jag redan bemött i mitt första yttrande, men han nämnde något om, att det inte finns någon plan för huru byggnadsstyrelsen skulle utföra byggnadsarbeten i egen regi. Nej, det finns ingen sådan. De sakkunniga ha för sin del inte kunnat göra upp en sådan plan, och regeringen har inte heller ansett, att man kan göra det. Och det är just beviset för att man velat gå försiktigt fram på detta område, då man inte sökt bestämma att de och de byggnaderna skola ske i egen regi och utföras av byggnadsstyrelsen under det systemet, medan de och de byggnaderna inom den och den statsinstitutionen skola utföras på entreprenad. Något sådant har man inte velat gå in för, utan man vill hålla frågan öppen till prövning i varje särskilt fall, därvid man får undersöka huruvida entreprenadssystemet eller systemet i egen regi är det för staten lämpligaste i det föreliggande fallet. När det gäller dessa saker får Kungl. Maj:t ha avgörandet i sin hand, och det kan sålunda lagas efter läglighet. Detta förefaller mig vara en förtjänst i förslaget, i stället för att, som herr Olsson i Kullenbergstorp tycktes vilja göra gällande, det skulle vara en nackdel.

Vidare kanske jag får stryka under vad jag sade i mitt förra anförande beträffande omorganisationen. Herr Olsson i Kullenbergstorp menade, att man hade kunnat göra en omorganisation utan att behöva öka antalet byråer. Ja, säkerligen kunde man ha gjort det. Man kunde ju ha bibehållit den byrå, som för närvarande finns inom byggnadsstyrelsen, och man kunde ha bibehållit de båda underavdelningar, som finnas inom denna byrå, nämligen utredningsavdelningen och byggnadsavdelningen. Det kunde man säkerligen ha gjort, men man har inom de sakkunniga inte ansett detta lämpligt. Utan vad har man här gjort? Jo, man har gått in för att omorganisera dessa båda avdelningar till två byråer i stället, en namnförändring alltså. Och vad innebär denna omorganisation i personalhänseende? Den innebär ingenting annat än, som jag nämnt förut, att man här skulle få en duktig och praktisk karl som

chef för byggnadsbyrån och på den grund kunna nå fram till bättre resultat av byggnadsstyrelsens verksamhet.

Jag vill säga i detta sammanhang, för att inte något missförstånd skall uppstå, att såvitt man kan döma av utlåtanden från olika håll, och såvitt jag själv, ehuru lekman, kunnat sätta mig in i saken, så tror jag att byggnadsstyrelsen i sin nuvarande generaldirektör har en chef, som inte bara besitter ingående teoretiska kunskaper, utan också är av praktisk läggning. Men det är ogörligt för honom, med de otaliga göromål som finnas inom styrelsen, att ha hand över det hela och att dessutom i detalj följa arbetet så, att det utföres som det bör och skall utföras. Och dit hör även att se till, att utredningar bli verkställda just i det syfte, som man här har pekat på, nämligen att iakttaga planmässighet och sparsamhet, och vidare att i de fall, då det visar sig att byggnadsstyrelsen bör bygga själv för den ena eller den andra statsinstitutionen, se till, att denna byggnadsverksamhet kan ske på ett ur statens synpunkt fördelaktigt sätt.

Jag tror alltså fortfarande, att det inte finns någon som helst anledning för kammaren att här tveka att bifalla statsutskottets förslag.

Herr Rydén: Herr talman! Jag har under hela den tid jag deltagit i det offentliga livet alltid hört uttalas klander mot byggnadsstyrelsen. Jag kan inte påminna mig något tillfälle, då icke klander på ett eller annat sätt tagit sig uttryck vid rådplägningen rörande åtskilliga av de byggnadsfrågor, som varit före. Nu har det emellertid blivit synbarligen ett regimskifte inom byggnadsstyrelsen. Det har kommit in en ny man i ledningen för denna, och såvitt jag kan bedöma — och jag har i någon mån haft med byggnadsstyrelsen att göra under dess nya chef — finnes det stor förhoppning för oss, att den gamla föreställningen om byggnadsstyrelsen som ett av de mest byråkratiska ämbetsverken icke med fog längre skall kunna upprätthållas. Men då gör jag mig den frågan: Är det rätt att utmynta denna gamla animositet och den gamla föreställningen, som funnits, mot den nya regimen inom byggnadsstyrelsen? Jag kan icke finna det; har man sökt skaffa sig en chef, på vilken man ställer stora förhoppningar, och då den mannen, som är en av våra förnämligaste arkitekter i landet, själv känner, att han behöver vid sin sida stödet av en praktisk byggnadskunnig person, låt mig säga en förstklassig byggmästare, är det då rim och reson i att vägra att försöksvis, som statsutskottet här har tänkt sig för sex år framåt i tiden, ställa en verklig byggnadschef, som blir en kunnig, en mera praktisk och i byggnadsärenden förfaren person, vid hans sida. I statsutskottet kunde jag förstå en del av reservanterna, ty alla stodo icke på den linjen, som möter oss här i kammaren. Flera av dem yrkade, att byggnadscheflönen skulle uppföras på extra stat — jag medger, att exempelvis herr Olsson i Kullenbergstorp icke stod på den linjen, men det stora flertalet av reservanterna stod på den linjen: Bevilja personen men på extra stat. Men så plötsligt möter man dem här i kammaren på den rena avslagslinjen.

Vad innebär det nu, om kammaren skulle följa reservanterna här? Jo, det innebär, att med omorganisationen av det hela kommer byggnadsstyrelsen att få övertaga de byggnadsfrågor, som nu handhas av medicinalstyrelsen, hospitalsväsendet o. s. v., den kommer att övertaga den byggnadsverksamhet, som ligger under fängvårdsstyrelsen o. s. v., kaserubyggnadsnämnden upplöses, och så ställer man icke någon människa till byggnadsstyrelsens förfogande med dessa speciella insikter i praktisk byggnadsverksamhet. Det är ju efter min uppfattning att handla som man icke brukar att handla. Den linje, som här till exempel åtskilliga av reservanterna stodo på i statsutskottet, är naturligt-

Ang. viss om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m.m.
(Forts.)

Ang. viss om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m.m.
(Forts.)

vis icke på långa vägar när så omöjlig som det, att man nu samlat sig på den rena avslagsståndpunkten. Vi få väl handla förståndigt och säga oss, att vi här hava ett verk, som riksdagen många gånger har uttalat sitt missnöje över, vi hava fått en ny man i ledningen där, vi sätta vid hans sida en praktisk person till byggnadschef och, som utskottet säger här, vi betrakta det som ett försök och förutsätta, att Kungl. Maj:t icke träffar något nytt avgörande därutinnan, när förordnandet för den nye byggnadschefen går ut, utan man skall pröva hur försöket faller ut. Jag tror man handlar rätt i, om man, sedan man fått en ny kapten på skutan, sätter dit en styrman, som duger något till och som kan vara vid hans sida. Lyckas det icke med den nye mannen, draga vi in honom, och lyckas det, som jag hoppas och tror, så göra vi denna anordning definitiv.

Här omfatta somliga människor en så steril ståndpunkt som den, att det här gäller frågan, huruvida staten skall bygga i egen regi eller icke. Nej, mina herrar, så är det icke alls. Staten har i alla tider dels byggt under egen regi och dels byggt med anlitande av entreprenad. Det finnes alltid en hel del arbeten, som staten måste utföra under egen regi. Jag har själv varit med om reparationsarbeten och ombyggnadsarbeten av den beskaffenhet, att jag är övertygad om att staten skulle blivit bottenklädd, ifall den icke skaffat sig en duktig ledare för arbetet utan skulle utlyst det på entreprenad. Å andra sidan, när det är rena nybyggnadsföretag och dylikt, så visar erfarenheten ganska ofta, att entreprenadssystemet är det billigaste. Låt oss då gå ut därifrån och handla på det sätt, som är för staten billigast: När det är förmånligt att bygga under egen regi så gör man det, och när det är förmånligt att bygga på entreprenad så gör man det. Men vare sig det gäller att bygga under egen regi eller per entreprenad, behöver byggnadsstyrelsen hjälp av en särskilt förfaren och kunnig man på detta område. Jag måste säga, att som statsutskottet nu lagt det, då dess förslag innebär, att ett försök skall göras, skulle det vara bra underligt, ifall riksdagen skulle ställa sig alldeles avvisande mot alltsammans, som nu reservanterna i sista vändningen samlat sig för.

Jag röstar, med stor förtröstan på att det skall gå bra med detta experiment, för statsutskottets hemställan och yrkar bifall till den.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Holmgren: Herr talman! Min erfarenhet på dessa områden är ju inte alltför omfattande, men det intrycket har jag emellertid fått, att man i allmänhet inom detta verksamhetsområde mera anlägger estetiska synpunkter än de rent praktiska. En konsekvens av denna min uppfattning skulle sålunda vara, att jag gärna skulle vilja se en byggnadschef anställd i detta verk, och det gör jag också. Herr Rydén framhöll, att den nya regimen är en utomordentligt duglig regim, och att denna regim skulle som stöd för sitt arbete behöva en styrman på skutan, som han sade. Jag har icke anledning att sätta mig emot en styrman på skutan, men när besättningen redan förut är fulltalig, anser jag, att samtidigt som man tillsätter en styrman, man bör göra en motsvarande indragning på gemene man, om man så får kalla byggnadsråden. Således, hade frågeställningen varit sådan, att det gällt att tillsätta en byggnadschef och draga in ett byggnadsråd, skulle jag utan tvekan gått med på det förslaget, men då jag icke kan inse, att detta verk för närvarande är i behov av någon större utvidgning, så har jag anslutit mig till reservationen, till vilken jag härmed anhåller att få yrka bifall.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Det var ju på det sättet, att det om den gamla sammansättningen inom byggnadsstyrelsen har sagts, att den

var så byråkratisk. Jag vet icke med vad rätt man kan påstå detta. Det har också anmärkts, att man för mycket lagt an på estetiska synpunkter. Då synes mig reservanternas uppfattning vara något inkonsekvent, då det ju är för att avhjälpa denna brist på praktiskt skolat byggnadsfolk, som av Kungl. Maj:t tillsatta sakkunniga föreslagit riksdagen att just ge byggnadsstyrelsen denna hjälp. Sedan skall jag be att få erinra om, att denna institution, som det gäller att i någon mån samorganisera med byggnadsstyrelsen genom att taga en man från kasernbyggnadsnämnden, har existerat, om jag minnes rätt, ända sedan 1908 eller 1909. Sedan har man 1914 gått in för att förenkla organisationen av kasernbyggnadsnämnden fortfarande i riktning att behålla det som var bäst av hela denna institution, och så har man i en massmotion, av herr Lindman m. fl. vid 1921 års riksdag, just framhållit, att en undersökning skulle ske, och skulle så vara förhållandet, att man icke hade tillräckligt högt kvalificerade och jämväl praktiska krafter i tillräckligt antal för att organisera det arbete som påvilade styrelsen, skulle man, även om därigenom någon utgiftsökning vållades, gå in för att anställa sådana. Här är endast meningen att taga en enda man till hjälp som under många år har haft hand om statens byggnadsarbeten på ett visst område och dessutom utfört byggnader utom detta område till ett pris, som i flera fall är billigare än vad någon enskild anbudsgivare har lämnat anbud på. Jag skall räkna upp dem: Upplands artilleris kaserner, uppförda åren 1922 och 1923, paviljong för obotligt sjuka vid Västerviks hospital 1922—1924, grundläggningsarbeten vid hospitalsbyggnaden vid Hälsingborg 1922—1924 och garnisonssjukhuset i Boden. Därtill kommer, att kasernbyggnadsnämnden på alla dessa platser kommit in med lägsta anbud, och, vad mera är, hållit sina anbud och kommit något under de kostnader de själva beräknat. Det skiljer på åtskilliga hundra tusen kronor.

Jag vill sluta med att anföra, vad en mycket aktad ledamot av denna kammar och ledamot också av det moderata partiet, sade till mig för en liten stund sedan här ute: Får man bara en bra karl, kan han spara in på ett enda byggnadsföretag lika mycket eller mera än han drar i lön. Det tror jag är fullkomligt riktigt resonerat, och här hava vi verkligen, såvitt jag förstår, ingen anledning att vara så skeptiska, så att vi skola behöva fundera ett helt år, innan vi skola våga oss på en sådan enkel anordning som den här föreslagna. Jag vill tillägga dessutom, att om vi icke gå in på detta system, så hava vi att emotse, att exempelvis medicinalstyrelsen kommer för sin del att begära att få sin personal för byggnadsverksamhet utökad på det sättet, att den får ny arbetskraft till sitt förfogande. Man når, om man följer reservanterna, alldeles raka *motsatsen* till vad man åsyftar, ett *enhetligt* handhavande, en *centralisation* av byggnadsverksamheten, och om det är så, att herrarna finner detta önskvärt, skola ni följa reservanterna i dag, och varen då säkra på, att ni nästa år hava en framställning om ökade arbetskrafter icke endast på ett ställe utan på många ställen.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Då statsutskottets vice ordförande förra gången hade ordet, läste han upp namnen på de personer, som deltagit i den utredning, vilken legat till grund för Kungl. Maj:ts förslag. Men därför att dessa personer stå bakom förslaget, är det icke sagt, att vi utan vidare skriva under, vad de föreslå. Det kommer aldrig i fråga.

Vidare må jag säga, att när man nu talar om, att detta endast skall vara ett försök, så känna vi nog för väl till, huru det går med dessa försök, när det gäller att öka ut en stat. Det kommer aldrig, herr Anderson i Råstock, att hända, att, om vi taga denna utskottets stat i dag, den senare kommer att dragas in igen. Jag är lika övertygad därom, som att jag är ledamot av riks-

Ang. viss om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m.m.
(Forts.)

Ang. viss om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m.m.
(Forts.)

dagens andra kammare nu. Nej, hava vi bara gått med på försöket, så stå vi där. Det är nog, som den gamle rikshushållaren Sjö brukade säga, när han talade i utskottet: »Res inte ut och titta på det, ty då bli ni bara på det!» Jag förstår, att det gäller att ligga i, så mycket man kan, för att få plats för den nuvarande chefen för kasernbyggnadsnämnden, ty det bottnar egentligen i detta. Och då drar man sig icke för att dela upp en byrå för att på detta sätt bereda en möjlighet att placera honom.

Jag skulle emellertid även vilja vända mig till herr Rydén. När han här uppträder och talar om, att reservanterna hava svängt, så är detta tal fullkomligt obekant rörande mig. Jag har visserligen vid diskussionen i statsutskottet hört någon säga, att man kunde gå med på beloppet men icke på detta sätt. Men detta berättigar icke herr Rydén att säga, att de flesta av reservanterna varit av den meningen. Jag har både i utskottet och här i kammaren varit av den åsikten, att vi böra godkänna riksdagens uttalande om avskaffande av denna kasernbyggnadsnämnd. Sedan få vi vidtaga åtgärder, då behov av förstärkning förefinnes.

Och när herr Rydén säger, att man bör handla förståndigt, så vill jag säga, att det icke alltid är förståndigt att följa herr Rydén. Ibland kan väl också herr Rydén tala och yrka oförståndigt.

Därför är det icke säkert det bästa, att taga utskottets förslag, därför att herr Rydén är på den sidan. Jag tycker, att vi i stället böra ha litet försyn för varandras åsikter och tro att även en motståndare kan sitta inne med litet förstånd.

När sedan herr Rydén talade om, att han varit med om att reparationer blivit billigare genom att de icke utlämnas åt entreprenör, så veta vi nog, vi praktiska bönder, att när det gäller reparationer, skall man aldrig anlita entreprenörer. De måste nämligen då räkna högt för att alltid vara på den säkra sidan. Men när det gäller nybyggnader, ställer sig saken annorlunda. Det anser jag, att man bör kunna uttala. Liksom det för kommuner och städer är billigare att använda entreprenadssystem, bör det också i regel vara det för staten. Jag vill därmed icke säga, att det icke kan givas undantag.

Vidare är det ju på det sättet, att både skolöverstyrelsen och fångvårdsstyrelsen och andra myndigheter redan nu hava egna arkitekter och beräknare. Och jag har funnit — det kan jag säga till herr Rydén — att vi en gång i statsutskottets 2:dra avdelning gjorde en ganska god nedprutning på ett reparationsanslag, därigenom att vi icke gick efter byggnadsstyrelsens förslag utan använde skolöverstyrelsens arkitekt.

Det kan ju hända, att resultatet nu blir, att utskottsmajoritetens förslag vinner riksdagens bifall, ty vi äro ju svaga, vi reservanter, och ha icke mycken tyngd gent emot utskottsmajoriteten. Men i varje fall är det väl meningen, att dessa arkitekter, som nu finnas hos de underordnade verken, skola bli kvar. Att en bra karl betalar sig, vill väl ingen bestrida. Men då går det väl an att byta ut en opraktisk karl mot en praktisk i stället för att öka ut byggnadsstyrelsens tjänstemannakår. Det är just från den synpunkten vi reservanter stannat vid att föreslå avskaffande av kasernbyggnadsnämnden och tillsättande sedan, när behov av praktiska män uppstår, av dylika i den mån de behövas.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Herr Bengtsson i Norup ville göra gällande, att jag hade stor respekt för sakkunskapen hos de män, som här nyligen räknats upp. Men jag får verkligen säga, att när dessa tillkallades den 29 juni 1923 och avlämnade sitt betänkande med skrivelse den 23 januari

1925, så hava de haft litet bättre tid att sätta sig in i denna sak, än vad både jag och herr Bengtsson i Norup hava haft. Och det är anledningen, varför vi tillåtit oss att tillmäta deras förslag större värde än förslaget från fjärde avdelningen, vilken hållit på med saken endast en vecka, och *mycket* större värde än herr Bengtssons i Norup åsikt, då han kanske icke ens för att taga ställning i utskottet haft tid att läsa igenom hela propositionen och än mindre de sakkunnigas förslag. Det tror jag icke, att herr Bengtsson har haft, ty så pass mycket arbete finns det, att man i vissa saker också i någon mån måste lita på sina kamrater.

*Ang. viss om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m.m.
(Forts.)*

Sedan talade herr Bengtsson i Norup om herr Sjö. Ja, jag var också med på den tiden. Jag satt kamrat med en som delade herr Sjös uppfattning på tredje avdelningen. Men han gick så långt, att han sade: »Vi skola icke kalla upp någon sakkunnig, så att vi få höra, hur han lägger upp det, ty då äro vi fast.» Han ville icke, att man skulle fara och titta på en sak, utan att man rent ut skulle känna sig fram och gå efter instinkt utan att taga reda på, hur det verkligen var. Han fick emellertid icke så mycket gehör för den synpunkten. Men om det kan trösta herr Bengtsson i Norup, så kan jag också berätta en liten historia från statsutskottet på den tiden. Då hade den person jag åsyftar ensamt varit ute och tittat på en byggnad, som skulle undergå reparation, och sedan hade han skrivit, att »utskottet, som tagit exteriören i betraktande, hade funnit» o. s. v. Det protesterade utskottet emot. Det ville icke medgiva, att en enda persons undersökning skulle få gälla som hela utskottets.

Jag tror, att det är lika farligt här. Det är bättre att följa de sakkunniga, som hava haft tid att tänka på saken, än någon bland oss, som bara haft några få dagar på oss.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Bengtsson i Norup, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 109, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 100 ja och 105 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 8.

Ang.
anslag till
skogsvårdens
befrämjande.

Härefter förelåg till avgörande jordbruksutskottets utlåtande, nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till skogsvårdens befrämjande jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 13 mars 1925 avläten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 182, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att förbudståret 1925—1926 anvisa

dels till skogsvårdens befrämjande för att av Kungl. Maj:t i mån av förefallande behov fördelas mellan vederbörande skogsvårdsstyrelser ett extra reservationsanslag av 548,000 kronor,

dels ock såsom bidrag till bestridande av kostnaderna under senare halvåret 1925 för en ifrågasatt sammanslutning mellan skogsvårdsstyrelserna — att utgå under villkor, att stadgarna för berörda sammanslutning upprättades enligt av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade grunder samt bleve av Kungl. Maj:t fastställda — ett extra reservationsanslag av 5,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft dels de lika lydande motionerna nr 290 i första kammaren av herrar *Bergqvist* och *Asplund* samt nr 444 i andra kammaren av herr *Nilsson* i *Anträs m. fl.*, dels ock de ävenledes lika lydande motionerna nr 291 i första kammaren av herr *Gabrielson m. fl.* samt nr 443 i andra kammaren av herr *Brännström m. fl.*

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förvarande framställning och de i ämnet väckta motionerna för budgetåret 1925—1926 anvisa

1) till skogsvårdens befrämjande för att av Kungl. Maj:t i mån av förefallande behov fördelas mellan vederbörande skogsvårdsstyrelser ett extra reservationsanslag av 598,000 kronor, och

2) såsom bidrag till — — — — — lika med Kungl. Maj:t — — — — — extra reservationsanslag av 5,000 kronor.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Nilsson* i Tånga, *Ingeström* och *Uddenberg* i Karlskoga, som ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Nilsson* i Tånga: Herr talman! Med hänsyn till den synnerligen långa föredragningslistan skall jag försöka fatta mig mycket kort.

Jag och ett par andra utskottsledamöter hava reserverat oss mot utskottets hemställan att höja det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet, 548,000 kronor, med 50,000 kronor till 598,000 kronor. Utskottets hemställan är föranledd av motioner, som väckts av representanter från Västerbottens och Norrbottens län. Och motionärerna grunda sin hemställan på det förhållandet, att den nya skogsvårdslagen numera skall träda i tillämpning i dessa två län, och att administrationskostnaderna komma att bliva så höga, att detta motiverar ett högre anslag, än det Kungl. Maj:t har föreslagit.

Varken motionärerna eller utskottet presterar emellertid några bärande skäl för sin hemställan. Om det i allmänhet får anses olämpligt att, då det gäller anslag, så här på en höft höja ett anslag, som varit föremål för en omsorgsfull prövning från Kungl. Maj:ts sida, så är det ju ännu mera orimligt i det fall, som här föreligger. Ty här har Kungl. Maj:ts prövning av denna anslags-

fråga föranlett, att Kungl. Maj:t föreslagit att höja anslaget till skogsvårdsstyrelsen med icke mindre än 100,000 kronor.

Nu förhåller det sig föröfrigt på det sättet, att utskottet icke har varit vidare säkert på sin sak. Utskottet antager som eventuellt möjligt, att det av utskottet föreslagna förhöjda anslaget till dessa skogsvårdsstyrelser kan komma att icke behöva tagas i anspråk i hela sin utsträckning, och då ifrågasätter utskottet, att Kungl. Maj:t skall bemyndigas att disponera eventuellt överblivna medel för andra skogsvårdsstyrelserns behov. Detta visar ju i alla fall, att utskottet icke har varit så alldeles säkert i sadeln.

Dessutom påpekar utskottet något, som ju ställer utskottets hemställan i en något egendomlig belysning. Det har nämligen tidigare gjorts väsentliga anmärkningar mot skogsstyrelserna, att de medel, som äro anvisade, icke använts på ett i allo förnuftigt sätt. Bland annat har det gjorts anmärkning på, att den hos sällskapen anställda personalen i vissa fall har allt för höga löneförmåner. och framhållit, att en begränsning i utgifterna på detta område är påkallad. Det pågår ju också nu inom jordbruksdepartementet en utredning i denna fråga. Men att under sådana förhållanden, utan att grunda sin hemställan på något säkert siffermaterial, taga och höja anslagsbeloppet på sätt, som utskottet här föreslagit, kan jag för min del rakt icke finna vara välbetänkt.

Jag skall icke längre taga kammarens tid i anspråk. Men jag anser mig böra yrka avslag på utskottets hemställan i den föredragna punkten 1 och bifall i stället till Kungl. Maj:ts förslag, att riksdagen måtte anvisa till skogsvårdens befrämjande, för att av Kungl. Maj:t i mån av förefallande behov fördelas mellan vederbörande skogsvårdsstyrelser, ett extra reservationsanslag av 548,000 kronor.

Herr Brännström: Herr talman, mina herrar! Då jag framburit en motion i denna fråga, som utom av mig är undertecknad av samtliga länets representeranter, och då dessutom, såsom vi veta, även avlämnats en motion från norrbottensbänken i denna sak, skall jag be att få säga några ord.

Som vi veta, sattes den dimensionslag, som förut gällde inom Västerbottens och Norrbottens län, ur kraft den 1 januari i år, och den nya skogsvårdslagen trädde då i tillämpning inom dessa tvenne läns kustland. Det blev då fråga om, att skogsvårdsstyrelser skulle inrättas i dessa län. Och i den kungliga propositionen, som föranledde den nya skogsvårdslagens antagande inom nämnda område, hade det gjorts vissa beräkningar angående administrationskostnaderna för dessa nya skogsvårdsstyrelser.

Nu säger utskottets ärade ordförande här, att det var en omsorgsfull prövning, som låg till grund för de beräkningar, på vilka dessa anslag voro grundade. Jag vill icke förringa denna prövning på något sätt eller påstå någonting annat, än att domänstyrelsen, som hade verkställt denna utredning, hade gjort det på bästa sätt. Men det är dock att märka, att utredningen icke hade remitterats till dem, som skulle handhava detta, eller skogsvårdsstyrelserna inom de områden, där lagen skulle tillämpas.

Nu visar det sig, när lagen skall tillämpas enligt riksdagens beslut, att anslaget till ifrågavarande administrationskostnader icke är tillräckligt. Det kan då icke vara riktigt att med begagnande av den passus, däri det heter, att medlen icke alltid använts så förståndigt, träffa Västerbottens och Norrbottens läns skogsvårdsstyrelser, som fungerat icke ens ett halvår. Jag vågar försäkra, att de beräkningar rörande administrationskostnaderna, som äro anförda i de av oss väckta motionerna, icke äro tilltagna överdådigt, och att de helt säkert äro uppgjorda med all möjlig sparsamhet.

Det framkomna motståndet skulle icke ha förvånat mig så mycket, om det

Ang.
anslag till
skogsvårdens
befrämjande.
(Forts.)

Ang.
anslag till
skogsvårdens
befrämjande.
(Forts.)

här gällt en direkt merkostnad, men det är att märka, att införandet av den nya skogsvårdslagen i dessa län innebär en väsentlig besparing för statsverket, för Västerbottens län uppgående till 100,000 kronor och för Norrbottens till ungefär samma siffra. När riksdagen beslutar en ny lag, vars tillämpning skall handhavas av skogsvårdsstyrelserna, en lag, som medför en väsentlig besparing för statsverket, och det sedan visar sig, att de för densamma beräknade kostnaderna äro otillräckliga, bör man vara med om att lämna det erforderliga anslaget till skogsvårdsstyrelserna. Det kommer eljest lätt att uppstå ovilja mot lagen i dessa landsänder. Det kan givetvis hända, att kostnaderna för nämnda skogsvårdsstyrelser, som nu för första gången träda i verksamhet, ställa sig rätt höga i början — det behöves bl. a. upplysningsverksamhet o. dyl. — men kostnaderna kunna möjligen bliva mindre i fortsättningen. I varje fall är det skäligt, att man beviljar de anslag, som behövas, för att lagen skall kunna handhavas på bästa sätt.

Vi ha nu i vår motion påyrkat, att riksdagen icke blott skulle bevilja medel för täckande av administrationskostnaderna utan även för vidtagande av skogsvårdsåtgärder. Inom de områden, som jag nu talat om, har man nämligen haft särskilt statsanslag för nämnda ändamål. Skogsvårdsåtgärderna ha ombesörjts av skogsvårdsnämnder, vilka dels med lokala bidrag och dels med statsbidrag lämnat anslag till skogskulturer. Vi ha likväl icke gått längre i motionerna, än att det skulle vid en jämförelse med de kostnader, som staten förut haft för skogsskötseln i Västerbottens och Norrbottens kustland, uppstå en besparing. Om jag nu anser, att det i föreliggande situation är fullständigt löslöst att yrka bifall till motionerna, så vill jag å andra sidan på det allvarligaste lägga på kammarledamöternas hjärta angelägenheten av att icke i detta fall strypa till dessa landsdelars skogsvårdsstyrelser verksamhet så som följden skulle bli, om man bifölle det yrkande, som framställts av utskottets ärade ordförande.

Jag skall därför, herr talman, med vad jag nu sagt, inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Då den näst föregående talaren inte gjorde annat yrkande än det även jag kommer att framställa, skulle det kanske vara onödigt för mig att yttra mig i denna fråga. Då emellertid talaren kraftigt underströk — vad som för övrigt är riktigt — att det är orimligt av riksdagen att besluta åtgärder, som pålägga skogsvårdsstyrelserna stora utgifter, och icke tillika ställa till förfogande motsvarande medel för utgifternas bestridande, vill jag framhålla, att detta är något som är gemensamt för *alla* skogsvårdsstyrelser; det gäller icke bara för Norrbottens och Västerbottens nyinrättade skogsvårdsstyrelser utan bl. a. för skogsvårdsstyrelserna i västra och södra delarna av vårt land, där man knappast har att röra sig med andra tillgångar än statsbidrag. Skogsvårdsstyrelsernas ledamöter måste ofta, för att kunna upprätthålla verksamheten, personligen ikläda sig borgen till rätt stora belopp, då man annars skulle bli tvungen avskeda tjänstemän och funktionärer i styrelserna. Utskottet har nu sökt att i den föreliggande situationen gå fram på en så långt möjligt förstående linje, då utskottet å ena sidan så tillvida tillmötesgår motionärerna, att det vill öka Kungl. Maj:ts äskanden med ett belopp av 50,000 kronor, och därjämte uttalar, att, i den mån det kan anses erforderligt, ifrågavarande skogsvårdsstyrelser skola stödjas med vidare anslag, men å andra sidan förklarar, att, därest någonting skulle bli över, detta skall användas för att stödja andra skogsvårdsstyrelser, som verkligen befinna sig i ett ekonomiskt nödläge. Norrlandslänen ha ju i allmänhet ganska stora skogsvårdsavgifter att tillgå, och man har ännu icke sett, huru det kommer

att gestalta sig för de två nyinrättade skogsvårdsstyrelserna. Det är därför man icke anser sig kunna förfara på annat sätt än att ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp, som endast i första hand får användas till skogsvårdsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län, sedan det visat sig, i vad mån dessa, när verksamheten pågått en tid, ha behov av bidrag.

*Ang.
anslag till
skogsvårdens
befrämjande.
(Forts.)*

Jag har bara velat göra dessa erinringar.

Då herr Brännström, som representerar motionärerna och för övrigt själv är motionär, icke gjorde något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, tycker jag, att vi å ömse sidor kunna vara belåtna, både motionärerna och vi andra, som hoppas att för våra skogsvårdsstyrelser få en slant med av detta belopp å 50,000 kronor.

Jag tillåter mig därför att även jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sköld: Herr talman! Det är med en viss tvekan jag tager till orda i denna fråga för att yttra mig till förmån för den kungl. propositionen, därför att det ju anses vara oriktigt av mig att på någon punkt gå emot ett högre anslag, som jordbruksnäringens representanter anse sig böra kräva. Jag är också tveksam, därför att det sitter på varje länsbank någon, som är ledamot av en skogsvårdsstyrelse, och med hänsyn till den kända lokala solidariteten är det naturligtvis icke någon större utsikt att få kammaren att lyssna till de synpunkter, man har att anföra.

När jag första gången i en tidningsnotis såg, att jordbruksutskottet beslutat föreslå en höjning av ifrågavarande anslag, blev jag icke överraskad. Jag trodde nämligen, att man ökat det gamla anslaget till skogsvårdens befrämjande, det anslag alltså, som utgår till de äldre skogsvårdsstyrelserna, med 50,000 kronor till 300,000 kronor. Detta skulle jag för min del icke alls ha yttrat mig emot, ty där fanns det i viss mån skäl för en ökning. Det fanns t. o. m. myndigheter, som tillstyrkt en sådan. Men jag måste bekänna, att jag blev ganska förvånad, när jag sedermera fann, att utskottets höjning gällde det anslag å 298,000 kronor, som är avsett att ställas till förfogande för de båda nya skogsvårdsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län.

Ty hur ligger denna sak till? Jo, när skogsvårdslagen utsträcktes till att gälla även Västerbottens och Norrbottens läns kustland, beräknade den dåvarande departementschefen, att kostnaderna skulle från den 1 oktober 1924 till 31 december 1925 uppgå till just 298,000 kronor, vilket belopp var uträknat och föreslaget av domänstyrelsen. Och man må säga vad man vill, men nog har domänstyrelsen en smula erfarenhet på detta område, alldenstund det varit domänstyrelsen, som förut tillämpat dimensionslagen däruppe. Riksdagen hade ingenting att erinra mot nämnda belopp; man endast sköt saken på framtiden, därför att man ansåg det tids nog, att anslaget beviljades vid detta års riksdag. Jag frågar: vad är det som inträffat, som gör, att man finner skäl att höja anslaget? Det har icke inträffat någonting. Man kan icke säga, att skogsvårdsstyrelserna under tiden hunnit skaffa sig erfarenhet. Vi skola icke glömma bort, att nya skogsvårdslagen trädde i kraft 1 januari i år. Motionerna, som här äro föremål för behandling, väcktes den 16 april, och på sin höjd kan sålunda tre månaders erfarenhet ligga bakom.

Nu stödja sig emellertid motionärerna på de stater, som skogsvårdsstyrelserna gjort upp och de framhålla, att man därvid kommit till ett belopp, som ligger så högt över vad domänstyrelsen räknat ut. Det är klart, att jag icke haft möjlighet göra en granskning av de poster, som förekomma i dessa stater, men jag är övertygad om, att ifall staterna blivit föremål för granskning i domänstyrelsen och jordbruksdepartementet, skulle siffrorna ha kommit att ganska väsentligt sänkas. Det är ju dock anmärkningsvärt, att samtidigt som

Ang.
anslag till
skogsvårdens
befrämjande.
(Forts.)

riksdagens jordbruksutskott konstaterar, att lönerna till länsjägmästarna och länskogsvaktarna kanske ligga för högt, finna sig skogsvårdsstyrelserna i de båda nordligaste länen oförhindrade att fastställa högre löner för nämnda befattningshavare än vad domänstyrelsen utgått ifrån. Skulle man vidare se på de rese- och traktamentskostnader, som enligt dessa stater skulle behövas för nämnda befattningshavares förrättningar, kommer man till ett dagantal så stort, att, även om det skulle anses nödvändigt, det strider mot den mänskliga förmågan att utföra dem till sådant antal.

För mig är det sålunda intet tvivel underkastat, att ifrågavarande stater skulle kommit att i högst väsentlig grad korrigeras, ifall de blivit föremål för granskning av de högre myndigheterna. Det förefaller mig under sådana omständigheter ganska onödigt att man från riksdagens sida går in för en höjning av anslaget. Man vet till en början ingenting om de verkliga kostnaderna härvidlag; det är en sida av saken, som man först kan få kännedom om nästa år. Det finns också en annan omständighet, som man bör lägga märke till, nämligen att förut gällt den principen, att skogsvårdsstyrelsernas verksamhet i allmänhet skulle i största utsträckning finansieras med de skogsvårdsavgifter, som tillfölle dem. Så är det för de gamla skogsvårdsstyrelsernas del, vilket icke minst synes därav, att riksdagen nu håller på att gå in för ett anslag å 250,000 kronor till 23 skogsvårdsstyrelser, under det att de två nordligaste skogsvårdsstyrelserna skulle få icke mindre än 298,000 kronor enligt Kungl. Maj:ts förslag och 348,000 kronor enligt utskottets förslag. Man vet nu i denna stund icke heller, huru den taxering till skogsaccis, som skall äga rum under loppet av nästa år, kan tänkas utfalla, och man känner följaktligen icke storleken av de skogsvårdsavgifter, som komma att stå till nämnda skogsvårdsstyrelser förfogande. Det skulle kunna hända, att utfallet av dessa taxeringar bleve sådant, att ifrågavarande anslag visade sig onödigt. Jag måste under dessa förhållanden med bestämdhet hävda, att det icke finns någon anledning för riksdagen att nu gå ästad och vidtaga en höjning av anslaget utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Det är ju icke tal om annat än att, därest det skulle komma att visa sig nödvändigt och därest omkostnaderna skulle bli så stora, att nämnda skogsvårdsstyrelser icke skulle rå med dem, riksdagen komme att i framtiden reglera dessa förhållanden.

På grund av vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få instämma i det yrkande, som framställts av herr Nilsson i Tånga.

Herr Sjöblom: Herr talman! Då jag anslutit mig till utskottets förslag har det skett därför, att behovet av medel för så gott som alla skogsvårdsstyrelser är mycket stort. Saken ligger så till, att Kungl. Maj:t och riksdagen stiftat en lag, som på ett utomordentligt sätt ingriper på ett mycket viktigt område i landets ekonomiska liv. För verkställande av denna lag har det inrättats skogsvårdsstyrelser, sammansatta på ett sätt som jag icke behöver omtala, och vars ledamöter icke ha någon ersättning för sitt arbete.

Nu säges det, att skogsvårdsstyrelserna skola vidtaga alla åtgärder, som äro möjliga för att åstadkomma besparingar. Jag tror dock icke jag hört någon, som haft någon anmärkning mot andra av skogsvårdsstyrelsernas avgifter än jägmästarnas löner. Det kan hända, att det ligger någonting i den anmärkningen, men även om så skulle vara, är det min bestämda uppfattning, att den besparing, som i detta fall kan göras, icke blir så stor, att den i någon väsentlig mån inverkar på skogsvårdsstyrelsernas ekonomi eller på statsanslagets storlek.

Nu finnes det mycket stora behov, såsom också skogsstyrelserna diskutera från gång till annan, vilka borde tillgodoses i syfte att på ett ändamålsenli-

gare och bättre sätt få det arbete utfört, som är nyttigt och nödvändigt för vår skogsindustri här i landet; men det måste nu uppskjutas. Under kris-åren, då priset på skog var högt och omsättningen av våra skogar var mycket stor, inflöt i skogsvårdsavgifter betydande belopp, men dessa ha under nu rå-
dande depressionstider minskats.

Ang.
anslag till
skogsvårdens
befrämjande.
(Forts.)

Så kom den nya skogsvårdslagen till, som trädde i kraft den 1 januari i år och innehöll nya bestämmelser, som kräva ytterligare arbete av de flesta skogsvårdsstyrelserna. Jag ber därvid att få anföras, vad det betyder, att vi fått någonting i vår lag, som heter svärförnygrade skogar, vilket åsamkat skogsvårdsstyrelserna åtskilligt mera arbete än tidigare, åtminstone i vissa avseenden, varit fallet.

Jag tänker mig sådana skogsvårdsstyrelser som t. ex. i Stockholms län med hela den komplex av öar och skär, som ligga i vår skärgård och som nu ingå i begreppet svärförnygrade skogar. Där får icke ske någon avverkning utan tillstånd av skogsvårdsstyrelsen, vilket ju är i sin ordning; ty man får icke släppa den saken på lösa boliner. Det har medfört, att antalet tjänstemän icke kunnat minskas utan snarare behövt ökas, för att det skall vara möjligt att fullgöra skogsvårdslagens bestämmelser. Det är detta allmänna läge i fråga om skogsvårdsstyrelserna i landet, som gjort, att jag anslutit mig till utskottets förslag.

Jag vill icke tillskriva mig kompetens att bedöma, i vad mån Norrbottens och Västerbottens läns skogsstyrelser ha behov av det anslag utskottet ytterligare tillstyrkt på 50,000 kronor. Det är väl med avseende härå som den passus kommit in i utskottets motivering, att detta belopp kan användas även för andra skogsvårdsstyrelser.

Det är sålunda på grund av det allmänna behovet av medel för skogsvårdsstyrelserna, så att dessa på så mycket bättre och ändamålsenligare sätt kunna fylla sina uppgifter, som jag för min del anslutit mig till utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Då Norrbottens läns landsting på sin tid tillstyrkte dimensionslagens slopande och ersättande med 1923 års skogsvårdslag, skedde detta med uttryckligt förbehåll, att tillräckliga medel skulle beviljas till den nya lagens administrering.

Eftersom inga skogsvårdsavgifter inflyta under 1925, måste detta års administrationskostnader helt täckas genom statsanslag. Det är under sådana förhållanden minst sagt underligt, att kungl. domänstyrelsen för Norrbottens län föreslagit endast 95,000 kronor till administrationskostnader, d. v. s. avsevärt mindre än hälften av vad administrationskostnaderna gingo till, då dessa samma skogar stodo under domänstyrelsens överinseende.

Detta förefaller ju något märkvärdigt, och herr Skölds resonemang och påpekande av domänstyrelsens sakkunskap i detta fall framstå också i en underlig dager. Man frågar sig, hur domänstyrelsen kunnat föreslå så ringa belopp, när den själv behövt mer än dubbelt så mycket för samma arbete.

Man må i detta sammanhang komma ihåg, att skogsvårdslagen i realiteten innebär en avsevärd skärpning av dimensionslagen. Numera stå ju alla yngre skogar under kontroll, oavsett för vilka ändamål avverkning sker. Härtill kommer ett avsevärt ökat kontrollarbete beträffande husbehovsavverkning i yngre skog. Vidare skall avverkningen i äldre skog efterföljas av besiktning och långvarig kontroll över att återväxt tillgodoses inom viss tid. Därom var ingenting stadgat i dimensionslagen, och det kan alltså icke vara tu tal om, att icke skogsvårdsstyrelserna ha sig ålagt ett mera omfattande kontrollarbete, än vad enligt förut gällande lag erfordrades.

Ang.
anslag till
skogsvårdens
befrämjande.
(Forts.)

Det var väl ingen, som tänkte sig, när den nya lagen beslutades, varken domänstyrelsen, riksdagen eller departementschefen, att skogsvårdsstyrelserna i Norr- och Västerbottens län skulle bli strandsatta. Men det är just vad som blir fallet, om här icke göres ändring. Jag har här en skrivelse från länsjägmästaren, där han bl. a. säger: »Underrätta mig omedelbart, när ärendet är avgjort, ty erhållas icke de begärda förvaltningsmedlen, måste skogsvårdsavgifterna användas till förvaltningskostnader, och då inställes allt skogsvårdsarbete för detta år. Något val därvidlag finnes icke.»

Även om motionärernas förslag skulle bifallas här, så uppstår det dock en behållning, kan man säga, av 75,000 kronor jämfört med motsvarande tid, när domänstyrelsen skötte om denna sak, detta enbart för Norrbottens län.

På grund av vad jag anförde och de synpunkter, som tidigare här framhållits, ber jag, herr talman, att få vädja till riksdagen, att den bifaller utskottets hemställan; ty eljes bli vi rädlösa och vi bli dessutom absolut orättvist behandlade.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Brännström: Herr talman! Då herr Sköld nyss här anförde såsom motiv för att ifrågasvarande anslag skulle kunna undvaras, att dessa skogsvårdsavgifter möjligen skulle bli högre än som beräknats, så måste jag säga, att efter de underrättelser jag haft — jag har visserligen icke några direkta siffror — det visat sig beroende förklarligt nog på de konjunkturer, som rått på trävarumarknaden, att dessa skogsvårdsavgifter komma att bli lägre, än vad som beräknas av domänstyrelsen, och detta gör ställningen ännu mer bekymmersam.

Herr Olsson i Broberg nämnde också — jag antar mera en passant — att vi icke kunde räkna på några stora skogsvårdsavgifter, men det är så, att vi hittills icke haft några som helst avgifter; det taxeras till sådana avgifter först i år och de komma ej att uppbäras förrän i höst. Enligt de uppgifter, som jag fått rörande taxeringarna, så visar det sig som sagt, att de beräknats för högt av domänstyrelsen.

Herr Sköld nämnde också, att domänstyrelsen givetvis hade en god erfarenhet av administrationskostnaderna, när den ju förut haft hand om skogsvården i dessa län. Detta argument har ju redan bemötts av herr Nilsson i Antnäs, men jag vill tillägga, att domänstyrelsen dock kommit med ett förslag, däri beloppet avsevärt understiger de förut utgående kostnaderna. Man har knappast rätt att misstänka dem, som uppgjort staten för dessa skogsvårdsstyrelser, för någon slösaktig tendens, så mycket mindre, då man vet, att i spetsen för skogsvårdsstyrelserna stå landshövdingarna i respektive län, herrar Malm och Ringstrand. Herr Sköld skall icke tro, att vi framburit dessa motioner från väster- och norrbottensbänken, därför att vi sitta i skogsvårdsstyrelserna; ty det finnes ingen av oss på dessa länsbänkar, vilken, såsom herr Sköld tycktes förmoda, är ledamot av någon skogsvårdsstyrelse — så att anledningen var icke den, att man ville utmärka sig i detta avseende, utan det är det nödläge, vari vi kommit, som föranleder oss att vädja till riksdagen att bifalla utskottets förslag.

Jag vill endast tillägga — något som även herr Nilsson i Antnäs var inne på — att om inte detta belopp anslås, kommer man icke, såsom förut under dimensionslagens tid varit fallet, att kunna använda några medel för skogskultur eller direkta skogsåtgärder. Beträffande Västerbottens län förhåller det sig så, att man under kristiden måste dels med statsbidrag och dels med lokala bidrag igångsätta skogsåtgärder för att hindra arbetslöshet, och detta har måst ske i sådan utsträckning, att det uppkommit en brist, som uppgår till över 50,000 kronor; och när denna verksamhet avvecklats, har det också

blivit någonting, som de nya skogsvårdsstyrelserna fått ta hand om. Dessa gamla skulder, som uppkommit och som dock gjorts för ändamål, som den nya skogsvårdslagen avsett att tjäna.

Ang.
anslag till
skogsvårdens
befrämjande.
(Forts.)

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Jag ber att endast få göra en kort erinran med anledning av herr Skölds yttrande.

När herr Sköld så starkt stryker under, att Kungl. Maj:t med avseende på anslaget till de två skogsvårdsstyrelserna i Norr- och Västerbottens län följt domänstyrelsens förslag som den högsta sakkunniga auktoriteten på detta område, så vill jag erinra herr Sköld om, att Kungl. Maj:t icke varit konsekvent i att följa denna auktoritet. Ty efter den utredning, som domänstyrelsen gjort rörande det verkliga behov, som föreligger för de övriga skogsvårdsstyrelserna i landet, hade domänstyrelsen föreslagit 50,000 kronors högre belopp, än vad Kungl. Maj:t begärt av riksdagen. Alltså, det belopp, som föreligger i utskottets förslag på den punkt vi här diskutera, sammanfaller med det förslag, som domänstyrelsen efter ingående utredning av det verkliga behovet föreslagit Kungl. Maj:t att av riksdagen begära.

Jag vill blott uttala den meningen, att vill man följa en auktoritativ myndighet i ena avseendet, så bör man väl även göra det i andra avseenden, där grundliga utredningar föreligga om det verkligen förefintliga behovet. Här har också domänstyrelsen starkt betonat, att skogsvårdsstyrelserna behöva ett anslag på 300,000 kronor till fördelning sig emellan; men på den punkten har Kungl. Maj:t i sin proposition minskat beloppet från 300,000 kronor till 250,000 kronor.

Det var blott denna erinran jag ville göra för att därmed ge en överblick, hur saken ligger.

Herr Sköld: Herr talman! Endast några korta repliker!

Vad herr Olsson i Broberg senast anmärkte i fråga om den bristande konsekvens, som Kungl. Maj:t visat i detta fall, så skulle jag vilja svara det, att Kungl. Maj:t har ju att avväga å ena sidan medelsbehovet och å den andra sidan medelstillgången, och det kan väl icke förvåna någon, om Kungl. Maj:t i de ekonomiskt brydsamma tider, vi leva uti, funnit sig behöva nedsätta kraven på anslag. En annan sak är att sätta anslagen *högre* än vad de ansvariga myndigheterna krävt.

Nu har här med styrka påpekats, att de kostnader, som skogsvårdsstyrelserna få lov att ha, genom de anslag, som nu skola beviljas, skulle komma att ligga under vad domänstyrelsen för samma ändamål använt under dimensionslagens tid. Jag skulle dock vilja anmärka, att med dimensionslagen följde utsynings tvång för saluavverkning, vilket icke den nya skogsvårdslagen förutsätter, och därigenom bör det väl enligt sakens natur bli större kostnader efter 1915 års lag än efter 1923 års lag.

Herr Sjöblom resonerade, som om ifrågavarande anslag gällde samtliga skogsvårdsstyrelser i riket. Han drog här upp en svartmålning beträffande hur svårt våra skogsvårdsstyrelser ha det, och jag måste ju instämma i, att herr Sjöblom har rätt härvidlag. Skogsvårdsstyrelserna ha mycket svårt, svårare än vad dessa nya skogsvårdsstyrelser i Väster- och Norrbottens län komma att få. Men det är ju så, herr Sjöblom, att den höjning av anslaget, som här ifrågasättes, skall ej komma de gamla skogsvårdsstyrelserna, som befinna sig i nödläge, tillgodo, utan det skall i första rummet användas för Norr- och Västerbottens skogsvårdsstyrelser. Jag tror, att när det gäller de krav, som komma att resas från Norr- och Västerbotten, att Kungl. Maj:t även om Kungl. Maj:t ville göra motstånd mot dessa krav, dock icke på något som helst

Ang.
anslag till
skogsvårdens
befrämjande.
(Forts.)

sätt kan åstadkomma, att något av anslaget blir över för de gamla skogsstyrelserna — det vore en illusion att tänka sig en sådan utveckling.

Slutligen vill jag säga till herr Sjöblom, när han talar om de stora kostnader, som skogsvårdslagens bestämmelser om svårföryngrade skogar medföra, att det torde vara lämpligt att vänta och se, hur det kommer att förhålla sig i framtiden därvidlag, ty bestämmelserna om svårföryngrade skogar kunna rimligtvis icke komma att verka, förr än det blivit bestämt, vad som skall anses höra under detta begrepp. Ännu ha ju icke de svårföryngrade skogarna skilts från de andra, och därför kan icke det argumentet framföras.

Jag anser sålunda fortfarande herr talman, att det finnes starka skäl för att här följa Kungl. Maj:t

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag är egentligen förekommen av den siste ärade talaren. Jag begärde endast ordet för att fästa herr Sjöbloms uppmärksamhet på att hans motivering för det förhöjda anslaget går stick i stäv mot utskottets motivering.

Utskottets motivering hänför sig uteslutande till dessa två skogsvårdsstyrelser i Västerbottens och Norrbottens län, men herr Sjöblom motiverade sin ståndpunkt med, att samtliga skogsvårdsstyrelser ha ökat behov av medel. Det var detta, som jag velat fästa uppmärksamheten på.

För övrigt vill jag framhålla, såsom redan blivit anmärkt, att dessa två skogsvårdsstyrelser för närvarande sakna erfarenhet om administrations- och med dem jämförliga kostnader, och så länge man icke har någon erfarenhet därvidlag, tycker jag ändå, att det vore klokt att dröja med att öka anslaget.

Jag vidhåller därför, herr talman, mitt yrkande.

Herr Sjöblom: Herr talman! Bara ett par ord!

Jag vill ännu en gång fästa kammarens uppmärksamhet på, att hela det av utskottet äskade beloppet skall ställas till Kungl. Maj:ts förfogande. Det står i utskottets motivering följande: »I fråga om den sålunda föreslagna höjning å 50,000 kronor, torde den omständigheten, att denna föranletts av de i ämnet väckta motionerna och därför närmast har avseende å skogsvårdsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län, icke böra utgöra hinder för Kungl. Maj:t att», o. s. v.

Jag förmodar, att Kungl. Maj:t vid fördelningen av det här anslaget besitter lika stort och gott omdöme som herr Sköld som statssekreterare i dag försöker ådagalägga.

Gent emot vad herr Sköld sade, att bestämmelserna om svårföryngrade skogar ännu icke hunnit tillämpas, vill jag framhålla, att de tillämpats mycket längre än från den 1 januari i år; ty under åtskilliga år ha vi haft en provisorisk lagstiftning om svårföryngrade skogar, så nog ha vi erfarenhet på det området.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! När av herr Olsson i Broberg påpekades, att Kungl. Maj:t icke följt domänstyrelsens tillstyrkande av detta högre belopp, så svarar herr Sköld, att det är väl icke så underligt, att man under tider som dessa, när tillfälle därtill ges, försöker spara på alla områden.

Jag vill gent emot detta säga, att nog är det bra besynnerligt, att man då skall passa på och spara på det sättet, att man vill beröva skogsvårdsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län möjligheten att fortsätta sin verksamhet. Detta bör väl inte få förekomma, och såsom jag tidigare sagt, har väl ingen från början menat, att det skulle bli så, fast saken nu faktiskt ställer sig på det sättet.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Nilsson i Tånga, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 68, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

§ 9.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till främjande av bostadsproduktionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 13 mars 1925 dagtecknad proposition, nr 202, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av statsrådsprotokollet över socialärenden samma dag, föreslagit riksdagen medgiva,

1:o att för ökning av statens bostadslånefond finge för år 1925 disponeras 8,000,000 kronor såsom lån ur statsverkets fond av rusdrycksmedel;

2:o att för år 1926 ej mindre till bostadslånefonden inflytande amorteringar för år 1925 finge disponeras till beredande av nya lån ur fonden än även för samma ändamål finge disponeras såsom nya lån ur rusdrycksmedelsfonden dels de till bostadslånefonden inflytande räntorna för år 1925 och dels, i den mån rusdrycksmedelsfondens tillgångar den 30 juni 1925, efter avdrag av de i föregående punkt angivna 8,000,000 kronor jämte ytterligare 2,000,000 kronor, därtill föresloge, ytterligare så stort belopp, att detsamma tillhoppa med räntorna och amorteringarna uppginge till sammanlagt högst 8,000,000 kronor; samt

3:o att till täckande, efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall, intill två tredjedelar av de förluster, som låneförmidlare kunde komma att ådraga sig vid förmedling ur bostadslånefonden av lån, utlämnat efter det ny kunngörelse i ämnet utfärdats, finge inrättas en särskild, under statskontorets förvaltning ställd räntebärande fond, benämnd statens bostadslånefonds reservfond, till vilken fond finge överföras dels den 1 juli 1925 ett belopp av 500,000 kronor att utgå av det på extra stat för år 1922 under femte huvudtiteln till statsbidrag åt kommuner med flera för uppförande av vissa bostadsbyggnader anvisade reservationsanslaget jämte därunder omförda besparingar och dels årligen, i den mån räntor å omförmälda lån ur bostadslånefonden inflöte ett belopp motsvarande en halv procent av beloppet vid nästföregående års utgång utestående sådana lån.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 390 av herr *Fast m. fl.* och nr 429 av herr *Järte m. fl.*

*Ang.
anslag till
skogsvårdens
befrämjande.
(Forts.)*

*Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.*

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

Utskottet, som ansett sig icke kunna tillstyrka, att, på sätt Kungl. Maj:t föreslagit, en ny särskild statlig fond, benämnd bostadslånefondens reservfond, inrättades, hemställde att riksdagen måtte med bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagit i punkterna 1:o) och 2:o) av förevarande proposition och ovan berörda motion II:390 samt med avslag å ovan nämnda motion II:429, i vad densamma skilde sig från Kungl. Maj:ts proposition, medgiva,

1:o) att för ökning av — — — — — lika med Kungl. Maj:t — — — — — fond av rusdrycksmedel; och

2:o) att för år 1926 — — — — — högst 8,000,000 kronor.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer

av herrar *Widell, Bergqvist, Karl Emil Andersson, Kobb, Olsson* i Kullenbergstorp och *Olsson* i Blädinge, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt ovan berörda motioner, II:390 och 429, medgiva, att för ökning av statens bostadslånefond finge såsom lån ur statsverkets fond av rusdrycksmedel under år 1925 disponeras ett belopp av 7,000,000 kronor att utgå enligt nu gällande villkor;

av herrar *Lindblad, Oscar Olsson, Johan Nilsson* i Malmö, *Wallen, Andersson* i Råstock, *Rydén, Carlsson-Frosterud, Kristensson* i Göteborg, *Jonsson* och *Ward*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å ovanberörda motioner, II:390 och II:429, i vad desamma skilde sig från Kungl. Maj:ts proposition, medgiva

1:o) — — — — —

2:o) — — — — —

samt

3:o) att till täckande — — — — — lika med Kungl. Maj:t — — — — — utestående sådana lån; samt

av herrar *Rooth* och *Järte*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr Ward: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna av det föreliggande utskottsutlåtandet, så ha inom utskottet rätt delade meningar i huvudsakligen två stycken, nämligen dels i avseende å det belopps storlek, som skulle avsättas till bostadsändamål dels i fråga om huruvida denna statens bostadslånefond skulle få permanent karaktär eller om låneverksamheten skulle tills vidare bedrivas i samma former som hittills. Kungl. Maj:t har, som vi funnit, föreslagit att det nu skulle som ett komplement till bostadslånefonden inrättas en bostadslånefondens reservfond och att samtidigt därmed denna låneverksamhet skulle bli av permanent karaktär. Denna Kungl. Maj:ts framställning till riksdagen grundar sig i huvudsak på en utredning, som har verkställts inom statens byggnadsbyrå, en utredning, till vars resultat visserligen icke samtliga byggnadsbyråns ledamöter lämnat sin anslutning, men som dock vunnit bifall av en mycket stor majoritet.

Den verksamhet för lämnande av lån till bostadsändamål, som staten har utvecklat under en följd av år, har utan tvivel varit av en mycket stor betydelse för underlättandet av bostadsproduktionen i vårt land. Under kristiden uppstod ju som vi alla veta det förhållandet, att den privata företagsamheten i allt större och större utsträckning drog sig bort från bostadsproduktionen och framför allt ifrån den del av bostadsproduktioner som har till ändamål att

åstadkomma mindre lägenheter lämpade för den mindre bemedlade befolkningen. Under trycket av dessa svåra förhållanden på bostadsmarknaden beslöt staten dels att lämna relativt billiga lån till uppmuntrande av bostadsproduktion, dels att lämna direkt subvention. Inom kort beslöt sig emellertid riksdagen för att icke fortsätta med detta subventionsförfarande, men att däremot fortfarande upprätthålla låneverksamheten.

I dagens läge framställer sig nu frågan: ha vi kommit till sådana förhållanden, att denna lånegivning från statens sida icke längre är erforderlig, eller ha vi å andra sidan fått sådana erfarenheter under den hittills bedrivna verksamheten, att vi nu böra, i stället för att avveckla lånegivningen, söka få fram ett system, varigenom densamma skulle kunna göras permanent? För min del måste jag komma till den uppfattningen, att redan de alltjämt kvardröjande kristidsföreteelserna på bostadsmarknadens område starkt motivera, att staten även i fortsättningen sörjer för en lånegivning härutinnan. Men jag vill också gå ett steg längre och säga att, även om dessa speciella företeelser på bostadsmarknadens område inom kort skulle fullkomligt upphöra, så finns det likväl mycket starka skäl för att staten fortsätter med lånegivningen och fortsätter densamma under delvis andra former än hittills.

Bostadsfrågan måste alltjämt betraktas som en synnerligen betydelsefull fråga ur samhällets synpunkt, betydelsefull icke blott i så måtto att staten har skyldighet att under särskilt svåra förhållanden lämna en tillfällig hjälp, utan även så till vida att staten dessutom bör så att säga ge bostadsproduktionen en social inriktning, som kan vara till fördel för befolkningen och samhället såsom sådant. En strävan härutinnan bör vara, att man söker återförena förfoganderätt och äganderätt till bostäder i största möjliga utsträckning, eller med andra ord att man söker befrämja den byggnadsverksamhet som bedrivs i akt och mening att bereda bostäder åt byggnadsföretagarna själva. Men hur skall detta under nuvarande förhållanden vara möjligt, om icke samhället drager försorg om en ordnad sekundärkredit, d. v. s. att samhället i betryggande former bereder möjlighet för dessa mindre bemedlade folkgrupper, som kunna ägna sig åt denna verksamhet, att få de lån som erfordras. På annat sätt än genom det allmännas ingripande lära dessa mindre bemedlade knappast kunna få sin lånefråga ordnad. Visserligen kan man ju säga, att de ha bankerna att tillgå, och att också andra möjligheter erbjuda sig att få kredit. Men de personer, som skulle ordna sin lånefråga med anlitande av denna möjlighet, komme att drabbas av så oerhört höga räntor och andra betungande villkor, att det för dem komme att ställa sig fullkomligt omöjligt att uppnå ett gott resultat.

Den delen av frågan liksom för resten hela vår sekundärkreditfråga har för övrigt varit föremål för uppmärksamhet från statsmyndigheternas sida, långt innan kristiden kom med sina speciella svårigheter. Jag vill erinra om att den år 1912 tillsatta bostadskommissionen kom till den slutsatsen, att det ur hela bostadsproduktionens synpunkt vore av största betydelse, ja, av avgörande betydelse, att man kunde på lämpligt sätt ordna sekundärkreditfrågan. Bostadskommissionens förslag ledde icke till något resultat, och man torde på ganska goda grunder kunna utgå ifrån att det på den av kommissionen anvisade vägen icke är möjligt att inom rimlig tid nå fram till ett resultat, som kan anses vara tillfredsställande. I varje fall kan man knappast på den väg bostadskommissionen förordat få till stånd ett resultat, som ur de mindre bostadsbyggarnas synpunkt är tillfredsställande, utan man måste i stället räkna med att, även om detta förslag bleve genomfört, så skulle sekundärkreditfrågan ställa sig lika svår att lösa för de mindre byggnadsföretagarna, som vad för närvarande är fallet. Under sådana förhållanden är det alldeles givet, att man måste ägna det nu föreliggande förslaget en mycket allvarlig uppmärksamhet och att man också måste bjuda till att här komma till ett gott positivt resultat.

*Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

Jag tror inte, att det här är erforderligt att närmare redogöra för grundtankarna i det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget. De äro ju så tydligt utformade i den föreliggande propositionen, och jag förmodar att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet senare under debatten kommer att närmare utveckla frågan. Jag skulle emellertid i detta sammanhang vilja peka på, vilka fördelar som man kan vinna, därest riksdagen nu ville bifalla det kungl. förslaget, till vilket en grupp reservanter inom statsutskottet har yrkat bifall. Man skulle först och främst vinna, såsom jag redan förut har antytt, den fördelen, att man på ett lyckligt sätt gäve åtminstone en del av bostadsproduktionen en social inriktning, som skulle vara till fördel för hela samhället. Vidare vill jag påpeka, att man också skulle vinna ett betydligt mera planmässigt bebyggande, framför allt inom städernas förorter, än vad som för närvarande är fallet. För det tredje skulle man säkerligen vinna, att man på grund av den stabilitet som bostadslånefonden erhöle skulle undvika den ur vissa synpunkter farliga forcering av egnahemsbyggnadsverksamheten, som på sina håll kan bli fallet till följd av ovissheten, huruvida lån framdeles komme att utgå. Och så till sist skulle man också kunna få till stånd en rationell utveckling även av statens egnahemslånefond.

Vad beträffar värdet av en social inriktning på sätt regeringen här tänkt sig i fråga om en viss del av bostadsproduktionen, torde jag icke här behöva särskilt yttra mig. Vad det planmässiga bebyggandet beträffar, tror jag däremot det kan vara skäl att anföra ett par synpunkter.

Var och en, som sysslat med dessa ting praktiskt inom de kommunala förvaltningarna, har utan tvivel mången gång ställts inför en mycket viktig fråga av djupt ingripande ekonomisk innebörd. Omkring våra större stadssamhällen uppväxer på områden, där det icke är möjligt att framtvinga en stadsplan, det ena villasamhället efter det andra. Dessa villasamhällen uppföras utan nämnvärd kontroll från det allmännas sida och tillväxa understundom ganska raskt. Jag kan av egen erfarenhet från den plats där jag är bosatt vittna om detta förhållande. På den platsen är det faktiskt så, att man på grund av en från staden okontrollerad egnahemsbyggnadsverksamhet har ett helt stort område bebyggt med bostäder, som i många hänseenden icke alls fylla måttet, men som nu uppstått i sådan myckenhet, att kommunen faktiskt finner sig nödsakad att göra stora uppoffringar i ekonomiskt avseende för att till fromma för hygienien dränera och iordningställa detta stora område. Nog måste det väl i alla fall anses vara en ganska dålig hushållning, att man å ena sidan dels genom lån ur egnahemslånefonden och dels även i andra former uppmuntrar till stadsbildning i närheten av städerna, men samtidigt vägrar städerna den möjlighet som ett bifall till förslaget skulle innebära i fråga om verklig kontroll av denna byggnadsverksamhet och att få den lagd på ett sätt som ur det allmännas synpunkt är önskvärt. Jag håller nämligen före att, därest denna bostadskredit bleve av permanent karaktär, skulle städerna vid fördelningen av lånen kunna utöva ett mycket nyttigt inflytande just från de synpunkter som jag nu vidrört, och därmed skulle man i det hänseendet kunna komma till betydligt bättre förhållanden än som hittills gjort sig gällande.

Nu säger man visserligen, att det dock är ett stadsintresse och att ingen annan gärna kan intressera sig för denna fråga än städernas befolkning och dess representanter. Jag vill emellertid för min del påpeka, att det här i lika stor utsträckning rör sig om ett intresse för landsbygden som för städerna. Och de personer i riksdagen, som särskilt vilja värna om den egnahemslånefond, som finnes inom jordbruksdepartementet, borde vara de första att lämna sitt bifall till det förslag, som här framlagts av regeringen. Det förhåller sig ju nämligen på det sättet, att enligt det förslag, som här föreligger, skall undan för undan i den mån man vunnit en viss erfarenhet, ske en uppdelning mellan statens bo-

stadslånefond och statens egnahemslånefond, i syfte att från den förra överföra så mycket som möjligt till jordbruksegnahem och andra egnahem på den egentliga landsbygden. Litet var torde vi veta, att som det nu är, så går en ganska stor del av egnahemslånefondens medel till bostadsegnahem, belägna i närheten av städerna. På det sättet kan uppstå den olägenhet, varom jag nyss talade, en olägenhet, som i sinom tid torde bli synnerligen besvärande för stadskommunerna. Därjämte kan uppstå den olägenheten, att av de medel, som vederbörligen avsätts för landsbygdens behov, en del liksom för närvarande gå till städerna och deras omnejd. Jag vill rikta en fråga till de personer, som i kammaren speciellt representera landsbygdsintresset, om det verkligen kan vara någon fördel i att genom en vägran att bifalla det nu föreliggande regeringsförslaget befrämja denna utveckling av egnahemslånefonden till att i allt högre och högre grad bli en bostadslånefond på nämnt sätt i stället för en egnahemslånefond för landsbygden. Den synpunkten torde förtjäna den allra största uppmärksamhet, och det skulle verkligen överraska mig mycket, om man härvidlag från landsbygdsrepresentanters sida skulle resa motstånd mot förslaget.

*Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

Nu har man emellertid såväl från Kungl. Maj:ts som från byggnadsbyråns sida tillfullo insett, att, skall man över huvud kunna organisera bostadslånefonden på längre sikt, måste man också, liksom alltid då det gäller sekundärkreditgivning, ägna den största uppmärksamhet åt riskfrågan. Placeringarna av dessa lån måste under alla förhållanden bli sådana, att man måste räkna med vissa risker. Man har därför tänkt sig, att man, som jag inledningsvis antydde, skulle kombinera bostadslånefonden med en bostadslånefondens reservfond, vilken skulle ha till uppgift att fördela de risker, som kunde komma att uppstå. Denna fond skulle grundas på det sätt, som framgår av handlingarna i ärendet, att av den ränta, som staten skulle betinga sig för bostadslån, $5\frac{1}{2}\%$, skulle 5% användas till förräntning och $\frac{1}{2}\%$ avsättas till reservfonden. Nu har man från vissa håll — jag syftar på en del motionärer, tillhörande för övrigt samma parti, som jag har äran representera — ansett, att detta innebär en så stark höjning av räntan, att man måste ställa sig tveksam till en sådan åtgärd. För min del måste jag emellertid säga, att en ränta under normala förhållanden av $5\frac{1}{2}\%$ å dessa lån icke kan sägas vara för hög. Den kan icke sägas vara så hög, att den kan hindra utnyttjandet av de lån staten ställer till förfogande. Den förhöjning av räntan med $\frac{1}{2}\%$, som ifrågasatts, skulle under inga förhållanden komma att utgöra något hinder för utnyttjande av lånemöjligheterna. Vad som överhuvud taget hindrar egnahemsbyggarna att sätta igång sina företag är just frånvaron av en ordnad sekundärkredit. Det allra viktigaste måste alltså under alla förhållanden bli att ordna sekundärkreditfrågan. Blir den rationellt ordnad, skall man också säkerligen övervinna den påstådda svårigheten att betala $5\frac{1}{2}\%$ i stället för 5% . Nu har ju visserligen mot förslaget anmärkts, att, i det läge, saken fått, ett sådant förfarande skulle vara liktydigt med att de ordningsamma bland egnahemsbyggarna och de kommuner, som med omsorg sköta dessa saker, skulle komma att få giva bidrag till enskilda och kommuner, som handskas mindre varsamt med sina uppgifter. För min del måste jag emellertid säga, att denna syn på saken är felaktig. Först och främst måste det naturligtvis alltjämt bli vederbörande statsmyndighets uppgift att söka övervaka förhållandena och att icke i något enda fall utgiva ersättning till kommuner, med mindre man verkligen förvisar sig om att slarv och oegentligheter icke ligga bakom uppkomna förluster, utan att förlusterna uppkommit på grund av förhållandena, som vare sig de enskilda eller kommunerna kunna ställas till ansvar för. Däri har man således en mycket stark garanti, och vad anmärkningen i övrigt beträffar, säger det sig själv, att i vilket företag en person än upplånar medel — vi hålla oss här till upplåning för se-

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

kundärkredit — måste räntan sättas så högt, att den långivande parten på grund av räntans storlek är tryggad mot eventuella risker. Det förefaller mig därför, som om man från deras sida, som verkligen vilja befrämja bostadsproduktionen, och som verkligen vilja hjälpa de mindre bemedlade att få möjligheter att erhålla sekundärkredit, icke bör resas några som helst betänkligheter mot räntans beräkning till 5 1/2 % och mot inrättande av denna reservfond, grundvalen för bostadslånefonden som en permanent institution. Däremot kan jag mycket väl förstå, att en del representanter för högerpartiet, som deltagit i frågans behandling i utskottet, gått emot denna tanke på bildande av en bostadslånefondens reservfond. Det finns, som bekant, en reservation, vari man bland annat anför, att tidpunkten icke ännu är inne för att helt avveckla den med statslån understödda bostadsproduktionen eller, med andra ord, man vill från dessa reservanters sida att hela denna lånegivning skall inom kort helt avskrivas. Man vill icke vara med om att staten skall bidra till sekundärkreditfrågans ordnande för de mindre bemedlade. Att man på det hållet vänder sig mot tanken på en reservfond, det förstår jag mycket väl, ty inrättandet av en reservfond utgör, såsom jag nyss nämnde, själva grunden för att denna lånegivning skall inriktas på längre tid. Söker man icke ordna riskfrågan genom att upplägga denna garantifond, då hänger det hela allttjämt i luften. Då har man icke den fasthet och säkerhet och den organisation, som är erforderlig. Naturligtvis är det vid denna tidpunkt av en mycket stor betydelse, att anslaget för nästa och kommande år blir så stort som möjligt, men det är minst lika viktigt, ja, om man ser frågan på längre sikt, ännu viktigare, att få igenom förslaget om inrättande av en bostadslånefondens reservfond, ty därigenom får man en fastare organisation för verksamheten. Endast genom att ordna frågan på det sättet kommer det också att bli möjligt för kommunerna att ägna frågan den uppmärksamhet, den förtjänar, och därmed också åt egna hemsbyggnaderna ge den trygghet, som är absolut nödvändig för att de skola kunna fullfölja sina planer att ordna sin bostadsfråga på det allra bästa sätt.

Jag skall icke nu närmare ingå på frågan, utan skall sluta detta mitt anförande med det uttalandet, att jag tror, att en verkligt målmedveten insats från statsmakternas sida på detta område skall visa mycket välsignelsebringande verkningar i olika hänseenden. Hur meningarna än skifta i fråga om ekonomiska och sociala ting, tror jag vi allesammans kunna vara överens om att just bostadsproduktionen, att hemmen inom vårt samhälle böra intaga en sådan plats, att de i största möjliga utsträckning befrias från verkningarna av spekulation och exploatering och att vi böra göra allt vad göras kan inom måttet av statens ekonomiska förmåga för att befrämja en socialt inriktad bostadsproduktion, att befrämja strävandet efter egna och trevna hem.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den reservation, som är bifogad utskottets utlåtande och avgiven av herr Lindblad m. fl.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarrens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.40 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 27 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Herr förste vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till främjande av bostadsproduktionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och lämnades därvid, enligt förut skedd anteckning, ordet till

*Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.*

Herr Olsson i Kullenbergstorp, som anförde: Herr talman! När man ser det här utskottsutlåtandet med dess ovanligt många reservanter och när man hörde den siste ärade talarens anförande, så kan man göra sig den frågan, vad som egentligen åstadkommit, att detta spörsmål nu bragts i ett helt annat läge än förut.

I tre års tid ha vi på statsutskottets tredje avdelning behandlat den här frågan i god samsa och med största enighet och försökt att göra det bästa möjliga av densamma. Det synes mig därför, som om denna fråga, där det gäller städernas och de stadsliknande samhällenas byggnadsverksamhet till fromma för mindre bemedlade, nu åtminstone inte befunne sig i svårare läge än de tre föregående åren. Vi trodde förut på avdelningen, att det var förhållandena under kristiden och de onaturligt uppjagade byggnadskostnaderna samt kanske även i någon mån den av hyresregleringen föranledda stramheten, som motiverat att man fick tillgripa extra ordinarie åtgärder på detta område. Dessa åtgärder präglades ju därav, att man ville åstadkomma en statshjälp av övergående natur, en hjälp för tillfället. Att medlen till denna bostadslånefond togos ur rusdrycksmedelsfonden, förändrar ju i stort sett icke lånefondens karaktär; det är ju ändå medel, som uppkommit genom statsmakternas beslut på samma sätt som andra statsmedel. I realiteten finnes det, såvitt jag kan se, ingen större skillnad.

Då kan man spörja sig på vad sätt man bäst kan bringa hjälp med de begränsade tillgångar, som här stå till förfogande. Det har ju visat sig hittills, att det var ett rätt lyckligt grepp, när man gav sig in på att låta kommunerna själva svara för dessa lån, vilka skulle utlämnas mot hygglig ränta. Det är då egendomligt, att man nu vill kasta om och införa en slags affärsmässighet. Man söker motivera den här föreslagna räntehöjningen därmed, att man vill betäcka eventuella förluster. Det är emellertid några ärade motionärer, som gått emot den tanken, och jag kan icke neka till, att jag tycker, att de ha rätt. Skall man verkligen hjälpa, och är det så som den siste ärade talaren så starkt poängterade, att bostadsfrågan är ett sådant stort socialt problem, då tycker jag man icke skall räkna de där ränteskärvarna alltför snålt. En annan sak är ju, om man anser, att staten skall övertaga hela den sekundära fastighetskrediten, även i sådana fall, där inteckningarna ligga upp

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

emot skorstenarna. I så fall får väl staten resonera som en bankmänniska, men så har jag för min del icke trott, att man borde göra, och jag kan icke dela en sådan uppfattning.

En annan sak, som också synts mig något egendomlig, är frågan om, vem som skall bära ansvaret för lånen i fortsättningen. Ty en uppdelning, enligt vilken staten under vissa förhållanden skulle kunna taga på sig två tredjedelar av förlusten, medan kommunen får taga den återstående tredjedelen, den finner jag föga lycklig. Jag kan icke se något bärande skäl, varför man skall dela upp det hela på här föreslaget sätt. Ja, naturligtvis kan man hugga till med vissa siffror och verkställa en uppdelning, det vill jag visst icke bestrida, men något verkligt bärande skäl, varför det skulle göras på detta sätt, det kan jag icke upptäcka. Skulle det vara så, att man tror, att det blir för svårt för städerna att bära ansvaret för dessa lån, så tycker jag det vore rimligt, att man medgäve städerna att, om de så funne för gott, taga $\frac{1}{2}$ % högre ränta och stå risken för lånet. Det tycker jag vore rimligare och lämpligare, och då hade man också förhoppning om, att städerna icke utkrävde denna halva procent. Men så är det ju inte meningen att ordna saken.

En annan sak, som jag icke riktigt kan förstå, det är, att statens byggnadsbyrå skall så oerhört ingående och noga, som för närvarande sker, granska alla dessa förslag till bostadsbyggen med tillhörande ritningar. Jag förstår icke, att det skall vara behövt, när städerna och de stadslignande samhällena garantera lånen. Det synes mig då endast böra från statens sida tillses, att de bostadslägenheter, som byggas med hjälp av dessa lån, motsvara de bestämmelser, som staten föreskriver, så att man inte på något vis åsidosätter statens villkor för lånen. Men att ingående granska typritningar och dylikt, det tror jag är överflödigt, och jag undrar, om icke just denna granskning med därav föranledd tidsutdräkt, utgjort en anledning till att man blivit efter. Man har icke blivit färdig med den formella behandlingen av ärendena förrän så sent, att folk icke kunnat ge sig till tåls, och så ha de, som ämnade bygga, satt i gång därmed i alla fall. Detta innebär också synes det mig, en omgång, som inte bör få fortsätta, utan när garantien ligger hos städerna, så bör man kunna decentralisera det hela mycket mer.

Nu föreslå vi reservanter, att vi skola fortgå ännu ett år precis på samma villkor som hittills under nuvarande budgetår — således icke höja räntan — samt att för ökning av statens bostadslånefond måtte såsom lån ur statsverkets fond av rusdrycksmedel under 1925 disponeras ett belopp av 7 miljoner kronor. Vad föreslå nu Kungl. Maj:t och de tio socialdemokratiska reservanterna? Jo, de föreslå, att man skulle använda intill 16 miljoner kronor för nästa budgetår till detta låneändamål. Jag tycker, att det är för stor skillnad mellan detta belopp och det vi föreslå. Det sista året voro ju ansökningarna om dessa lån uppe i mellan 14 och 15 miljoner kronor, och då borde det väl kunna räcka med 7 miljoner att dela ut till dem, som bäst behöva lånen. Vidare är det ju meningen, att denna provisoriska understödsverksamhet skulle göras permanent. Jag tror dock, att innan man skrider till mera permanenta inrättningar, bör man vara mera övertygad om, att hela denna sak är ofrånkomlig även i framtiden. En faktor, som man räknade med, då man igångsatte denna verksamhet, var ju de bekanta 4 miljonerna om året, som man förutsatte, att riksdagen skulle avsätta till rusdrycksmedelsfonden. Förslaget härom har emellertid redan två gånger underkänts av riksdagen, nu senast av andra kammaren. Det står väl då i vida fältet hur det skall bli i fortsättningen; det vet väl ingen riktigt ännu. Men även den saken har väl sin betydelse, när man går in för den där permanenten. Här gäller det ju i stort sett en del av det mycket svåra problemet om sekundärkrediten, och då tvekar

jag ej att uttala, att denna lösning på ett litet hörn, så att säga — ty det är en mycket liten del av problemet, som staten nu skall gå in för att lösa — icke är riktigt tillfredsställande, eftersom även denna del bör ses i sammanhang med hela det stora jätteproblemet om sekundärkreditens ordnande här i landet.

*Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

Lägger jag det ena till det andra, så kan jag icke finna annat än att det för oss alla är klokast att, såsom vi reservanter, vilka dock alltjämt vilja uppehålla denna verksamhet, föreslagit, vänta litet och se tiden an, tills man verkligen blir på det klara med hur man framdeles skall kunna lösa detta stora problem. Det är dock inte uteslutet, att det även på byggnadsverksamhetens område kan inträffa ett bakslag. Sådant har ju hänt många gånger förut, och då har det på några månader, ja, på ett enda tag, blivit uppsjö på bostadslägenheter. Det är ett märkvärdigt fenomen detta, men sådant har inträffat.

Jag vågar säga, att under så osäkra förhållanden göra statsmakterna helt säkert klokast i att gå fram med lugn och fast besinning. Vi böra söka hjälpa, där hjälp bäst behöves, men icke binda oss för framtiden, som man icke riktigt kan överblicka. Allt detta gör, att jag, herr talman, skall be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna reservationen.

Härpå yttrade:

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Jag hyser ett livligt intresse för att denna fråga må lösas på ett för det svenska folket lyckligt sätt. Jag har sedan årtionden tillbaka själv suttit i styrelsen för en egnahemsförening, och de sista åren har jag suttit som ordförande i en annan förening, där det helt gällt att bevilja bostadslån. I denna lilla förening, som är bildad inom kommunen, beviljas sex à åtta lån varje år till byggande av nya egna hem. Min erfarenhet är den, att det finnes icke något bättre sätt att stödja en idog och arbetsam arbetarfamilj än just på denna väg, och det lider intet tvivel, att staten bör ägna denna byggnadsverksamhet allt det intresse, som man kan skänka densamma. Det ligger någonting i, att en svensk man på gamla dagar sedan han slitit ut sig i arbetet för sin existens, skall få besitta en egen torva och ett eget hem, vars kostnader han åtminstone till största delen hunnit amortera och förränta, så att han kan få sitta i orubbat bo på gamla dagar. Åtminstone på landsbygden är det ju önskvärt att han har en liten täppa, där han kan odla litet för hemmets behov. Det ligger något svenskt, något fosterländskt stort i denna tanke, och staten bör göra allt vad den kan för att uppmuntra denna egnahemsverksamhet.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle ju de för denna verksamhet behövligen lånemedlen tagas ur rusdrycksmedelsfonden, och denna fond, som ju årligen ökas, kan väl icke bättre användas än att man lämnar ut lån ur densamma mot en skälig ränta för bildande av nya egnahem.

När det sedan blir fråga om hur man lämpligast skall lämna ut dessa medel och under vilka garantier detta bör ske, då ha vi ju i detta betänkande tre vägar att välja på, nämligen utskottets förslag, herrar Widells m. fl. reservation och den socialdemokratiska reservationen. Nu torde jag när allt kommer till allt vara den ende i denna kammare, som skall svara för utskottets förslag, och det är naturligtvis mycket maktpåliggande att göra detta, men det kan icke hjälpas; har jag rätt, skall rätten segra, som jag hoppas.

Vad de båda reservationerna beträffar, anser jag högerreservationen vara alltför njugg, när det gäller att ordna denna stora och viktiga, fosterländska fråga. Denna reservation går ut på att bevilja endast 7 miljoner kronor för

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

1925, medan Kungl. Maj:t föreslår 8 miljoner för nämnda år och 8 miljoner att redan nu beslutas, för 1926. Detta senare förslag av Kungl. Maj:t, som också överensstämmer med den av socialdemokraterna avgivna reservationen, finner jag i denna del vara riktigt. Det går icke an att begränsa beloppet så snävt som högerreservanterna gjort. Första halvåret 1925 har ju nästan gått till ända, och om man då beviljar 7 miljoner kronor för detta året, men inte bestämmer något för år 1926, så står man ju oviss vid ingången av nästa år och vet icke vad man har att räkna med. Detta gäller såväl byggnadsrådet, som skall handhava medlen och utlämna lånen, som de olika låntagarna, vilka skola bygga. Det blir något ovissit över det hela. Det är ingen som helst risk, om riksdagen beviljar medlen i förväg — för år 1926, men väl en stor fördel, ty då veta båda parterna, både den som utlämnar lånen, och framför allt de som skola bygga, att de ha utsikter att få lån ur denna fond. Kungl. Maj:ts, utskottets och de socialdemokratiska reservanternas förslag äro i detta hänseende lika.

När vi däremot komma till den sista punkten — och det gäller både Kungl. Maj:ts förslag och den socialdemokratiska reservationen, — då kunna vi icke vara med, och jag skall i korthet angiva skälen varför vi icke kunna det.

Som den föregående ärade talaren här yttrade, förhåller det sig nog så, att den rätta tidpunkten för att göra denna fond till en permanent lånefond ännu icke är inne. Man bör vänta något därmed. Ett ganska gott stöd för denna min åsikt har jag i vetenskapen om att städernas representant hos de sakkunniga — det är ju städerna och de stadsliknande samhällena, som huvudsakligen skola tillgodogöra sig dessa lån — nämligen direktören Lindholm, som för övrigt är föreståndare för stadsförbundets byrå, härvidlag hyser samma åsikt, efter vad som framgår av ett av honom särskilt avgivet yttrande, vilket är bifogat de sakkunnigas utlåtande. Efter att hava förklarat, att han bl. a. biträdde byråns förslag rörande grunderna för låneverksamhetens fortsättande under de närmaste två åren, heter det däri:

»Däremot är jag synnerligen tveksam, huruvida tiden nu kan anses vara inne för ett permanent ordnande av ifrågavarande långivning. Bostadsproduktionen arbetar fortfarande under så ovissa villkor, att tillräckliga hållpunkter knappast stå till buds, då det gäller att för någon längre period framåt bestämma på vad sätt det allmänna bör bidra till stödjande av denna produktionsgren. Av praktiska skäl hyser jag vidare starka betänkligheter emot en utveckling, som skulle medföra, att tillgodoseendet av den sekundära fastighetskrediten i stadssamhällena även under normala förhållanden i stor omfattning bleve en kommunen såsom sådan åliggande uppgift.»

Det är att märka att detta yttras av representanten för städerna, och det är ju, som sagt, städerna, som i detta fall borde vara intresserade, ty man måste väl i alla fall hålla fast vid, att bostadsproduktionen direkt sammanfaller med städernas intressen. Det har ju visat sig därigenom att åtminstone på somliga håll städerna själva till och med hava uppfört en hel del hus. Mot att gå med på denna punkt i Kungl. Maj:ts förslag har jag därför hyst betänkligheter. Emellertid är det även en annan sak, som måste tagas i jämförelse. Det förhåller sig ju, som bekant, på det sättet, att hushållningssällskapen och dessa egnahemsföreningar landet runt icke äga några grundfonder att lita till. De fonder, som finnas, ha medlemmarna själva fått skjuta samman. De ha fått kontant inbetala pengar för bildande av fonder, och dessutom ha föreningarnas styrelser fått gå i borgen för lånen. I den lilla förening, som jag tillhör, står jag själv jämte andra och kommunen i borgen för över 100,000 kronor. Nu har Kungl. Maj:t föreslagit, att staten till täckande av de förluster, som låneförmedlarna kunna ådraga sig genom sin långivning, skall avsätta medel till en särskild fond på 500,000 kronor, och därigenom ställa sig såsom garant. Jag

skall emellertid inte yttra mig om den saken — då det gäller ett så gott ändamål, borde man ju inte ställa sig avvisande — men det är i alla fall en ny princip, som man här skall gå in för. Detta är jag emellertid inte nu beredd att göra utan må i stället städerna och kommunerna på landsbygden, där egnahemsföreningar finnas, tills vidare gå in och ställa sig såsom garantier för dessa lån. Men sedan kommer det enligt min mening mest betänkliga, och det är, att man både enligt Kungl. Maj:ts förslag och den socialdemokratiska reservationen kräver, att låntagarna genom en halv procents högre ränta skola bidraga till den förordade reservfonden, och sålunda en för alla och alla för en ställa sig såsom garantier för dessa lån och för den risk, som staten löper. Jag kan inte fatta, hur en sådan princip har kunnat vinna förord av den nuvarande regeringen. Det är väl ändå klart, att dessa egnahemsbyggare tillhöra småfolket och ha inte råd till att bygga mer än 3 å 4 rumslägenheter — och då tycker kanske mången vid första påseendet, att det är en bagatell, men det kan dock betyda en 30 å 40 kronor om året och för dem, som det här gäller, d. v. s. arbetare, som dessutom skola betala 5 % ränta och göra amorteringar, äro 30 å 40 kronor i alla fall pengar. Jag förstår inte, varför inte samhällena, d. v. s. kommunerna och varför inte industriföretagen, vilka ha nytta av dessa arbetare och taga ut deras arbetskrafter, och som utgöra de största skatteobjekten i kommunerna, skola kunna stå såsom garantier.

Den procentsats, som utskottet velat föreslå, är fem procent. Enligt Kungl. Maj:ts förslag och den socialdemokratiska reservationen skulle räntesatsen sättas till fem och en halv procent. Om förhållandet hade varit omvänt, så att Kungl. Maj:t och den socialdemokratiska reservationen i stället hade föreslagit fem procent, skulle det ju onekligen ha framstått såsom litet mera demokratiskt. Som det nu är, får väl utskottet i stället försöka att bevaka småfolkets intressen, och jag är inte alls ledsen över att ha fått en sådan uppgift. Jag hoppas emellertid, att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, när han nu uppträder i debatten, skall giva mig rätt däri, att det kan vara tillräckligt, om de personer, som det här gäller, få betala fem procent i ränta för dessa bostadslån.

Det är dessa skäl, herr talman, som ha föranlett mig att inte gå med på den sista punkten i Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag å båda reservationerna.

Herr Järte: Herr talman! I det väsentliga är jag förekommen av de båda närmast föregående talarna. Som herrarna ha sett, har jag väckt en motion, till vilken min blanka reservation närmast ansluter sig. I denna motion hava vi velat varna för den permanens av den sekundära fastighetsbelåning, som nu påyrkas. Det framhålles vidare, att hela denna verksamhet är en kristidsåtgärd, som framkallades av rubbningar på bostadsmarknaden under krisåren, vilka i sin tur förnämligast berodde på hyresregleringslagen av år 1917. Genom dess tillkomst hämmades den enskilda byggnadsverksamheten i en sådan grad, att en verklig bostadsbrist gjorde sig gällande i våra stadssamhällen. Denna verkan var också helt naturlig. Kapitalet, som är motorn även i den enskilda byggnadsverksamheten, vågade inte engagera sig i en rörelse, där man inte visste, om lönande avkastning var att vänta, ty räntabiliteten gjordes ju beroende av hyresnämnderna. Det var alltså en *maximiprispolitik*, som inaugurerades på detta, som på många andra områden under krisåren med resultat, att varan, i detta fall de lediga bostäderna, försvann från marknaden. Kapitalet vände sig till andra mera lönande uppgifter, och sådana saknades inte under dessa år. Följaktligen stagnerade den enskilda byggnadsverksamheten, och det visade sig att denna lag hade den verkan, att den förvärrade bostadsbristen. Och, mina herrar, om man studerar förhållandena, om man ser

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

Ang. lån till
framjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

på tillståndet i de länder, närmast våra grannländer Danmark och Norge, och speciellt deras huvudstäder, där ännu en sådan hyresregleringslag är gällande, visar det sig, att vad dessa samhällen trodde sig göra med den ena handen genom hyreslagen verkade så, att det bästa sättet att bekämpa bostadsnöden, nämligen bostadsproduktionen, stryptes med den andra handen. Vid sådant förhållande ingrep här liksom också i andra länder, det allmänna på olika sätt för att få fram den bostadsproduktion, som behövdes, och som uteblev från det enskilda initiativets sida. Det är inte småsummor, som det allmänna genom olika kanaler här i landet nedlagt på denna verksamhet. Beloppen finnas angivna i byggnadsbyråns framställning i propositionen.

Den verksamhet, som nu är i fråga, har genomlupit tre olika faser. Första åren 1917—1919 var det ren subvention; under åren 1920—1921 en blandning av två olika former dels understöd utan återbetalningsskyldighet och dels långivning, och under de sista åren efter 1922 har det uteslutande varit långivning. Man kan alltså skönja en tydlig avveckling av denna kristidsverksamhet, som är den sista kvardröjande resten av krisårens speciella politik. Enligt mitt sätt att se förlorade denna verksamhet sitt egentliga berättigande det betydelsefulla datum, den 1 oktober 1923, då hyreslagen efter så många meningskiften och efter så heta politiska debatter upphävdes; ty därmed lossades den hämsko, som den lagt på den enskilda byggnadsverksamheten. Statistiken angående byggnadsverksamheten visar också att det är från denna tid, som den kraftiga ökning i byggnadsverksamheten som försports runt om i landet härleder sig, och som — jag tänker närmast på arbetsmarknaden — framkallat så mycket diskussion och så många missförhållanden.

Emellertid kan man ännu inte säga, att kristidens rubbningar *helt* övervunnits. Jag medgiver, att det på vissa orter i fråga om vissa bostadskategorier kanske ännu finnes ett minus, som måste fyllas, speciellt beträffande mindre lägenheter. Men man är på god väg att få detta deficit fyllt genom den enskilda företagsamheten. Under de tvenne sista åren, särskilt under fjolåret, ökades byggnadsverksamheten i mycket kraftigt tempo och denna byggnadsverksamhet inriktade sig också dess bättre i allt större grad på smålägenheter. Dessa senare siffror, som inte kunnat medtagas i den kungl. propositionen, ha sedermera publicerats i Sociala Meddelanden och återfinnas i min motion. Därav framgår, att år 1924 med ungefär femtio procent överträffade byggnadsverksamheten under år 1923. Längs denna linje, den säkraste av alla, nämligen nyproduktion av bostadslägenheter, är man således på väg att återfå normala förhållanden på bostadsmarknaden.

De betänkliga konsekvenser, som hyreslagen förde med sig, bestodo också däri, att den fastfrös all rörlighet på hyresmarknaden. Den ledde till, att hyresgästerna måste sitta stilla i de lägenheter, som de innehade 1917, därför att det ju inte förekom några utbud; det fanns helt enkelt ingen fri hyresmarknad. Ingen vågade flytta, fastän många skulle ha önskat både större eller mindre lägenheter. Det var endast av nödtvång, som man gav sig ut på hyresmarknaden. Alla minnas vi vilka abderitiska förhållanden, som då rådde och vilka besvär och risker man dessa år måste underkasta sig för att överkomma en lägenhet. Många hade kanske hoppats, att denna bottenfrysning av hyresmarknaden i ett slag skulle försvinna den 1 oktober 1923. Men det var naturligtvis en illusion. Ty resultatet av en sexårig stagnation på hyresmarknaden kunde inte övervinnas under loppet av ett eller ett par år och ännu mindre på en gång, och därför befinna vi oss ännu i efterverkningarna av denna fastfrusenhet av bostadsbeståndet. Det visade sig dock, att flyttningarnas antal dock genast kraftigt ökades, efter det att hyresregleringslagen slopats. För min del tror jag, att anledningen till att omflyttningen, d. v. s. anpassningen efter de förändrade förhållandena icke

skedde så hastigt, som man teoretiskt kunde vänta, var den, att man motsåg hyreslagens upphävande med de största farhågor. Herrarna komma nog i håg, att det bedrevs en intensiv och högröstad agitation *mot* hyreslagens upphävande, att man utmålade för allmänheten, hur dess upphävande skulle medföra en oerhörd bostadsbrist, hur massor av våra medborgare skulle kastas ut på gatan av hänsynslösa hyresvärdar, som med ens krävde högsta möjliga hyra, och hur dessa utvräktade hyresgäster skulle samla sig på städernes torg och gator under bar himmel och kräva hjälp av det allmänna. Det är klart, att när man hotade med att en sådan skräckmålning skulle bli verklighet till följd av hyreslagens väntade upphävande, en massa okritiska människor, som hört berättas eller själva varit med om hur besvärligt det under kristiden var att skaffa lägenheter, drogo sig för att säga upp sina lägenheter. Följden blev, att man väntade och bidade tiden. Ännu kvardröja dessa psykologiska reflexer av de oriktiga föreställningar, som anknöt till hyreslagens upphävande; den hos hyresgästerna mycket förklarliga fruktan för att flytta, som gjorde sig gällande, torde delvis finnas kvar och *därför* har ännu inte den normala rörligheten på hyresmarknaden återvänt, ehuru den är på god väg att återkomma. Genom nyproduktion och ökad rörlighet på hyresmarknaden nalkas man sålunda sakta men säkert ett normalt tillstånd, och samtidigt därmed och jämsides med denna utveckling ha också statsmakterna steg för steg börjat avveckla den provisoriska kristidsverksamhet, som alltjämt i form av dessa sekundärkrediter från statens bostadslånefond *alias* rusdrycksmedelsfonden bedrivs genom statens byggnadsbyrå.

I min motion har jag framhållit, att man med sympati bör omfatta socialpolitik på detta område — ty bostadsfrågan måste ligga alla varmt om hjärtat — och att man med gott samvete ännu bör kunna anslå ett par miljoner kronor för detta ändamål. Men det kan icke vara lämpligt att följa den väg, som Kungl. Maj:t nu förordar, nämligen att göra denna verksamhet permanent, vilket är innebörden i punkt 3:o i den föreliggande socialdemokratiska reservationen.

Skall man ha en sådan permanent anordning, skall den sekundära fastighetskrediten ordnas genom det offentligas försorg, så behövs det enligt min mening först en grundlig *utredning*. Jag lämnar å sido, om man överhuvud skall godkänna den principen, att bostadspolitiken, som förut under gångna årtionden och inte alls till förfång för vår bostadsfråga varit en uteslutande kommunal angelägenhet, skall för framtiden delvis överflyttas på staten. Det är en principfråga, som jag icke tänker här taga upp till närmare skärskådande. Jag nöjer mig med att påpeka, att någon utredning om den föreslagna permanenten icke blivit förebragt.

Det fanns här i landet en gång en bostadskommission. Den tillsattes 1912 i januari och hette först bostadskommittén, men sedermera, då kommissionerna kommo på modet under de första krigsåren, lade den sig till med det förnämligare namnet »kommission». Den enda frukten av dess fleråriga och mycket dyrbara utredningsverksamhet var ett förslag om sekundär fastighetskredit av år 1917, som sedan dess varit ute på remiss hos vederbörande myndigheter. Det omnämnes i största korthet i byggnadsbyråns framställning, men i propositionen sägs ingenting därom. Det skulle dock varit mycket intressant att veta Kungl. Maj:ts uppfattning om detta problem och höra en redogörelse för hur frågan just nu ligger, ty det har onekligen nära samband med det Kungl. Maj:t här föreslår. Jag tillåter mig sålunda efterlysa, hur det förhåller sig just med detta bostadskommissionens förslag, och jag förmenar, att riksdagen bör betänka sig noga, innan den väljer en splitter ny form för denna sekundär-

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

kreditfrågas lösning, utan att veta, hur det blivit med bostadskommissionens förslag.

Det förefaller mig också, att det nära samband, som här råder mellan egnahemslånefonden för jordbruksändamål och denna verksamhet, icke heller är tillräckligt klart avgränsat och tillräckligt ingående belyst. Det är många problem, som äro förknippade med egnahemslåneverksamheten, och jag tror, att de snart tarva en ganska grundlig undersökning. I varje fall måste man noga draga upp rågången mellan dessa bägge verksamhetsformer, innan man binder sig vid en permanens på nu ifrågavarande område.

I samband med sitt förslag om en permanent anordning vill den kungl. propositionen vidtaga vissa synnerligen betydelsefulla och enligt min mening ödesdigra ändringar i nu gällande villkor. Framför allt vill Kungl. Maj:t minska kommunernas roll och ansvar som låneförmedlare. Kommunerna hava eljest här haft samma ställning, som hushållningssällskapen haft beträffande egnahemslånefonden, och det har varit till ovärderlig nytta och en nödvändig betingelse för denna verksamhets rationella bedrivande. Ty byggnadsbyrån har i kommunerna haft fullt pålitliga och vaksamma organ till sitt förfogande. Det är min erfarenhet från min verksamhet på dessa områden, att man skall mycket noga aktge på förhållandet mellan stat och kommun i detta hänseende. Om en kommun kan få något gratis eller utan risk från staten, så har den synnerligen stor aptit på statskassan; men kan man kombinera statssubvention med kommunal ansvarighet, då har staten en viss säkerhet för att icke pengarna rinna bort i onödan. Jag tror därför, att det är i hög grad olämpligt att, på sätt nu föreslagits, från kommunernas axlar avlyfta två tredjedelar av deras nuvarande ansvarsförbindelser.

Vad som emellertid gör denna fråga särskilt ömtålig och som nödgar riksdagen att framgå med större varsamhet, än Kungl. Maj:t lagt i dagen, är hänsynen till en eventuell fastighetskris. Ingen kan spå i väder: ingen kan heller vara ofelbar profet beträffande konjunkturer. Men erfarenheten lär, att under gångna »normala» årtionden, fastighetsmarknaden periodiskt hemsökts av sådana kriser, vilka uppstått som en följd av temporär bostadsbrist och forcerad bostadsproduktion. Så har kraschen kommit, hyrorna ha hastigt sjunkit, byggnadsverksamheten avstannat, och hela bostadsfrågan glidit in i ett helt annat atmosfäriskt läge än före krisen. Denna rensar luften, och så länge som företagsamheten är av enskild natur, så länge som det privata kapitalet står risken, fylla dessa kriser ungefär samma roll, som höststormarna göra beträffande träden. Det murkna och livsodugliga blåser ned. Det är en slags naturens renhållning inom näringslivet. Men engageras det allmänna i sådan verksamhet, får det allmänna också bära förluster, och åtskilligt därtill, ty då kommer staten att bestormas med petitioner från dem, som kommit illa ut, och från de kommuner, som råkat i betryck, och det blir ett avgörande efter *politiska* linjer. När vi kanske icke kunna undgå en sådan fastighetskris, så är det en akt av försiktighet att ej fortgå med alltför forcerad fart på denna linje, utan se tiden an. Ty kommer krisens hagelskur, förhärjas mycket av det, som byggts upp med stor uppoffring av enskilda och med betydande insatser från det allmänna. Det är icke staten värdigt att på så sätt sig själv till förfång locka medborgare in i ekonomiska äventyr. Det är klokare att i detta fall vänta och se.

Med herr Järte instämde herr *Nylander*.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Möller**: Herr vice talman! Jag har nu lyssnat till den kritik, som från tre olika håll drabbat den kungl.

propositionen, och jag tror, att tiden är inne att försöka ställa denna kritik i vad jag tror vara dess rätta belysning.

Jag förtvivlar naturligtvis inte därom, att såvida kommuner och stat sluta med denna verksamhet, som består i att bevilja lån, väsentligen för kooperativa bostadshus och för egnahemsbyggen, den enskilda byggnadsverksamheten skall liksom före kristiden kunna sörja för att de flesta människorna även i städerna få tak över huvudet. Men det är klart, att när regeringen har gått in för att föreslå en mera permanent anordning i syfte att tillgodose ett visst slags byggnadsbehov, så beror det därpå, att det enligt vår uppfattning icke är likgiltigt för samhället, vilken slags byggnadsverksamhet som äger rum i landet. Det är icke likgiltigt, mina herrar, om det kan åstadkommas ute kring de stora städerna, och även kring de små för övrigt, små trädgårdsstäder av egnahemsbyggare. Det är icke likgiltigt, om man försöker ge åtminstone i en viss utsträckning bostadsproduktion en sådan inriktning, eller om man bara låter det gå på den enskilda spekulationsbyggnadsverksamhetens ansvar och reser städer, uteslutande bestående av väldiga hyreskaserner med allt det fördärv, som ingen människa kan bestrida följer i spåren på detta slag av byggnadsverksamhet. Då jag har, jag nekar icke till det, livligt intresserat mig för, att ett förslag i den riktning, som här är framlagt av regeringen, skulle kunna genomföras — jag erkänner, att jag nu misströstar om möjligheten vid denna riksdag — när jag livligt intresserat mig för detta, säger jag, är det framför allt därför, att jag tror mycket starkt på det *samhälleliga sociala värdet* av denna form för bostadsproduktion. Det är icke min mening att utgjuta mig i sentimentaliteter, men jag är säker på, att det för den uppväxande ungdomen är ur samhällets egen synpunkt nyttigare, om den växer upp i små trädgårdsstäder av samma typ, som tack vare denna s. k. kristidsbostadsproduktion, som staten har understött, här och där uppstått särskilt i de större städernas utkanter, än om den växer upp på en bakgård i en stor hyreskasern, i en gränd eller i en gata i Stockholm, Göteborg, Norrköping, Borås etc., vilka städer det nu kan bli fråga om. Jag är övertygad om, att för de människor, som kunna bygga sitt eget hem, har det den betydelsen — jag vet ju inte, om man på konservativt håll numera erkänner, att det är ett värde, det förefaller mig icke så — att själva hemkänslan växer. Det blir en annan omsorg om hem och familj hos egnahemsbyggare, vars liv är inriktat på ett intresse att få behålla sin bostad som sitt hem, än hos dem, som inne i staden bebo en eventuellt osund, liten lägenhet med inneboende, där hemkänslan vilket ögonblick som helst kan avbrytas genom en uppsägning från hyresvärdens sida, med eventuella hyreskrav, som hyresgästen icke står ut med. Jag skulle kunna peka på många andra omständigheter, som enligt min tro icke minst ur en, om jag så får säga, normal konservativ synpunkt borde ställa även ett sådant parti som högern välvilligt på ett helt annat sätt, än den siste ärade talaren gjorde, till hela frågan om hur detta problem skall kunna lösas. Ty att det är ett av de verkligt stora och viktiga samhällsproblemen, det lär man ej kunna komma ifrån.

Ja, mina herrar, det är en synpunkt — jag tillåter mig upprepa det — jag tror, att med hänsyn till vissa omständigheter i det industrialiserade samhället en sund lösning av bostadsproblemet är av större betydelse för samhällets bestånd och utveckling än någon annan social frågas lösning. Jag vill naturligtvis icke förespegla, att, om detta regeringsförslag bifalles, det skulle medföra, att hyreskasernerna hastigt och lustigt utbyttes mot trädgårdsstäder. Det är självklart, att vi komme att få även i en viss utsträckning beträffande smålägenheter en spekulativ byggnadsproduktion, men en sak är att nödgas finna sig i det faktum, att det alltjämt finns många människor, som på grund av inre egenskaper eller yttre förhållanden icke bli i stånd att bygga

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

upp sitt egna hem, och en annan sak är, om man därför skulle avstå ifrån att ge de människorna, som *kunna* bygga sig ett eget hem, ett handtag; det vill med andra ord säga, om man, i den mån samhället kan påverka den rent sociala sidan av bostadsproduktionen, ändå skulle avstå därifrån, därför att detta icke kan komma, låt mig säga, *alla* arbetare till godo.

Nu låter det sig ju alltid sägas: Ja, det där är vackert tal, det är sådana fraser, som ständigt dyka upp, när man skall lösa sociala frågor. Det är ingenting att bry sig om, det där får det enskilda initiativet klara, liksom det enskilda initiativet över huvud får klara vår produktion.

När den ärade talare, som jag med visst vemod ständigt numera möter som den kanske ej bittraste men i alla fall mest energiske fienden för närvarande i svenskt politiskt liv till sociala framsteg av olika slag, och som är en gammal f. d. partivän till mig, åberopar siffrorna från 1913 och säger, att bostadsindex för år 1924 är 150, det vill med andra ord säga, att bostadsproduktionen 1924 låg 50 procent över 1913, så glömmmer han det i detta sammanhang mest betydelsefulla faktum, nämligen att denna bostadsproduktion är i en alldeles övervägande grad en produktion av stora lägenheter, av mer eller mindre utpräglade lyxlägenheter. År 1924 byggdes i Stockholm, de lägenheter inberäknade, som uppfördes med hjälp av statslån, c:a 600 lägenheter om ett rum och kök. 1913 byggdes det i Stockholm c:a 900 lägenheter om ett rum och kök. Det vill med andra ord säga, att produktionen av smålägenheter var alltså mycket, mycket mindre år 1924 än den var 1913, inte mindre än 33 $\frac{1}{3}$ procent.

Men 1913 för övrigt, vad menas med det året? Varför väljer man det? Vi ha råkat in i den besynnerliga föreställningen mer och mer, att det har i den svenska samhällsutvecklingen funnits två normala år. De åren äro 1913 och 1914. Om man då upptäcker, att senare förhållandena blivit bättre, måste det vara något fel. En stegring över 1913 års nivå kan icke få gå för sig. Detta kommer igen snart sagt i varenda diskussion, i varje fall i varenda diskussion, som har någon social anstrykning. Vad bostadsproduktionen beträffar kan det icke gärna vara herr Järte obekant, att det har funnits *en kronisk brist* under åtminstone hela detta århundrade och ännu tidigare, även på 1890-talet, i de större städerna på smålägenheter. Det kan inte vara herr Järte, som visserligen icke på samma sätt som nu men som i varje fall under 20 års tid har sysslat med allmänna angelägenheter och visat ett mycket stort intresse för offentliga ting i allmänhet, obekant, att en utredning i Stockholm, jag vill minnas i början av århundradet, visade en fullständigt skandalös bostadsstandard för arbetarbefolkningen, med inneboendesystem, vilken, när den blev avslöjad, väckte avsky i hela landet och visade sig vara ur alla synpunkter i allra högsta grad fördärlig. Det var möjligen något litet bättre 1913. Det törs jag ej yttra mig om. Men att det fanns en brist, att nöden hela tiden varit kronisk, då det gäller dessa smålägenheter, det är ett faktum.

Ja, mina herrar, vi måste ju säga oss, i motsats till vad herr Järte ville försöka förespegla oss, att det enskilda initiativet inte bara icke nu kan — det erkänner till och med han, han ville ju bevilja åtminstone ett par miljoner för tillfället — det har aldrig kunnat klara denna fråga, den mindre bemedlade befolkningens bostadsfråga, på annat sätt än att denna befolkning har trängts ihop, så att, vilket många gånger har skett, tio personer, kanske ibland flera, fått bo i ett rum och kök.

Varför kan den icke klara inte bara i allmänhet denna produktion av smålägenheter utan, om jag övergår till frågan om egnahemsbyggandet, inte heller det problemet? Jo, det beror därpå, att bankerna, som äro våra kreditförmedlare för våra normala lånebehov, de vilja inte veta av någon sekundärkredit till sådana här små bostäder. Den intresserar dem inte. De avvisa dem utan tvekan. De förklara, att de inte vilja syssla med det där småpocket, med de

många lånen för dessa bostadshus. Det är därför, som jag betraktar det som så synnerligen nödvändigt, att frågan om sekundärkrediten får en annan lösning, än herr Järte vill ge den. Ty — jag tänker på dessa små egnahemsbyggare — den lösning herr Järte mer eller mindre förespeglar, den är en ren chimär. Den kommer inte. Kapitalägarna ha inte något intresse av att förmedla en sekundärkredit till sådana här smålägenheter. Jag skulle kunna nämna drastiska prov på de åsikter, som man på dessa kreditförmedlares håll hyser om detta slag av lån. Men är man ense om, eller vill man medge, att någon samhälleligt värdefullare bostadsproduktion icke finnes än denna — låt mig populärt kalla den produktion av små trädgårdsstäder — är man ense om att någon socialt värdefullare bostadsproduktion icke finnes, och kan man därtill konstatera, såsom man utan risk att bli emotsagd kan göra, att det enskilda kapitalet icke ställes till förfogande för denna, ja, vad är då naturligare, än att man försöker lösa frågan på ett annat sätt, d. v. s. att man säger: när det är samhälleligt så betydelsefullt, då får *samhället* se till, om inte den kan lösa den uppgift, som här föreligger? Och det är detta, som nu föreslås av regeringen. Det finns måhända de, som tro, att eftersom det nu är en socialdemokratisk regering, så är detta något slags revolutionärt försök på bostadsmarknadens område. Det finns kanske de, som tro, att det här döljer sig något slags socialistisk hund, så att man av ren instinktiv motvilja mot att bifalla ett förslag på detta område från en sådan här regering, ju emot det. Jag vill då bara, om det kan lugna någon, påpeka, att förslaget ju är utarbetat av statens byggnadsbyrå, där regeringsrådet Rydin, för mig i varje fall alldeles okänd som socialist, är ordförande, och där den högt ärade förutvarande jordbruksministern herr Pettersson i Bjälbo, om jag inte är illa undermåttad, skänkt detta förslag sin fulla välsignelse. Det beror väl förmodligen därpå, att han under sin verksamhet i byggnadsbyrån fått blicken öppen för, att här är ett område, där det är lämpligt och klokt, att samhället försöker hålla sin hand över saken.

Nu förhåller det sig så, att detta förslag enligt min uppfattning även i så måtto är en förbättring gentemot tidigare förhållanden, att varje spår av subventionering är borttaget, om man möjligen undantager den omständigheten, att låntagarna inte själva få betala kostnaderna för statens byggnadsbyrå. Förslaget är sålunda, såvitt jag förstår, byggt på en mycket sund ekonomisk basis. Jag kan inte förstå, hur man kan anse det som ett fel, att låntagarna göras solidariskt ansvariga för de förluster, som kunna uppstå, nämligen genom avsättning av den halva procenten till en riskfond. För mig är hela det resonemanget ofattligt. Staten hjälper människorna till lån för $5\frac{1}{2}$ procent ränta. Staten sätter dem därigenom i stånd att bygga ett eget hem, om de vilja det. Om staten inte räckte ut denna hand, vad finge de då betala? Jo, då finge de för samma slags lån betala minst 7 och sannolikt i många fall ända till 8 procent ränta. Det är därför jag blir så förbluffad, när man kommer och säger, att när staten alltså lämnar dem en hjälp, en praktisk hjälp på $1\frac{1}{2}$ till $2\frac{1}{2}$ procent om året i ränteutgifter, så är det staten alldeles ovärdigt att låta dem själva solidariskt täcka förlusterna intill en viss gräns. Jag skall inte ingå på någon mera utförlig polemik mot det resonemanget. Jag har hört det förut. Men jag måste säga, att detta är en av de vanligaste formerna för solidaritetsplikten i samhället, då man får en hjälp av en eller annan beskaffenhet. Hjälpen består här inte däri, att vederbörande av staten får några pengar eller att staten i och för sig beviljar någon subvention, utan däri, att de få pengarna till samma pris, för vilket staten själv i allmänhet lånar sina pengar.

Men det viktigaste med denna riskfond är naturligtvis inte detta, utan det är en helt annan synpunkt, som är den avgörande. Kommunerna gå i borgen

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

för de här lånen, det är riktigt. Men det är klart, att har man hållit på i tio år i en kommun och gått i borgen år efter år för, om det är smärre kommuner, kanske några hundratusental kronor och, om det är större kommuner, miljoner kronor, så påverkar detta vederbörande kommuns egen kreditvärdighet. När kommunen för egna behov behöver låna pengar, så måste ju långivaren ha reda på inte bara den balansräkning, om jag så får säga, som vederbörande kommun kan förete, utan också vilka förbindelser kommunen har ingått åt olika håll. Det är därför det finns en mycket stor risk, att även kommuner, som i och för sig ingenting hellre skulle vilja, därför att de inse det sociala värdet av denna bostadsproduktion, än att gripa in och teckna borgen, likväl till slut inte kunna göra det, därför att de därigenom riskera sina egna lånemöjligheter på den lånemarknad, dit de för sina vanliga behov måste vända sig. Det är en väldig skillnad naturligtvis, om man praktiskt taget garanterar dem, att de skola få två tredjedelar av de förluster, som eventuellt kunna uppstå, tackta. Jag vill inom parentes säga, att erfarenheten visat, att risken är ganska liten. Det är svårt för mig att ange någon siffra, med vilken den skulle kunna mätas, men den är i varje fall ganska obetydlig, den risk, som borgensmannen för sekundärkrediten ikläder sig. Det hindrar emellertid inte, om jag tar t. ex. vissa kommuner utanför Stockholm, där egnehemsbyggare skulle vilja slå sig ned, att kommunerna ha vägrat, därför att de ansett sig inte kunna stå ut. Borgenssumman finns där, och långivaren tar, då han skall bedöma vederbörande kommuns kreditvärdighet, hänsyn till densamma. Nu säger herr Järte: det där är förfärligt farligt, det är förfärligt farligt att lyfta bort någon risk från kommunerna. Ty det kommer att innebära, att de bli så slappa och så släpphänta, då det gäller prövningen av låneansökningarna, att man hädanefter praktiskt taget inte har någon kontroll på låntagarna. Ja, mina herrar, man behöver inte mer än påpeka det, för att hela denna målning skall framstå i sitt rätta ljus. Är det verkligen någon reson i att tro, att våra städer, om de slippa en del av risken för sin borgen, skulle omedelbart sjunka ned i en slapp och slö likgiltighet för vilka som få lånen och inte ha något intresse för att utöva någon kontroll i detta avseende? Finns det någon reson i ett sådant i själva verket mot städerna ganska förolämpande antagande? För det första skall man inte glömma, att åtminstone 90 procent av de människor, som vilja bygga sig ett eget hem, utan något som helst tvivel tillhöra den skötsamaste delen av vår svenska nation. Den personliga skötsamheten är, om jag så får uttrycka mig, den första förutsättningen för att en person över huvud lägger ned ett arbete, lägger ner sin sparslant och lägger ned sitt framtida oberoende i ett eget hem. Man kan lugnt utgå ifrån att de människor, som över huvud intressera sig för att ägna sig åt att bygga upp sitt eget hem, de tillhöra *de socialt mervärdiga i samhället*. De tillhöra den typ av människor, som det alltid är tacksamt att räcka en hjälpande hand. Det är den ena synpunkten. Naturligtvis kan det inträffa i något fall, att sådana här lån komma människor till godo, som, på grund av ett eller annat fel i deras karaktär eller på grund av andra omständigheter inte borde få dem. Men att göra detta så att säga till själva huvudsaken i frågan, om man skall våga gå denna väg att något avlasta risken för kommunerna, är en kolossal överdrift och förtjänar enligt min uppfattning icke något avseende. Jag tror också, att man ganska lugnt kan utgå ifrån, att kommunerna i det stora hela komma att visa sig värda det förtroende, som staten skänker dem, då den åt dem uppdrager den kontrollerande verksamheten över låntagarna och över lånens rätta skötsel. Jag tror, att man har rätt att vänta sig detta av de svenska stadssamhällena åtminstone i allmänhet.

Jag skall tillåta mig att säga några ord även om den hotande fastighetskrisen. Visst är det riktigt, att fastighetskriser ha framträtt periodiskt. Jag

tror, att de uppträda då och då, ehuru kanske inte alldeles samtidigt på olika orter. Men, som sagt, visst uppträda kriser på bostadsmarknaden. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten därpå, att dessa bostadskriser i vårt land aldrig berott på egnahemsbyggandet, utan de ha berott på att det varit en överdriven spekulation i hyreskaserner. När spekulationsbyggen ha uppförts till en viss grad av överproduktion på bostäder, då har krisen kommit. Men att denna kris med nödvändighet skulle gå ut över egnahemsbyggena, det finns det ingen anledning att antaga. Människan, som byggt sitt hem, sitter där. Hennes liv går upp däri. Var och en, som känner en egnahemsbyggare, måste veta det. Hans erfarenhet bör ha sagt honom det. Egnahemsbyggarens liv går upp i att hålla ihop detta egnahem, som han byggt upp åt sig. Han skall komma att göra de allra största ansträngningar för detta. En karl, som satt in tusen kronor i en sådan bostad, hela det lilla kapital, han kanske under femton år sparat ihop, gör de mest otroliga ansträngningar för att rädda det egna hem, där han satt in detta lilla kapital. Jag menar därför, att det finnes en moralisk garanti, som får ekonomisk betydelse i ett fall som detta, om det gäller att möta en fastighetskris för egnahemsbyggena.

Ja, jag menar, att det vore riktigt och klokt att övergå från det betraktelsesättet, att statens hela verksamhet på detta område ingenting annat är och ingenting annat får bli än en kristidsverksamhet. Jag lyssnade till herr Bengtssons i Norup anförande, och jag kunde ju konstatera, att, även om han för tillfället avböjer, så innebär det icke ett principiellt avböjande av tanken om permanenten. Och såvitt jag kan finna, så finns heller icke i statsutskottets utlåtande ett sådant principiellt avböjande av tanken om permanenten. Det är bara det, att man känner sig inte färdig ännu att fatta ett beslut i denna sak. För min del tror jag, att det skulle vara riktigt och klokt, om denna riksdag vågade sig på att fatta det beslutet. Det är i själva verket inte så svårt att överblicka, vilka konsekvenser ett sådant beslut kan komma att medföra, utan det är, såvitt jag förstår, en jämförelsevis lätt sak att göra det. Herr Bengtsson i Norup åberopade, såvitt jag fattade rätt, tre argument mot förslaget om riskfonden och permanenten. Det ena var att stadsförbundets direktör hade uttalat sig däremot. Men varför har han uttalat sig däremot? Jo, han har gjort det därför att kommunerna, städerna allttjämt skulle komma att bli mer belastade, än de talde. Det är det, som är huvudargumentet i hans reservation. Han är alltså inte nöjd med att man från städerna avlyfter så pass stor risk, som nu föreslås. Sedan får jag ju säga, att stadsförbundets direktör, som är en utomordentligt kunnig man, dock aldrig suttit i någon stads stadsfullmäktigekår, aldrig på det sättet haft den alldeles direkta kännningen med de behov, som kunna göra sig gällande, utan ser frågan, vilket i och för sig inte alls är något fel, utifrån mera teoretiska synpunkter. Detta avslöjas en smula däruti, att det räkneexempel han anför såsom bestyrkande hans betänkligheter mot permanenten är absolut felaktigt. Sedan nämnde herr Bengtsson i Norup också, att hushållningssällskapen teckna borgen för egnahemslånen och att herr Bengtsson i Norup själv tillsammans med andra står i borgen för hundratusen kronor. Ja, herr Bengtsson i Norup, såvitt jag förstår, är det en mycket sämre form för att täcka risken än den form, som här föreslås, där man vill skapa en solidaritet mellan låntagarna. Det är, såvitt jag förstår, ett mycket smidigare och mycket bättre arrangemang, det som föreslagits först av byggnadsbyrån och sedan av regeringen för att klara denna sak. Vad slutligen beträffar den halva procenten ränta kan jag inte hjälpa, att jag inte tror, att den kommer att spela någon verklig roll för de låntagare, det är fråga om. Man kan lugnt utgå ifrån att genomsnittligt blir det för låntagaren en ökad utgift av högst tjugufem kronor om året. I några fall blir det kanske trettio kronor om året. Och är det någon som tror, att en person, som åtar sig de ri-

*Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

sker, vilka äro förbundna med byggandet av ett eget hem, om han har ett mycket litet kapital själv, att en sådan person skulle känna sig stängd, därför att han får ett tillägg i sina kostnader av tjugufem kronor om året? Jag för min del tror det inte. Jag tycker inte, att det räcker som argument för att slå ihjäl hela denna ur alla andra synpunkter, såvitt jag förstår, klara och sunda ekonomiska tanke.

Jag har här talat mycket om städernas bostadsfråga. Jag vill emellertid påpeka, något som även den förste talaren i debatten omnämnt, att i själva verket innebär ett bifall till regeringens förslag, även att de medel, som ställas till förfogande för *egnahemsbyggandet på landet*, komma att ökas i jämförelse med nu. Det beror därpå, att det ingår i detta förslag att det skulle ske en verklig rationell klyvning, så att lånefonden skulle taga hand om sekundärkrediten och till städernas egnahemsbyggare, under det att egnahemsfonden ensamt skulle komma att avses både för primär- och sekundärkrediten å landsbygdens egnahemsbyggare. Det är således även i det avseendet icke något ensidigt intresse, som är företrätt.

Om man inbillar sig, att den svenska staten redan på den här punkten gjort så förträffliga ting, att vi borde kunna slå oss för vårt bröst över vår egen förträfflighet, så vill jag hänvisa till de upplysningar, som lämnas i sista häftet av Sociala meddelanden. Enligt dessa ha i Holland samhället under åren 1915—1922 beviljat såsom lån 794 miljoner floriner och i statsbidrag, d. v. s. ren subvention, 131 miljoner floriner. Översatt i svenska kronor innebär detta, att den holländska staten har lämnat för bostadsändamål under loppet av 7 år I miljard 387 miljoner svenska kronor, under det att den svenska statens bidrag för samma ändamål under de 7 åren 1917—1924 inskränkt sig till 75,5 miljoner kronor. Holland har i lån utgivit ett belopp, som är 22 gånger större än det den svenska staten lämnat, och i subvention ett belopp, som är ungefär 10 gånger större än det, som svenska staten lämnar. Det är sålunda icke så, att vi äro något imponerande föregångsfolk, då det gäller samhälleliga omsorger om bostadslånefrågans lösning. Vi socialdemokrater äro här liksom i andra saker ytterligt moderata och ytterligt försiktiga och varsamma i avseende å de åtgärder, som föreslås, och i fråga om de penningbelopp, som begäras.

Jag är naturligtvis tacksam för att det bakom själva beloppet står en majoritet i statsutskottet, men jag skulle ändå våga anhålla, att kammarens ledamöter efter denna diskussion ville taga i verkligt allvarligt övervägande, om de icke kunde våga sig på att bifalla även den tredje punkten om riskfonden, där själva permanensen ligger nedlagd. Jag för min del är övertygad om att, därest kammaren vill följa den av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen på denna punkt, så gör den en socialt nyttig gärning och den gör icke bara en socialt nyttig gärning utan den kan göra det i det medvetandet att icke ha lämnat en sund ekonomis fasta grundval.

Herr Fast: Herr förste vice talman! Jag har begärt ordet för att säga några ord med anledning av den motion jag väckt och som nog i den hittills förda diskussionen har blivit missförstådd i synnerligt hög grad. Jag vill först säga, att avsikten med motionen har varit, att man icke gärna ville vara med om höjning av räntan utöver den nuvarande, och jag vill för att undvika missförstånd säga, att för dem, som undertecknat motionen, har det varit det huvudsakliga motivet. För utformningen får jag själv bära ansvaret, och det påtager jag mig även.

Jag har icke velat vara med om höjning av räntan därför att bostadsproduktionen är så långt ifrån normal, att den kan betecknas såsom synnerligen onormal. Och jag vill säga, att de människor, som bygga egnahem, påtaga

sig icke bara risker utan en stor samhällelig uppgift, även om de skulle få någon viss subvention från staten sida. Det har sålunda icke varit min avsikt att underkänna på någon punkt de motiv, som legat till grund för propositionen, och den, som vill läsa motionen, kan finna, hurusom detta på varje punkt har blivit understruket. Det säges där bl. a.: »Vi kunna helt ansluta oss till vad departementschefen anför, dels i fråga om den sociala betydelsen av bostadsfrågans ändamålsenliga lösning, som även nödvändigheten av att såväl staten som kommunerna giver sitt stöd för ordnandet av sekundärkrediten åt dem, som uppföra bostadshus med framför allt smålägenheter.»

Det är således efter min mening en lucka i statsutskottets motivering, då man icke har velat träda in för att kommunerna skola bära risken, då man icke i motiveringen velat inskriva, att statens lån för bostadsproduktionen skola göras permanenta.

Det är också ett annat skäl varför jag varit betänksam i fråga om dessa räntesatser, och det har varit det skälet, att, såsom ni känna till, räntesatserna vid bostadsegnahem äro betydligt lägre. Jag kan icke värja mig för den tankegången, att när räntesatsen där är så betydligt lägre, komma människorna att föredraga denna låneform, och vid sidan av de stadsplanelagda områdena skulle då små samhällen växa upp, och det är långt ifrån någon trevlig historia utan tvärtom ofördelaktigt för städerna. Nu har herr statsrådet sagt ifrån, att det skall ordnas genom en rationell klyvning, så att huvudparten för att icke säga så gott som allt skall gå till jordbruksegnahem, och då förfalla för mig på en väsentlig punkt betänkligheterna emot att göra denna ofantligt stora skillnad mellan de lån, som skulle så utgå, och de lån, som utgå i annat avseende för bostadsegnahem.

Skillnaden mellan propositionen och motionen ligger bara i olika uppfattning i fråga om huruvida kommunerna utan olägenhet kunna bära risken för de lån de ikläda sig. Det är självklart, att om kommunerna utan större olägenhet kunna bära den, finnes det en del fördelar med detta, såsom också påpekats och som jag tror icke ens herr statsrådet kan underkänna. Men skulle förhållandet vara sådant, att kommunerna icke kunde bära risken, har jag felbedömt läget, och då förfaller den grundval, varpå jag ifrågasatt räntesänkningen. Det är alldeles självklart, att vad som måste vara det primära det är, att man verkligen får bostäder till stånd i hastigt tempo. Jag vill erinra om den ofantliga bostadsbrist, som råder på åtskilliga områden. Och även ur den synpunkten tror jag, att om svårigheterna icke bleve för stora för kommunerna att ensamma ikläda sig borgensrisken, skulle vi ha vissa fördelar att förvänta, bestående däri, att kommunerna skulle bli mera intresserade av att ikläda sig borgen för att just på de områden, där bostadsbrist förefinnes, se till att avhjälpa den; och då skulle givetvis dessa bostadsbyggen komma till stånd i större antal med dessa lån än som eljest här skulle bliva fallet.

Jag vill, då man talar om räntan och om den ringa betydelse, en höjning därav till 5 1/2 % skulle ha, erinra om att bostadsbristen är så stor och kommer att förbli det, att man icke får lån på de villkor, som ifrågasatts här, utan det blir så många händer om statens lån, att det väsentligen blir sekundärkrediten som måste ordnas på annat sätt under riksdagens medverkan, om man icke har kapital. Detta gör, att det är så långt ifrån, att staten gått för långt, att jag tvärtom velat gå ett steg längre än herr statsrådet föreslagit.

Såsom förhållandena synas utveckla sig, kommer här liksom i första kamaren striden att stå mellan högerreservationen och reservationen om bifall till propositionen, och vid sådant förhållande kan jag för min del utan tvekan biträda propositionen och detta framför allt efter de upplysningar, som herr statsrådet lämnat om vidtagna åtgärder angående egnahems-krediten, som falla inom egnahemsverksamheten.

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
n. m.
(Forts.)

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

Fru **Thüring**: Herr förste vice talman! Efter det klarläggande anförande, som herr socialministern nyss har haft, skall jag bara be att få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk några minuter. Jag begärde ordet, när herr Järte hade sitt anförande och då han framhöll ett par saker, som jag för min del tycker icke böra stå oemotsagda. Han ansåg, att behovet av särskilt smålägenheter nu nära nog är fyllt. Ja, när herr Järte säger det, så bevisar det bara, att han sluppit vara i den olyckliga belägenheten att behöva springa gata upp och gata ned och trappa upp och trappa ned för att söka efter en dylik lägenhet, ty hade han varit i en sådan belägenhet, så skulle han icke kunna säga, att behovet nu är fyllt. I exempelvis Stockholm och Göteborg är bristen på mindre lägenheter, i synnerhet ett rum och kök, ännu ofantligt stor. Jag vill bara tala om ett litet exempel. Häromdagen hände det här i Stockholm, att en lägenhet om tre rum och kök — jag betecknar den såsom mindre lägenhet, därför att den betingade ett jämförelsevis lågt pris — blev av en händelse ledig och utannonserades på morgonen såsom ledig. I denna lägenhet kommo under dagens lopp minst 200 personer, som ville ha lägenheten. Själv har jag varit i den belägenheten att söka en dylik lägenhet men absolut icke kunnat få tag på någon. Det är gott om större lägenheter i viss utsträckning och om lägenheter av omodern art, men det är icke gott om mindre lägenheter.

Det skulle också vara mycket roligt att av herr Järte få veta i hur stor utsträckning det kommer småfolk in i de mindre lägenheter, varav, såsom han i sin motion uppgiver, det numera skulle produceras rätt mycket. Det är ju så, att många som haft tre å fyra rum och kanske flera, fått inskränka sig på grund av de höga hyrorna till tvårumslägenheter. Så har man flyttat dit, och så har det fattigaste folket, som kanske har omkring 3,000 om året i inkomst och icke har råd att hålla sig med en tvårumslägenhet, måst flytta in i ett rum och kök eller i värsta fall i ett rum eller kanske ett kök. Det är i synnerhet barnrika familjer, som få taga de minsta och sämsta lägenheterna i anspråk. Jag har sett ett yttrande av doktor Carlström därom, som jag tycker är så beaktansvärt, att jag icke vill undanhålla kammaren det och detta så mycket mindre, som detta yttrande kommer från en person, som icke kan tänkas se på denna fråga så som vi inom det socialdemokratiska partiet utan som ser på den från rent hygieniska och sociala synpunkter.

Doktor Carlström säger på tal om anslag ur Wijkska fonden: »Den som i likhet med undertecknad under ett flertal år av kristid och efterkristid haft tillfälle att på nära håll se, huru de mindre bemedlade i samhället lida av bristen på 'goda och sunda bostäder till skälig hyra', som denna utdelningsfond skulle kunna kraftigt bidra till att häva, måste i första hand yrka på en sådan användning av nämnda utdelningsfond, att den kommer dem bland de mindre bemedlade, som hårdast drabbats av bostadsbristen, de barnrika familjerna, till godo. Jag för min del kan icke tänka mig något annat allmännyttigt ändamål, som ens tillnärmelsevis skulle kunna tillmätas en sådan betydelse för samhället, att man skulle kunna i någon mån jämställa det med det även av donatorerna som särskilt behjärtansvärt nämnda 'Åtgärder för åstadkommande av goda och sunda bostäder till skälig hyra för mindre bemedlade i samhället'. Andra nog så allmännyttiga ändamål torde tills vidare få stå tillbaka för denna för närvarande kanske vår viktigaste sociala fråga, inför vilken medborgarna, oberoende av partisynpunkter, helt säkert måste säga sig, att den måste lösas på ett sådant sätt, att samhället, det är alla samhällsmedlemmar, gör vad det kan för en praktisk lösning av de mindre bemedlades, särskilt de barnrika familjernas bostadsfråga, vilket är av det mest trängande behov påkallat.»

Det är ett sådant uttalande, som jag tycker väger så oerhört tungt i vågskålen, att oavsett vilken synpunkt vi ha på spörsmålen i livet, borde vi alla kunna vara med om att åstadkomma flera bostäder.

Det deklarerades för några dagar sedan eller rättare under några dagar här i riksdagen så ofantligt mycket om de många svenska hem, som man ville göra allt för att värna. Jag skulle tycka, att det vore ofantligt roligt, om man hade ett hem för varje familj i detta land att värna om. Ni ha säkert reda på att de hem, som en del familjer få kalla sitt hem, kanske icke är sådant, att man kan säga, att det är så mycket att värna om. Om ni gå till Sivertska kasernen här i Stockholm eller till exercishuset i Göteborg eller andra jämförliga bostäder, så få ni se på hem, som det kanske icke är så mycket värt att offra något för.

Till herr Bengtsson i Norup, som jag vet har ett mycket stort socialt samvete, skulle jag vilja särskilt vädja, när det gäller denna sak, för han har sig säkert bekant, hur mycket det betyder för folknykterheten och hur mycket det betyder för bekämpandet av sjukdomar, i all synnerhet tuberkulosen, med goda bostäder. Och jag är övertygad om att när han riktigt grundligt tänker på saken skall han kunna vara med om att biträda Kungl. Maj:ts proposition i dess helhet. Det enda felet med denna proposition är, att det begäres för litet anslag för detta ändamål. När vi se på redogörelsen för de lån, som sökts hos byggnadsbyrån under de senaste åren, finna vi, att under 1922 inkommo ansökningar om icke mindre 22,5 miljoner kronor. Det var bara en bråkdel av dessa ansökningar, som byggnadsbyrån kunde bevilja, och så blir det även framgent, om det icke lämnas större anslag för detta ändamål.

Jag hoppas och tror, att vi i denna kammare skola visa oss tillräckligt beakta denna utomordentligt stora sociala fråga. När hyresstegringslagen behandlades här i kammaren och upphävdes, vädjade jag såsom storstadsrepresentant till landsbygdens representanter, som icke ha kännning av städernas bostadsbrist, att för vår skull behjärta den frågan, och jag gör nu detsamma, när jag för storstädernas befolkning ber landsbygdens representanter behjärta saken och vara med om att bifalla Kungl. Maj:ts proposition, som jag, herr förste vice talman, ber att få yrka bifall till.

Herr Persson i Fritorp: Herr förste vice talman! Bara två korta ord i denna fråga. Jag skall icke ingå på någon realdebatt och detta så mycket mindre, som jag delar de skäl, som redan anförts av herr Olsson i Kullenbergs-torp. Men jag vill säga, att det är ett underligt utlåtande därför att det är icke mindre än 18 reservanter, och herr Bengtsson i Norup yttrade nyss, att det var egentligen bara tre ledamöter i statsutskottet, som stode för utlåtandet. För övrigt vill jag säga, att det är tre utskottsledamöter, som alltså icke finnas någonstans, och bland dem är jag. Det beror på att jag, som vid omröstningen i utskottet röstade för den av herr Widell m. fl. avgivna reservationen, av något förbiseende icke blev antecknad såsom reservant. Jag ber att i all korthet få yrka bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna reservationen.

Herr Jonsson: Herr talman, mina herrar! Jag tillhör icke dem i kammaren, som bruka besvära med många eller långa tal. Och det är klart, att jag i ett sådant skede av riksdagen, vari vi nu befinna oss, icke skulle begärt ordet, om jag ej känt en rent obetvinglig lust att säga några ord.

Den, som uppkallade mig, var den apologet för hyresspekulationen och bostadskasernerna, som för en stund sedan uppträdde. Jag menar herr Järte. Han lovprisade den enskilda företagsamheten på detta område och menade, att man, om icke för ögonblicket, så i alla händelser ganska snart, kunde med fullt förtroende överlämna denna sak åt den enskilda kreditgivningen. Visserligen förklarades, att den enskilda företagsamheten skulle ha hand om denna sak väsentligen av det skäl, att man rätt snart kunde vänta en fastighetskris. Jag gjorde genast, när jag hörde det, för mig själv den tysta reflexionen, som en

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

gång i tiden Relling gjorde. Jag skall ej citera uttrycket. Det är visserligen mycket vanligt att låta krisens besvärigheter gå ut över bankerna, som herr Järte menade, men min, måhända mera enkelt konstruerade hjärna, säger mig, att den krisen ändå till syvende og sist kommer att gå ut över oss allesammans. När jag hörde herr Järte mycket kyligt resonera här i talarstolen, kom jag att tänka på ett uttryck, som han fällde för några dagar sedan från denna plats. Under debatten om försvarsfrågan yttrade herr Järte, att en gång i tiden följde man Harald Hjarnes maxim, »försvar och reformer». Och det var en sats, efter vilken också, enligt hans mening, stora grupper av arbetare förr i tiden hade rättat sig. Men, menade han, numera hade arbetarna betänkligt förlorat lusten för försvar. Jag skall ej i detta sammanhang diskutera den saken, ty den hör ju ej hit. Jag skall lämna den därhän. Jag skall bara erinra om, att det var herr Järtes uppfattning. Det är tydligt, att när han resonerar så, tyckes han ha kommit till den åsikten, att han på något sätt måste kvittera för att, så att säga, uppehålla balansen. Och därför har han å sin sida — därom har hans verksamhet under senare åren burit vittne — tappat allt intresse för reformer.

Jag skall nu lämna herr Järte och mycket koncentrerat ange de skäl, som för mig varit bestämmande, då jag ställt mig bland dem, som reserverat sig för Kungl. Maj:ts proposition. Det torde ej kunna förnekas, att bostadsbrist föreligger, i alla händelser brist på små bostäder, bostäder för arbetare. Det är tydligen också, så vitt jag kan förstå, nödvändigt att på något sätt varaktigt ordna med sekundärkrediten, så att man får sådana smärre bostäder till stånd. Det behöves — därom kan man väl knappast tvista — alltjämt en betydande produktion av smärre bostäder. Det har visat sig, erfarenheten har lärt oss, att de enskilda företagarna icke äro intresserade för att sörja för detta bostadsbehov. Och är de det, blir det bostäder av hyreskaserntyp. Erfarenheten har vidare lärt oss, att denna likgiltighet från den enskilda företagsamhetens sida att sörja för detta tillskott av bostäder har gjort nödvändigt för kommunerna att träda till och själva bygga i ganska stor utsträckning. Då det nu emellertid är på det sättet, att man ej kan lita till den enskilda företagsamheten, måste de bostadsbehövande själva försöka bygga. Men det är tydligt, att de icke kunna göra det, om de icke få under bättre förhållanden, än bankerna ge dem, den sekundära kredit de behöva. Det är omvittnat från statsrådsbanken och det torde vara ostridigt, att bankerna äro synnerligen ovilliga att ge sekundärkredit åt smärre bostadsbyggare och sådana, som vilja bygga egna hem. Om vi sålunda i stort sett äro ense om allt det jag nu påpekat, så torde det icke finnas någon annan utväg, än att staten träder till för att bisträcka med denna sekundärkredit åt de små bostadsbyggarna.

Jag har svårt att förstå den ovilja, som här kommit till synes från högerpartiets sida gentemot detta förslag och det av flera skäl. Men jag skall ange bara ett. Om jag ej tar fel, anse sig högerpartierna vara lika intresserade som några andra för, att folk skall komma i tillfälle att få egna hem. Det ingår för övrigt i högerns åskådning, att folk skall kunna komma på sin egen grund, under eget tak. Då förefaller det mig, som om under dylika omständigheter högern borde vara lika intresserad som vi alla andra av att på allt sätt hjälpa till, att den idén kan realiseras. Men ingenting av högerns uppträdande i denna sak vittnar om, att man har något, törs jag säga det, *levande* intresse för saken i varje fall. Det har också invänts, att man inte vill vara med om denna sak — det har varit från annat håll, icke från högern — därför, att räntan måste höjas för att en riskfond skall kunna komma till stånd. Jag kan heller icke förstå, att folk med borgerlig åskådning skall kunna opponera sig mot en sådan anordning, då den ju borde fullkomligt stämma överens med deras tanke-

gång, så vitt jag kan förstå, då det utan tvivel förhåller sig så, att med denna höjning av räntan är meningen att låta egnahemsbyggarna själva i största möjliga utsträckning svara för de risker, som denna verksamhet för med sig. Jag kan ej inse annat, än att det är — som för övrigt också sagts från statsrådsbänken på mycket bättre sätt än jag kan framhäva det — god och sund ekonomi. Alla sakskal, så vitt jag kan förstå, alla verkligt starka skäl tala för ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Det är måhända hårt att säga det, men är det så, att man uti denna kammare — ja, det är inom parentes anmärkt, min rent privata åsikt — fäller denna proposition, kan jag icke inse, att man gör det på de starka skälens grundval utan uteslutande därför, att man tycker, att man har ett lämpligt tillfälle att ge en socialdemokratisk regering ett nyp.

*Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Lindblad m. fl.

Under detta anförande hade herr talmannen inträtt och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Nylander: Herr talman! Jag hade ej tänkt yttra mig i denna fråga, men fann mig föranlåten att begära ordet efter det anförande, som herr statsrådet och chefen för socialdepartementet nyss här höll. Jag vill gentemot honom försäkra, att jag för min del, och jag vet även hela mitt parti, har precis samma livliga och levande intresse för bostadsfrågans lyckliga lösning som statsrådet själv. Särskilt då han berörde trädgårdsstäderna, kom han in på ett område, där även jag för min del är till ytterlighet intresserad och där jag vill på alla sätt främja en god utveckling. Men vägarna till den lösningen te sig något olika för statsrådet och mig. De mörka bakgårdar i städerna, som fortfarande finnas, de te sig säkerligen lika avskräckande för en högerman som för en socialdemokrat, så att vi äro lika ense i den punkten, att ljus och luft i våra bostäder få ej saknas. Vi våga också från vår sida icke, som även av herr Järtes anförande nyss framgick, hjälp och understöd till bostadsfrågans lösning, men vi vilja ha denna hjälp anpassad på något annat sätt än herr socialministern.

Det är alltid svårt att spå, men jag tror, att herr Järte har rätt däri att det så småningom kommer en fastighetskris. När den kommer, är svårt att yttra sig om, men att den är i antågande, tror jag man kan våga påstå. Är så förhållandet, hur kommer det då att te sig? Jo, så vitt jag kan förstå, måste då uppstå ett vakuum med en sugning till billigare bostäder, som automatiskt då måste komma fram. Hur kommer det då att te sig, bl. a. i de av statsrådet åberopade trädgårdsstäderna? Så vitt jag vet, hyra många av de fastighetsägare, som med hjälp av statslån och annat slagit sig ner där, ut ett eller ett par rum. Vid en kris med fallande hyror komma de att lätt mista sina hyresgäster eller också få de genom billigare hyror mindre inkomster, som kunna äventyra deras förmåga att infria sina förbindelser. Och vem kommer då att få sitta emellan till slut? Jo, så vitt jag kan förstå, staten eller kommunen. Ty givet är, att då räntor icke kunna infrias, lån förfalla och ej kunna betalas, den långivande, staten, eller den ansvarsbundna, kommunen eller vem det är, blir den, som får betala fiolerna. Vi kunna därför icke vara med i den tankegång, som statsrådet här framförde, både av omtanke om staten och kommunernas finanser lika mycket som av omtanke om egnahemsägarna själva. Jag erkänner för min del, att statsrådet har rätt i den del av sitt anförande, där han framhöll, att de låntagande komma förvisso att göra de största ansträngningar för att infria förbindelserna för sina hem just genom de moraliska garantier, som ligga i kärleken till det egna hemmet. Men om detta är

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

riktigt, är det i alla fall den hårda verkligheten, som säger, att det ej är tillräckligt med moraliska garantier. Dylika garantier äro ej tillräckliga i affärslivet och få enligt mitt förmenande icke vara tillräckliga, när man har ansvar för statens finanser, som vi här skola ha i riksdagen. Det gäller att ej enbart se till de moraliska garantierna utan även de ekonomiska och juridiska. Skulle vi endast lita på de moraliska, så skulle säkerligen våra känslor många gånger låta sig övertalas till att giva anslag, som vi sedermera skulle här i riksdagen få djupt och bittert ångra. Det är sålunda av praktiska och nationalekonomiska skäl, som jag anser, att vi ej kunna följa statsrådets tankegång i denna del. Det är för övrigt ej alltid säkert, att man hjälper bäst, när man hjälper med pengar. Det visar sig många gånger vid barnens uppfostran och kan även visa sig kanske även i denna fråga. Understöd, men på *försiktigt* sätt, blir i denna fråga enligt min mening den enda riktiga vägen.

Såsom frågan nu ligger, har jag, herr talman, för tillfället icke något yrkande, men har icke velat underlåta att framföra dessa synpunkter.

Herr **Pettersson** i Bjälbo: Herr talman! Jag har ju inom byggnadsbyrån varit med om denna utredning och har således förordat Kungl. Maj:ts proposition. Jag hör till dem, som äro livligt intresserade av egna hems byggande, och i det fallet antar jag, att de flesta i kammaren ha samma åsikt som jag. Det är ju så, att för denna egnahemsbildning ha vi statens egnahemslånefond. Till den anslår staten årligen ett belopp av omkring 18 miljoner kronor, och den utlämnar lån, icke endast till jordbrukslägenheter utan också till bostadslägenheter. Lånen till bostadslägenheter få visserligen icke utgå till dem, som ligga inom stads planlagda område, men till alla andra tätare befolkade samhällen och dem, som ligga utanför städernas planlagda områden. Och det är till stor del samma egnahemsbyggare, som erhålla lån från egnahemslånefonden som av de medel, varom det här är fråga. Här är det kan man säga, en städernas egnahemsrörelse, den andra en landsbygdens egnahemsrörelse, främst avsedd egentligen för jordbrukslägenheter, fastän till den fonden avsättes årligen ett belopp av 5,5 miljoner kronor till bostadslägenheter. Ansökningarna till egnahemslånefonden om lån till bostadslägenheter uppgå varje år till 13,5 miljoner kronor och tillgången är som sagt 5,5 miljoner kronor. Således är behovet ofantligt mycket större, än som kan tillgodoses. Det vore naturligtvis för hushållningssällskap och för egnahemsrörelsen på landsbygden av stort värde, om här kunde ske en rationell klyvning, så att landsbygden finge sin egnahemslånefond och städer och tätt befolkade samhällen sin. Genom en sådan anordning, som Kungl. Maj:t föreslår, är det möjligt att få fram detta önskemål. Då denna sak var på tal i byrån, var egnahemsinspektören närvarande, och han för sin del framhöll då den stora fördel, som skulle kunna vinnas genom att få denna egnahemslånerörelse lossad från hushållningssällskapen. Som sagt, staten lånar årligen ut till egnahemsrörelsen utanför de planlagda områdena i städerna 18 miljoner kronor. Här gäller det en egnahemslånerörelse för städerna och de tätt bebyggda samhällena. Jag får verkligen säga, att då staten gör så ofantligt mycket för egnahemsrörelsen på landsbygden, har jag för min del icke kunnat motsätta mig, att staten åtminstone gör något för egnahemsrörelsen inom städerna. Det anser jag för min del vara en gärd utav rättvisa, som man inte kan komma ifrån. Här gäller ju för övrigt inte några uppoffringar för staten. En fond bildas av låntagarna själva, och till denna avsätts från början 500,000 kronor av byggnadsskatterna, som städerna själva samlat ihop. Mänskligt att döma torde staten icke behöva släppa till ett öre.

I själva verket är det ingen, som tror, att detta provisorium kommer att taga slut. Här inströmmar det varje år ansökningar till mer än dubbla beloppet

utav vad som kan delas ut, och provisoriet kommer därför säkerligen varje år att förnyas. Detta är i själva verket en stadernas, de tätt befolkade samhällernas, angelägenhet, och icke något särskilt önskemål för landsbygden, i annan mån än att hushållningssällskapen slippa ifrån denna egnahemsrörelse. Men jag vill upprepa det, att då staten gör så mycket för oss ute på landsbygden, tycker jag, att det inte är mer än en gärd av rättvisa, om staten åtminstone lämnar *en ordnande hand* för egnahemsväsendet i städerna. Något annat är det i själva verket inte fråga om.

Permanensen, som man nu är så rädd för, ja den har man i själva verket redan, ty alla lån, som hava lämnats ut, löpa med trettioårig amortering, vilket ju innebär, att det hela måste löpa många år framåt.

Då jag för min del således inte kan se annat, än att det ligger billighet och rättvisa uti detta förslag, då det inte kan medföra några risker ifrån statens sida och då det enligt mitt förmenande måste anses som en lämplig och bra anordning, kan jag inte förstå annat, än att man gott kan rösta för bifall till Kungl. Maj:ts förslag, som ju är detsamma som den utav herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen.

Herr Järte: Herr talman! I herr socialministerns anförande funnos vissa tonfall av personlig art, som nödga mig säga, att herr statsrådet bestämt förväxlat andra kammaren med på Stockholms Stortorg under valrörelse. Där kan man åstadkomma ett retoriskt blodbad på sina motståndare, ty de äro inte närvarande. Men det faller sig svårare i kammaren, ty här överleva de en sådan exekution, och jag försäkrar herrarna, att de göra det med oförminskad hälsa.

I herr statsrådets anförande fann jag eljest ingenting, som kunde på allvar vederlägga mina uttalanden. Jag efterlyste anledningen till att bostadskommissionens förslag för den sekundära fastighetskrediten icke blivit omnämnt i propositionen, och jag frågade, huru den saken låg till och om man inte möjligen kunde finna en framkomlig väg längs den linjen. Jag måste säga, att innan riksdagen binder sig vid den metod, som här föreslås, vore det angeläget veta, om det inte kunde finnas andra vägar, särskilt då den, som bostadskommissionen anvisade.

Vidare framgick det av herr statsrådets anförande, som om ingenting vare sig hade åtgjorts eller endast med svårighet skulle kunna åtgöras i fråga om skapandet av trädgårdsstäder utan den nuvarande metoden att finansiera dessa egnahemsbyggen. Ja, mina herrar, före kriget skapades här stora trädgårdsstäder i Stockholms närhet, jag tänker på Tureberg, Huddinge och andra, som kommo till utan en sådan anordning. Det försiggick en kraftig utveckling på detta område före krisen, och det är min övertygelse, att om vi avveckla denna kristidsverksamhet, kommer man att fortgå vidare på den gamla vägen, allra helst som våra stora städer ha direkta intressen av att exploatera sina markområden. Som stockholmare och skattebetalare här i huvudstaden gläder jag mig visserligen åt att Stockholm, liksom storstäderna i gemmen, på detta sätt med statens välvilliga hjälp kan få i gång omfattande egnahemsbyggen på sina stora utmarker. Och jag förstår, att många kommunalmän resonera som så: Det är allt skönt att ha staten härvidlag, och det är mycket tilltalande, att staten nu vill lätta kommunernas förpliktelser och åtaganden. Men, mina herrar, här i riksdagen äro vi i *främsta* rummet statsrepresentanter. Därför måste jag för min del vidhålla, att det vore klokast och sundast att återgå till den gamla ordningen, att bostadspolitikerna är en kommunal angelägenhet. Staten har kanske möjligheter — jag hänvisar ännu en gång till bostadskommissionens förslag — att vidtaga åtgärder, varmed staten indirekt kan stödja kommunerna härutinnan. Men i *främsta* rummet

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

är det kommunerna, som skola taga initiativet och bära ansvaret. Staten har här en sekundär uppgift.

Vid nu ifrågavarande verksamhet böra kommunerna bibehållas vid odelat förmedlaransvar. I händelse av en kris komma de ändå att genast vända sig till staten och begära hjälp. Det är heller inte riktigt, som här göres gällande, att denna verksamhet inte varit förenad med vissa förluster. Under de få år, som gått, ha åtskilliga åtgärder vidtagits med uppenbara förluster för statsverket. Det verkställdes härom året en extra avskrivning av 3,000,000 kronor; man nedsatte 1923 räntan från 5 till 4 procent, och man har fått täcka mindre bärkraftiga kommuners förluster i några fall. Allt detta är uppenbara avbränningar, och det kan komma ännu större sådana, ifall en häftig kris kommer att gå fram över den nya bostadsproduktion, som med ifrågavarande finansieringsmetod kommit till stånd.

Herr statsrådet nämnde, att det finns andra länder, som vi borde se upp till som exempel i förevarande hänseende, ja, han ville rent av ifrågasätta, om det icke saknades förståelse för den sociala sidan av saken. Ack, ha vi nu inte i vårt land varit med så pass länge i fråga om sociala reformer, att vi veta, att endast de ha varaktighet, endast de ha utsikter att verkligen lända till verkligt gagn, som äro baserade på sunda ekonomiska principer. Och det är tyvärr inte fallet med denna verksamhet, ty här givas krediter på undernormala villkor.

Exemplet från Holland kan vara frestande för herr statsrådet att omtala, men det nämndes heller ingenting om de betingelser, de förutsättningar, under vilka holländska staten driver sin bostadspolitik. Men på närmare håll ha vi också några »föregångsländer», och det är Danmark och Norge. Och de ge exempel av den art, att spåren förskräcka. Jag skulle vilja hänvisa herr socialministern till en ledande artikel, som jag läste i tidningen Socialdemokraten för i lördags, den 23 maj, vari skildrades förhållandena på bostadsmarknaden i Köpenhamn och Oslo, där man ännu har kvar hyresregleringen samt där det statligt-kommunala ingripandet haft stor omfattning. Det hette där:

»Ja, men vad är då att göra? frågar någon. Svaret därpå är ej lätt att finna. Men säkerligen ges icke mera än en framkomlig väg för att få bostadsproduktionen i gång, där den nu ligger nere. Och den vägen måste för att leda till målet gå i den riktningen, att bostadsproduktionen, liksom andra verksamheter, får bära sina egna kostnader. Helt och hållet. Och där dessa kostnader jämförda med den allmänna prisnivån äro för höga — och betinga för höga hyror — där måste de nedbringas. Absolut. Utan iakttagande av dessa två grundregler torde alla andra försök att råda bot mot bostadsnöden vara dömda att i det långa loppet, som det heter på danska, misslyckas, bliva ekonomiska kvaacksalvarkurer, som alls icke leda till den hälsa man åsyftar att vinna.»

Det är lika sant, som det är sagt. Man bör därför framgå med synnerlig varsamhet på den inslagna vägen, särskilt med hänsyn till den sannolika krisfaran; för den skull, herr talman, vill jag vidhålla de synpunkter, jag framhållit i motionen, och gör intet yrkande.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Möller**: Jag har inte så mycket att tillägga till det första anförande, jag höll. Jag har aldrig föreställt mig, att herr Järte skall taga mina argument som en vederläggning utav vad han säger. Jag vill bara erinra om, att ett av hans stora nummer i det första anförandet, var det indextal på 150, som han nämnde för bostadsproduktionen 1924 jämfört med 1913. Jag kunde omedelbart svara, att beträffande det, det här gäller, d. v. s. smålägenheterna, om ett rum och kök,

där har bostadsproduktionen uppgått till 600 lägenheter 1924 mot 900 år 1913. Det vill med andra ord säga, att herr Järte anser, att han kan göra ett angrepp på ett förslag, vilket avser att underlätta tillkomsten av smålägenheter, genom att taga en genomsnittssiffra, som inte lämnar någon verklig upplysning om tillståndet på bostadsmarknaden. Men han betraktar det som en komplett likgiltig sak, om det finns en siffra beträffande enrumslägenheter för samma år, vilken verkligen ger en upplysning om läget på den punkt, vi här diskutera. Men är det så, att man inte intresserar sig för sådana vederläggningar, då måste man ju avstå från varje försök att överhuvud diskutera en sak.

*Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

Jag vill sedan säga, att nu har ju herr Järte nästan varje dag haft tillfälle att beklaga sig över tonfall utav personlig art. Det kan ju hända; jag vet verkligen ej, om jag har någon anledning att taga åt mig den förebräelsen — ty det är väl ändå inte så, att det, när herr Järte har yttrat sig, är ett personligt utfall, om man polemiserar mot honom. Herregud, herr Järte har naturligtvis rättighet att ha lärt om under de år, som ha gått, sedan han tillhörde det socialdemokratiska partiet, men jag kan inte betrakta det som något i och för sig förnärmande, om jag känner det litet egendomligt, att i varje fråga utav denna beskaffenhet finna honom som den mest energiske fienden till våra strävanden. Jag kan inte inse, att jag inte skulle ha rättighet att konstatera en sådan sak utan att herr Järte skall betrakta det som ett slags förolämpning eller överhuvud taget taga illa upp. Det politiska liv, som herr Järte nu har inträtt i, det är av den art, att man får lov att finna sig i att ibland bli påmind inte bara om sina nuvarande utan också om sina gamla åsikter.

Jag vill f. ö. säga, att om det nu skall talas om värdet utav argument, sökte herr Järte, såvitt jag kunde finna, göra gällande, att ett av honom citerat uttalande i en artikel i tidningen Socialdemokraten, där det stod, att bostadsproduktionen skulle få bära sina egna kostnader, det innehöll sunda åsikter, tydligen i motsats till de åsikter — ty eljest skulle det väl inte hava anförts — som jag här har tillåtit mig utveckla och som också äro utvecklade i den kungl. propositionen. Jag vill då bara påpeka för kammarens ledamöter, att detta förslag avser, i motsats till vad tidigare har varit fallet, att låta bostadsproduktionen betala sina egna kostnader. Ett utav framstegen i detta förslag ligger just i det, att man helt och hållet har släppt subventionstanken. Jag delar precis Socialdemokratens åsikter, nämligen på den punkten, som också har vunnit herr Järtes instämmande, att en sådan produktion måste bära sina egna kostnader, och det är det, som förslaget går ut på. Det är därför jag är förvånad, att den, som beklagar sig över mitt sätt att argumentera, själv använder argument, som ingenting annat betyda än att han slår in öppna dörrar.

Vad sedan beträffar det argumentet, att man före denna kristid, som vi hava haft, skulle ha haft en egnahemsbyggnadsverksamhet av någon särskild kvalitet, nämligen i sådana samhällen som Tureberg och Huddinge, vad det argumentet beträffar, undrar jag, om det är korrekt att säga, att det fanns någon verkligt utvecklad egnahemsbyggnadsverksamhet uti dessa samhällen före år 1913. Det tror jag inte är alldeles riktigt. Men vad som är utav mycket stor vikt, om man skall bedöma denna sak, det är, att man gör klart för sig, att sådana samhällen växa, om jag så får uttrycka mig, vilt. Det är vildvuxna samhällen, som, när bebyggelsen blir litet tätare, komma att kosta kolossala summor för att på ett lämpligt sätt kunna ordnas och regleras. Jag åsyftar inte sådana företeelser som t. ex. det nuvarande Tureberg, utan sådant detta samhälle var, när det från början växte upp. Därför har

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

hela den plan, som här föreligger, det ofantliga företrädet, att man redan från början får en väl reglerad och ordnad egnahemsbyggnadsverksamhet.

Det förefaller mig ingalunda vara så föraktligt att göra på detta sätt. Jag tillåter mig för min del att säga, att de argument, som här hava använts emot den kungl. propositionen, de våga i själva verket ganska lätt. Det är klart som dagen, att i all ekonomisk verksamhet kan det uppstå situationer, där en person råkar i svårigheter. Det är en sak, som man alltid måste räkna med. Det förhåller sig ju i själva verket så, att man inte utlämnar lån, om jag nu undantar de kooperativa bostadsbyggena, till egnahem, som inrymma mer än två familjer. Trots allt är detta en av de mest solida ekonomiska verksamheter, som vi ha i samhället och som säkerligen har utsikter att vid en fastighetskris stå sig betydligt bättre än den vanliga spekulativa bostadsproduktionen.

Ja, jag har för min del ansett, att denna replik borde fällas, och jag tillåter mig än en gång framhålla önskvärdheten av att man nu tar detta steg, som sannerligen inte är något äventyr och som också är tillräckligt väl förberett.

Herr Beskow: Herr talman! I sitt första anförande motiverade herr statsrådet huvudsakligen sin ståndpunkt med den utomordentliga betydelsen av att inrikta bostadsproduktionen på egna hem i trädgårdsstäder och med angelägenheten av att försöka så långt möjligt komma ifrån hyreskasernsystemet. Jag tror för min del, att på den punkten råder icke någon större meningskiljaktighet.

Vad saken här egentligen gäller, skall jag försöka att med några få ord lägga fram. Den första frågan är, huruvida den verksamhet, som hittills har bedrivits genom statens byggnadsbyrå, skall göras permanent eller icke. Den andra frågan gäller, var den risk, som kan uppstå genom understödandet av bostadsproduktionen, skall läggas, och den tredje frågan åter berör storleken av det belopp, som staten bör lämna i form av lån till egna hem. Det är alltså dessa tre frågor, som det här gäller att taga ståndpunkt till.

Vad först själva permanensen beträffar, vill jag för min del säga, att jag a priori icke gärna vill vara med om att inrätta ett nytt ämbetsverk, då man mycket väl kan tänka sig, att detta ämbetsverk under vissa tider icke får någon egentlig funktion. Allt går i vågor, mina herrar, och i synnerhet förhållandena på det ekonomiska området; det är långt ifrån bevisat, att icke förhållandena kunna gestalta sig så, att det kan bli obehövt för en längre eller kortare tid, att staten lämnar några understöd till byggnadsverksamheten. Jag tror icke, att någon kan bestrida, att vi kunna få en fastighetskris.

Vad beträffar frågan om var den risk, som otvivelaktigt i viss mån finns, skall läggas, om den skall läggas på staten eller kommunerna, kan man ju ha något olika åsikter. Det sägs, att om vi vidhålla kravet, att kommunerna skola taga hela risken, innebär detta en förolämpning mot kommunerna, därför att man då skulle gå ut ifrån, att de, därest deras riskandel minskas, icke skulle förvalta dessa medel på sådant sätt, att staten löper minsta möjliga risk. Jag tror icke, att det är riktigt. Det ligger i sakens natur, att när man begränsar kommunernas risk på det sätt, Kungl. Maj:t föreslagit, eller till en tredjedel av den ursprungliga, kan det icke hjälpas, att statens risker måste ökas, och summan av statens och kommunernas risker blir större än med nuvarande förhållanden.

Vad slutligen beträffar frågan om det belopp, som man här vill avsätta, är det ingen, som har motsatt sig, att ett belopp avsättes för i år. Även herr Järte har i den motion, i vilken jag har instämt, tänkt sig ett icke alltför

ringa belopp, och den reservation, som väl möjligen skulle kunna ha någon utsikt att gå igenom, tänker sig icke mindre än 7 miljoner avsatta för ändamålet. När det gäller att bedöma denna sak, får man emellertid tänka på att staten icke tar för stora belopp från kapitalmarknaden och riktar in dem på ett enda ändamål. Det kan icke hjälpas, att vi få tänka litet också på statens kreditvärdighet och icke blott på kommunernas. Vi få icke glömma bort statsskuldens starka tillväxt, och de räntor, som vi betala för denna, uppgå ju redan till betydande belopp. Jag tror därför, att i varje fall det belopp, som högerreservanterna här ha föreslagit, kan anses vara skäligt.

Herr statsrådet har fäst sig mycket vid att den privata bostadsproduktionen i Stockholm väsentligen skulle vara inriktad på större lägenheter, och han nämnde, att år 1913 byggdes det 900 lägenheter om ett rum och kök men år 1924 endast 600 lägenheter av samma typ. Jag har här några siffror, som även förekomma i motionen, och som visar, att så förhåller det sig icke, om man ser på produktionen i genomsnitt. Av enkelrumslägenheter byggdes i procent av hela antalet lägenheter år 1913 13.9 procent, år 1923 8.8 procent men år 1924 14.1 procent, d. v. s. en större procentsats år 1924 än år 1913 och avsevärt mycket större procentsats år 1924 än år 1923. Utvecklingen går sålunda i den riktningen, att det blir en ökad produktion av enkelrum jämfört med alla övriga kategorier. För lägenheter om ett rum och kök utgjorde procenttalet år 1913 32.7 procent. Siffran sjönk år 1923 till 16.8 procent men har år 1924 stigit till 23.7 procent. Det är ju också möjligt, att denna minskning av antalet lägenheter om ett rum och kök kan stå i samband med den ökade produktionen av egnahemsbostäder. För lägenheter om två rum och kök utgjorde procenttalet år 1913 24 procent, år 1923 31.5 procent och år 1924 29 procent. Här föreligger alltså för båda åren en ökning gentemot år 1913. Även till lägenheter om två rum och kök får man ju i detta sammanhang taga hänsyn.

Herr statsrådet har pekat på att innan den statsunderstödda verksamheten började, var den egnahemsbyggnadsverksamhet, som bedrevs, av ett relativt ringa värde. Jag vill då passa på att erinra om de stora egnahemsanläggningar, som i ett betydande antal uppfördes av industriföretag här i landet, och som kanske icke voro lika väl planerade som de mönstergilla anstalter, som nu åstadkommas genom byggnadsbyråns försorg, men som i alla fall kunde betecknas som goda.

Jag tror för min del, att när man icke för närvarande anser sig kunna gå med på permanenten och icke vill gå med på den ändrade fördelningen av riskerna, som Kungl. Maj:t har föreslagit, kan det var riktigt att bifalla högerreservationen, men det kan ju hända, att förhållandena ligga så, att det är klokare att i detta läge acceptera utskottets förslag. Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till detsamma.

Hans excellens herr statsministern **Sandler**: Herr talman! Jag behöver icke göra något tillägg till de synpunkter, som av socialministern förut äro utvecklade. Anledningen till att jag har begärt ordet är, att jag skulle vilja framhålla några mera allmänna reflexioner, som debatten synes mig ge anledning till.

Jag vill först, dröjande ett ögonblick vid den allra sista talarens anförande, hemställa, huruvida det faktiska läget verkligen är sådant, att man här har någon anledning att mobilisera en till äventyrs förefintlig ovilja mot inrättandet av nya ämbetsverk. Det är ju ingalunda så, att man ifrågasätter något sådant. Statens byggnadsbyrå existerar redan och den kommer att existera, även om kammaren icke biträder den tredje punkt i reservationen, om vilken diskussionen här har rört sig.

*Ang. län till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.

(Forts.)

Då det framhålles, att man ju måste tänka på att det är fråga om statsmedel, bör det väl icke lämnas utan erinran, att vad förslaget går ut på är att bereda en ekonomiskt fullt motiverad placering av de medel, som finnas i rusdrycksmedelsfonden.

Då här talats om bostadskommissionens förslag beträffande den sekundära fastighetskrediten, vill jag endast framhålla, att den omständigheten, att ställning icke har tagits till denna stora och komplicerade fråga väl icke bör utgöra något hinder för att beträffande en mindre del av densamma acceptera ett förslag, om det på sitt område, beträffande egnahemsbyggarnas sekundära fastighetskredit, kan befinnas vara välgrundat.

För att slutligen övergå till de reflexioner, som föranledde mig att begära ordet, kan jag väl förstå de synpunkter, som här ha framförts exempelvis av herr Bengtsson i Norup. Det har redan understrukits, och det kan vara skäl att göra det ännu en gång, att statsutskottets uttalande i frågan icke innebär något principiellt motstånd mot den linje, som Kungl. Maj:t i sitt förslag har slagit in på. Herr Bengtsson i Norup har i sitt anförande ytterligare klargjort detta förhållande. Anledningen till att man icke velat biträda även punkt 3 är ju en tveksamhet beträffande innebörden av densamma. Jag undrar emellertid, om icke herr Bengtsson i Norup efter att ha åhört denna debatt har blivit en smula tveksam beträffande den försiktighet, som utskottet har ådagalagt genom sitt yttrande i denna del. Det visar sig av debattens allmänna läggning, att framträda som ledare av motståndet mot Kungl. Maj:ts förslag talesmän, vilkas intresse för hela denna angelägenhet visar sig däruti, att deklARATIONERNA om att man bör göra något i denna fråga utmynna i att vederbörande icke framställa något yrkande. Herr Järte hade ordet en andra gång och slutade då med att vidhålla sina synpunkter i frågan, men han vidhöll också att icke göra något yrkande. Jag tror, att man av den omständigheten får en belysning av vad det är för en sympati för att verkligen få något gjort på detta område, som ligger bakom motståndet mot Kungl. Maj:ts förslag. Då här har talats ifrån herr Järtes sida om detta förslag såsom innefattande något, som kunde karakteriseras såsom ekonomiska kvaacksalvarkurer, bör det väl ge herr Pettersson i Bjälbo anledning att känna sig ganska undersam i sitt sinne, att få höra det betyget av herr Järte här från talarstolen. Jag tror, att kammarerna kan ganska lugnt även efter denna betygssättning från herr Järtes sida rösta för det förslag, som är framlagt av statens byggnadsbyrå.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Hans excellens herr statsministern yttrade, att denna byggnadsbyrå finns och kommer att finnas, och jag förstår alltför väl, att så blir fallet, men jag tillät mig i mitt första anförande uttala den förmodan, att om man icke ginge in för permanensen, så borde, under förutsättning att respektive kommuner finge stå för hela ansvaret för länen, en hel del av det nuvarande arbetet i byggnadsbyrån kunna lättas och förenklas. Den meningen tillåter jag mig fortfarande att vidhålla, då jag är övertygad om att ett rätt stort dubbelarbete äger rum beträffande byggnadsritningar o. dyl.

Till följe de olika yrkanden, som äro gjorda, och då utskottets förslag i realiteten icke skiljer sig på något annat sätt från den av herr Widell m. fl. avgivna reservationen än att utskottet anser, att vart enda öre, som kan uppbringas i rusdrycksmedelsfonden skall användas under kommande budgetår, vilket vi reservanter icke velat gå med på, förklarar jag för min del, att om man verkligen vill renskrapa fonden helt och hållet för tillfället, har jag icke något principiellt emot den saken. Det kan kanske lugna sinnena, att man kommer till botten i penningpungen, och därför, herr talman, skall jag be att få från-

träda mitt förra yrkande och förena mig i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

*Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

Häruti instämde herr *Persson* i Fritorp.

Herr Beskow: Herr talman! Hans excellens herr statsministern gjorde gent emot mig gällande, att den väg, man här vill välja att lämna ut stora belopp i form av lån, egentligen vore att på ett fullt räntebärande sätt placera rusdrycksmedelsfondens medel. I anledning därav vill jag endast säga, att det i alla fall måste betyda, att man från kapitalmarknaden inriktar betydande belopp på ett visst ändamål.

Jag vill vidare framhålla, att om det mot förmodan skulle bli för mycket medel i rusdrycksmedelsfonden, kan man anvisa en ganska lycklig utväg att råda bot på detta missförhållande, nämligen att fondens medel användas till inköp av statsobligationer, varigenom vi skulle kunna nedbringa statens skuldsättning. Jag tror, att det också är ett ganska stort önskemål.

Slutligen vill jag med anledning av hans excellens herr statsministerns anförande ännu en gång understryka, att jag för min del som en av högerns representanter har yrkat bifall till utskottets förslag.

Herr Lindman: Herr talman! Jag har icke begärt ordet förut i denna debatt, därför att jag har verkligen velat bidra till att förkorta återstoden av riksdagen så mycket som möjligt i förhoppning, att de allra flestas önskan, att man skulle kunna få komma hem före pingst, skulle kunna gå i uppfyllelse. Emellertid synes detta nu så gott som uteslutet, och då må det icke förtänkas, om även jag säger några ord. Emellertid skall jag på grund av det skäl, jag nu har anført, inskränka mig till att helt instämma i de synpunkter, som senast herr Beskow har framfört. Det är de synpunkter, som högern har. Man vill icke, att kommunerna skola komma ifrån ansvaret på det sätt, som Kungl. Maj:t har föreslagit. Jag tror, att det är en riktig och för staten mycket hälsosam ståndpunkt, att staten icke bara genom lån främjar den ena och andra saken och låter kommunerna slippa ifrån. Det är en av de synpunkter, som herr Beskow framförde. I de andra synpunkterna skall jag instämma med honom och icke upptaga tiden längre med dem.

Vad hans excellens herr statsministern nyss yttrade, rent av nödgade mig emellertid att begära ordet. Han sade, att nu se kammarens ledamöter, varifrån motståndet kommer, därför att de, som ha uppträtt, ha icke gjort några yrkanden, och så drar han därav den slutsatsen, att då vilja de icke göra något. Jag ber, herr talman, att få säga, att för det första påyrkas i den framlagda högermotionen ett ganska stort belopp till detta ändamål, för det andra påyrkas i högerreservationen ett belopp av 7 miljoner kronor, och för det tredje har herr Beskow här yrkat bifall till utskottets förslag. Jag vill säga, att de högermän — jag tror, att jag har talat vid dem allesammans — som här ha uttalat sig, kunna antingen vara med om utskottets förslag eller också om högerreservationen. De kanske hellre vilja ha högerreservationen, men de kunna också gå med på utskottets förslag. Icke får man väl då som hans excellens statsministern säga, att därför, att de uppträda utan att var och en gör ett yrkande, äro de ointresserade för saken, och varigenom hans excellens vill söka hos kammarens ledamöter få fram en stämning av att här är det personer, som tala på högersidan, som äro ovilliga mot hela denna verksamhet, och som icke vilja göra något, när dessa dock med klara och tydliga skäl ha sagt, varför de icke vilja göra på det sätt, som Kungl. Maj:t har föreslagit. Jag finner, herr talman, det ganska oberättigat att draga en sådan slutsats.

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

Hans excellens herr statsministern **Sandler**: Herr talman! Jag skall endast konstatera, att herr Järte, som två gånger haft ordet, ingendera gången gjort något yrkande. Vad skälet därtill beträffar, så tror jag för min del, att herr Järte kan tala för sig själv. Det har han gett prov på förut.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Lindblad m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Ward, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 111, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Lindblad m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härafter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 108 ja och 101 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 2.

Ang.
lönereglering
för lands-
hövdingarna
och befatt-
ningshavare
vid länsstyrel-
serna m. m.

Till avgörande förelåg härafter statsutskottets utlåtande, nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny definitiv lönereglering för landshövdingarna och befattningshavare vid länsstyrelserna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 13 mars 1925 dagtecknad proposition, nr 183, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden samma dag, framlagt förslag till ny definitiv lönereglering för landshövdingarna och befattningshavare vid länsstyrelserna m. m.

I samband härmed hade utskottet förehåft till behandling följande inom riksdagen i ämnet väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 262, av herr *Johan Bernhard Johansson*; och
nr 269, av herr *Borell*; samt

inom andra kammaren:

nr 389, av herr *Lorichs*;
nr 409, av herr *Lauren*;
nr 410 och 411, av herr *Holmgren*;

nr 412, av herr *Christenson* i Södertälje m. fl.;
 nr 413, av herr *Wallerius m. fl.*; och
 nr 414, av herr *Höglund m. fl.*

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A) i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och motionen I: 262 samt med bifall till motionerna I: 269 och II: 412 ävensom med avslag å motionerna II: 409, 410, 411, 413 och 414

I) fastställa följande ordinarie stat för landshövdingarna, att tillämpas från och med den 1 juli 1925:

Stat.

	Lön kr.
1 landshövding (i Malmöhus län).....	23,500
1 » (i Göteborgs och Bohus län).....	23,500
1 » (i Stockholms län).....	21,000
21 landshövdingar (i övriga län).....	441,000
Summa kronor 509,000	

II) besluta att i fråga om landshövding skulle gälla vissa i momentet intagna bestämmelser;

III) besluta, att, där ordinarie landshövding enligt hittills gällande bestämmelser ägt uppbära någon del av avlöningen — såväl i staten upptagen av lönning som tillfällig löneförbättring — i förskott, vid ingången av juli månad 1925 till honom skulle på statsverkets bekostnad utbetalas ett belopp, motsvarande vad han skulle hava i den befattning, han vid utgången av juni månad 1925 innehade, i förskott uppburit för juli månad 1925, om de dittillsvarande avlöningsbestämmelserna då fortfarande varit gällande;

IV) höja det ordinarie anslaget till landshövdingarna, nu 318,500 kronor, med 225,000 kronor till 543,500 kronor;

V) besluta, att avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skulle från och med den 1 juli 1925 med nedan angivna undantag äga tillämpning å befattningshavare vid länsstyrelserna, samt att i samband därmed de vissa av nämnda befattningshavare tillkommande sportler skulle till statsverket indragas;

VI) besluta, att uti den till sagda reglemente hörande tjänsteförteckningen under femte huvudtiteln skulle införas följande:

Verk och befattningar

Avdelning och
lönegrad enligt
lönepplanen

Femte huvudtiteln.

Landsstaten.

Länsstyrelserna.

Landssekreterare.....	B 30
Landskamrerare.....	B 30
Länsassessorer.....	B 27
Länsnotarier av 1:a klass.....	B 24
Länsbokhållare av 1:a klass.....	B 24
Länsnotarier av 2:a klass.....	B 21
Länsbokhållare av 2:a klass.....	B 21

Ang.
lönereglering
för lands-
hövdingarna
och befatt-
ningshavare
vid länsstyrel-
serna m. m.
(Forts.)

<i>Ang.</i>	Landskanslister.....	B 15
<i>lönereglering</i>	Landskontorister.....	B 15
<i>för lands-</i>	Förste expeditionsvakter.....	B 7
<i>hövdingarna</i>	Kansli- och kameralbiträden.....	B 7
<i>och befatt-</i>	Expeditionsvakter.....	B 5
<i>ningshavare</i>	Kontorsbiträden.....	B 4
<i>vid länsstyrel-</i>	Skrivbiträden.....	B 2
<i>serna m. m.</i>		
(Forts.)		

VII) bestämma antalet ordinarie befattningshavare vid de särskilda länsstyrelserna på sätt i statsrådsprotokollet över socialärenden den 13 mars 1925 angivits;

VIII) besluta, att utöver vad i 3 § av avlöningsreglementet stadgades och utan hänsyn till vad i sagda författningsrum funnes däremot stridande, skulle i fråga om befattningar vid länsstyrelserna gälla, att med annan tjänst än landssekreterar-, landskamrerar- eller länsassessorsbefattning skulle under den i 2 mom. av berörda 3 § i avlöningsreglementet angivna förutsättning kunna förenas tjänst å kommuns stat;

IX) föreskriva, att vid tillämpning i fråga om befattningshavare vid länsstyrelserna av de i 13 § 3 mom. 1 punkten i ovannämnda avlöningsreglemente givna bestämmelserna om tjänstemans förflyttningsskyldighet skulle med uttrycket »det verk, han tillhör eller varunder han lyder», förstås landsstaten i allmänhet, utan begränsning till det egna länet;

X) besluta, att landssekreterare och landskamrerare skulle var för sig utöver dem enligt avlöningsreglementet tillkommande lön uppbära avlöningsförstärkning med följande belopp, för år räknat:

i Stockholms, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län.....	3,500 kronor
i Gotlands län.....	1,500 »
i övriga län.....	2,500 »

XI) godkänna följande bestämmelser:

»a) Beträffande ordinarie landssekreterare och ordinarie landskamrerare, som övergå till den nya lönestaten, skall gälla, att den, vilkens sammanlagda avlöning, tillfällig löneförbättring däri inbegripen, i medeltal under åren 1920—1924 jämte under samma tid i medeltal uppburna sportler, överstiger vederbörandes avlöning, däri inberäknad avlöningsförstärkning, för budgetåret 1925—1926, skall tilldelas personligt lönetillägg, motsvarande berörda överskott, dock högst 5,400 kronor för år räknat, med iakttagande, att det sålunda bestämda särskilda lönetillägget skall avskrivas: med en niondel från och med den 1 juli 1926, med ytterligare en niondel å det ursprungliga beloppet från och med den 1 juli 1927 o. s. v., så att hela beloppet är avskrivet med utgången av juni månad 1934.

Förutom genom nu nämnda successiva avskrivning skall berörda särskilda personliga lönetillägg minskas i den mån tjänstemannens avlöning till följd av uppflyttning till högre löneklass ökas utöver den i föregående stycke angivna sammanlagda avlöningen omedelbart efter övergången till den nya lönestaten.

Vid tjänstledighet för landssekreterare eller landskamrerare på grund av sjukdom eller av annan anledning skola i fråga om tjänstemannens rätt att uppbära avlöningsförstärkning och för honom eventuellt fastställt personligt lönetillägg gälla de särskilda bestämmelser, som av Kungl. Maj:t i sådant hänseende meddelas.

I fråga om ersättning till vikarie för landssekreterare och landskamrerare må särskilda föreskrifter likaledes av Kungl. Maj:t meddelas, att gälla utöver de i 19 § uti avlöningsreglementet givna bestämmelserna.

b) Beträffande befattningshavares avlöningsförmåner vid förflyttning till annan tjänst skola i fråga om landssekreterare och landskamrerare följande särskilda föreskrifter lända till efterrättelse.

Förflyttas landssekreterare eller landskamrerare efter egen ansökan eller, utan sådan ansökan, på grund av något tjänstemannens förfarande i tjänsten, till befattning inom samma eller lägre lönegrad, skall han, oavsett huruvida den nya stationeringsorten tillhör samma ortsgrupp som den gamla eller icke, med frånträdande av den med den tidigare tjänsten förenade avlöningsförstärkningen och det av honom i sagda tjänst eventuellt uppburna personliga lönetillägget, äga i den nya tjänsten uppbära den avlöningsförstärkning, som tilläventyrs kan vara med densamma förenad.

Varder tjänsteman, om vilken nu är fråga, utan egen ansökan och utan något sitt förvällande förflyttad till tjänst inom samma eller lägre lönegrad, skall han, likaledes oberoende av vilken ortsgrupp, hans stationeringsort efter förflyttningen tillhör, bibehållas vid den avlöningsförstärkning och den rätt till personligt lönetillägg, som han i den tidigare tjänsten ägt åtnjuta»;

XII) besluta, att, där ordinarie tjänsteman, vid länsstyrelse, å vilken ovan nämnda avlöningsreglemente komme att från och med den 1 juli 1925 äga tillämpning, enligt hittills gällande bestämmelser ägt uppbära någon del av avlöningen — såväl i staten upptagen avlöning som tillfällig löneförbättring eller tillfälligt lönetillägg — i förskott, vid ingången av juli månad 1925 till honom skulle på statsverkets bekostnad utbetalas ett belopp, motsvarande vad han skulle hava i den befattning, han vid utgången av juni månad 1925 innehade, i förskott uppburit för juli månad 1925, om de dittillsvarande avlöningsbestämmelserna då fortfarande varit gällande;

XIII) förklara, att övriga av riksdagen med avseende å den definitiva löne regleringen för befattningshavare vid statsdepartement med flera verk lämnade medgivanden skulle i tillämpliga delar gälla även beträffande befattningshavare vid länsstyrelserna;

XIV) godkänna följande stat för befattningshavare vid länsstyrelserna, att tillämpas från och med budgetåret 1925—1926:

Stat.	Kronor
Avlöningar till ordinarie befattningshavare vid länsstyrelse, förslagsanslag.....	2,636,700
Vikariatsersättningar, förslagsanslag.....	50,000
Avlöningsförstärkning till landssekreterare och landskamrerare, förslagsanslag.....	124,000
Personligt lönetillägg till landssekreterare och landskamrerare, förslagsanslag.....	260,000
Övergångslön, förslagsanslag.....	110,000
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.....	675,000
Sakkunniga till biträde vid utredningar m. m.....	9,000
Summa kronor	3,864,700

XV) besluta, att tjänsteman vid länsstyrelse, som kvarstode å sådan äldre avlöningsstat, med vilken icke vore förbunden skyldighet att underkasta sig minskning eller upphörande av sportler, skulle, vid indragning till statsverket av sportler för befattningshavare vid länsstyrelserna, erhålla gottgörelse för mistade sportler, beräknad efter medeltalet av den inkomst, tjänstemannen kunde anses hava åtnjutit av sålunda indragna sportler under den senast förflutna tid, såvitt möjligt ej understigande tio år, därför denna inkomst kunde uttrönas;

Ang.
lönerreglering
för lands-
hövdingarna
och befatt-
ningshavare
vid länsstyrel-
serna m. m.
(Forts.)

Ang.
lönereglering
för lands-
hövdingarna
och befatt-
ningshavare
vid länsstyrel-
serna m. m.
(Forts.)

XVI) under femte huvudtiteln — med uteslutande av följande under avdelningen landsstaten uppförda anslag, nämligen det ordinarie anslaget till tjänstemän och betjante vid länsstyrelserna, det ordinarie anslaget till sakkunniga till biträde vid utredningar m. m. samt det ordinarie reservationsanslaget till extra biträden hos länsstyrelserna m. m. — under avdelningen överståthållarämbetet och landsstaten under rubriken befattningshavare vid länsstyrelserna uppföra ett ordinarie förslagsanslag av 3,864,700 kronor;

XVII) under femte huvudtiteln till beredande av ortstillägg till landsfogden i Göteborgs och Bohus län för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra anslag av 200 kronor;

XVIII) under femte huvudtiteln under avdelningen diverse nedsätta det ordinarie förslagsanslaget till ålderstillägg, nu 650,000 kronor, med 100,000 kronor, till 550,000 kronor;

XIX) under femte huvudtiteln under avdelningen diverse uppföra det ordinarie förslagsanslaget till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. med 1,200,000 kronor;

XX) under femte huvudtiteln till beredande av tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra förslagsanslag av 9,500 kronor; och

XXI) under femte huvudtiteln för bestridande av kostnaderna för dyrtids- tillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra förslagsanslag av 5,500,000 kronor; samt

B) avslå ovanberörda motion, II:389.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer

1) beträffande *landshövdingarna* av herr *Wallen*, vilken ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte — — — — — 413 och 414,

I) fastställa följande ordinarie stat för landshövdingarna, att tillämpas från och med den 1 juli 1925:

Stat.

	Lön
1 landshövding.....	18,000: —
23 landshövdingar.....	414,000: —
Summa kronor 432,000: —	

Anm.: Landshövdingar äga såsom representationsbidrag uppbära följande belopp, för år räknat:
Landshövdingen i Göteborgs och Bohus län 7,000 kronor
Landshövdingen i Malmöhus län..... 6,000 »
Landshövdingarna i Stockholms, Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Kristianstads, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län, envar 3,000 »
Landshövdingarna i Uppsala, Södermanlands, Kronobergs, Blekinge, Hallands, Västmanlands, Jämtlands och Västerbottens län, envar 2,500 »
Landshövdingen i Gotlands län..... 1,500 »

Representationsbidrag utbetalas i samma ordning som lönen. Huruvida och i vad mån sådant bidrag må av landshövding uppbäras under ledighet, bestämmes av Kungl. Maj:t.

II) = — — — — — ;

III) = — — — — — ;

Ang.
lönerreglering
för lands-
hövdingarna
och befatt-
ningshavare
vid länsstyrel-
serna m. m.
(Forts.)

Då jag har mig bekant, att man i första kammaren beträffande landshövdingarnas löneförmåner inte ansett sig kunna ställa proposition på vårt yrkande, så tjänar det väl icke heller någonting till att göra något yrkande på denna punkt här. Men jag beklagar mycket, att den tanke, som låg i Kungl. Maj:ts förslag, helt eliminerats bort. Jag tror nämligen, att med den särskilda ställning, som landshövdingarna intaga, hade det varit mycket önskvärt, om alla landshövdingelöner satts till samma belopp. Sedan kunde man ha varierat i fråga om representationsbidraget. Det hade markerat, synes det mig, en så stor enhetlighet inom denna kår, att intet förslag, åtminstone icke utskottets, på långt när kan markera detsamma. Men som sagt, när det nu konstitutionellt ansetts, att när den särskilda fördelning, som vi gjort inom den ram, som Kungl. Maj:t har föreslagit för samtliga löneförmåner, icke framkommit i någon motion, så återstår mig icke något annat än att görad detta uttalande och beklaga, att utskottets förslag i fråga om löneställningen för landshövdingarna icke kommit att närmare följa Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Mogård**: Herr talman! Lika glad och stolt, som jag var, när jag hörde socialministern i den föregående punkten på föredragningslistan, lika ledsen kände jag mig, när jag läste denna proposition.

Det har ju under innevarande riksdag mycket ofta och mycket intensivt diskuterats lönefrågor. Det har också alltid förr varit så, att man beklagat sig över den splittring, som rätt just i fråga om avlöningarna åt statstjänstemännen. När man 1919 tack vare kommunikationsverkens lönekommitté kom fram till en sådan lösning av statstjänarnas lönefråga, att samma lönesystem skulle kunna tillämpas inom stora delar av statsförvaltningen, kunde man föreställa sig, att man borde känna en viss lättnad. Men detta gemensamma lönesystem, som blev beslutat vid 1919 års riksdag, har sedermera upprivits tid efter annan. I år har universitetsstatens personal fått en särskild lönerreglering, och även den lönerreglering, som vi nu gå att antaga beträffande landshövdingarna och landsstaten, är ju också i åtskilligt ett betydande avsteg från de gemensamma och enhetliga principerna i avseende å lönerregleringar. I detta stycke, liksom delvis i fråga om universitetsstaten, synes det mig, som om varje avsteg från gemensamma principer innebure ett uppåtstigande av lönekurvan för de löntagare, som beröras av dessa speciella lönerregleringar.

I detta speciella fall, beträffande landshövdingarna och länsstyrelserna, måste jag som min personliga åsikt uttala, att man gått väl långt i avseende å tillgodoseendet av deras lönekrav. Det är ju nämligen, om vi läsa dels den kungl. propositionen och dels statsutskottets utlåtande med anledning av densamma, tydligt så, att i varje fall för de högsta befattningshavarna, landshövdingarna samt landssekreterarna och landskamrerarna, betecknar det framlagda förslaget avsevärda förbättringar i deras löneförmåner. I fråga om landshövdingarna är det kanske icke så mycket att säga därom. Jag har icke varit i tillfälle att göra närmare bekantskap med någon landshövding och hans levnadsvanor. Jag måste dock säga mig, att i ett litet demokratiskt land som Sverige är det väl mycket begärt att fordra, att dess 24 landshövdingar skola få så ytterst anseliga lönebelopp, som här ha föreslagits. Deras representationsuppgifter kunna visserligen vara mycket stora och mycket betungande för dem, men det är ju icke deras representationsutgifter, som skola gäldas med statens medel, utan det är deras direkt samhällsnyttiga och samhällsgagneliga verksamhet, som skall få en värdemätare i de avlöningsbelopp, som tilldelas dem. De lönebelopp, som nu föreslås för landshöv-

dingarna, variera mellan 21,000 och 23,000 kronor, och till detta kommer förmånen av fri bostad, en anseelig bostad i de flesta fall. Jag kan icke direkt i pengar värdera denna stora och betydande förmån. Jag vet blott, efter vad Kungl. Maj:ts proposition säger, att man för landshövdingeresidenset i Härnösand beräknar en utgift för staten av 7,000 kronor årligen, och man får väl antaga, att det går till ungefär samma belopp för de flesta landshövdingar. Dessutom har deras representationsskyldighet underlättats, genom att staten skall betala $\frac{3}{4}$ av uppvärminingskostnaderna för deras boställsvåningar, och därjämte få de enligt nu föreliggande förslag fri möblering av fyra för representation avsedda rum. Vidare ha landshövdingarna en del andra mindre förmåner, som stå i nära överensstämmelse med deras ställning.

Man måste säga sig, att, därest det verkligen vore så, detta lönebelopp, som utgår till landshövdingarna, huvudsakligen skulle täcka deras utgifter för representation, så är det icke längre fråga om löner eller arvoden, utan det är apanage, som i så fall beslutas. Det synes mig, att, därest Kungl. Maj:ts befallningshavande skulle på statens bekostnad utöva en så storartad gästfrihet, deras avlöningsbelopp icke ens kunde sättas till vad som utgår till generaldirektörer av högsta A-klass, så är det icke rätt använda penningmedel. Och liknande synpunkter skulle jag vilja och kunna anlägga även i fråga om landssekreterare och landskamrerare. Denna punkt föreligger icke nu, utan jag förbehåller mig att få återkomma, när den kommer före.

Jag är alltför blygsam för att här våga framställa ett yrkande om avslag, men därest ett sådant yrkande framställes i fråga om denna punkt, ämnar jag skänka det min röst, icke därför att jag vill vara snål mot dessa lysande representanter för statsmakten på Gotland eller i Mariestad eller vad de nu må vara, utan därför att jag anser, att den lönereglering, som föreslås för landshövdingarna, är för staten alltför generös och kostsam och i sig innebär ett exempel, som kommer att ovillkorligen locka andra högre statstjänare till efterföljelse, och denna efterföljelse är jag viss om kommer att ytterligare belasta budgeten med anseeliga belopp.

I detta yttrande instämde herrar *Jansson* i Edsbäcken, *Lindqvist* i Halmstad, *Molander* och *Vahlstedt*.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Möller**: Jag skall icke taga upp någon polemik mot den föregående ärade talaren. Jag kan ju möjligen förstå de puritanska synpunkter, som han anlägger på denna fråga om landshövdingarnas löner, men jag har personligen den uppfattningen, att en lägre lön, än som här föreslås, i själva verket är orimlig, om man nämligen skall behålla detta slag av statstjänare. Med den ställning, som de ha, skulle jag snarast vilja säga, att de belopp, som både av Kungl. Maj:t och utskottet föreslås, äro väl låga. Det är min uppfattning. Det intresserar mig icke för närvarande att något närmare motivera den. Jag har blott velat giva den tillkänna.

Jag har begärt ordet för att fästa uppmärksamheten på en annan sak, som jag egentligen hade tänkt att tala om under punkt 2 men som kanske lika bra kan anföras här. Det är bekant, att regeringen har föreslagit, att för landshövdingar, som övergå på den nya staten eller som nyutnämnas, skall finnas förbud mot att vara ledamot eller ordförande i bankbolags styrelse. Det förslaget har gjorts efter moget överbäggande och i den bestämda övertygelsen, att dessa statens representanter ute i länen icke böra låna den auktoritet, som de böra ha, åt något enskilt bankföretag, som konkurrerar om allmänhetens pengar med andra bankföretag. Det är efter min bestämda mening olämpligt, att

Ang.
lönereglering
för lands-
hövdingarna
och befall-
ningshavare
vid länsstyrel-
serna m. m.
(Forts.)

Ang.
lönereglering
för lands-
hövdingarna
och befatt-
ningshavare
vid länsstyrel-
serna m. m.
(Forts.)

landshövdingarna överhuvud taget utsätta sig för den kritik, som deras placering i styrelser kan komma att medföra eller för de risker, som det alltid blir, därest en bank icke skötes ekonomiskt tillräckligt väl. Det är ju självklart, att varken en landshövding, som är ordförande eller en landshövding, som är ledamot i en bankstyrelse, kan svara för en sådan kontroll över bankaffärerna, att han skulle kunna förhindra, att en eventuell krasch uppstode. Vi ha under bankkraschernas tid i det avseendet mycket bedröfliga exempel även beträffande sådana banker, där en landshövding suttit som en galjonsbild och väl ansetts tillvinna bankerna särskilt förtroende.

Nu har statsutskottet, och det kan vara rätt pikant att nämna i sammanhang med den föregående kritiken av lönebeloppen, förklarat, att om de nuvarande innehavarna av landshövdingebefattningarna skulle förbjudas att inneha bankuppdrag, så skulle denna lönereglering medföra en inkomstminskning för flertalet av landshövdingarna. Det vill med andra ord säga, att i själva verket så innebär regeringens förslag en restriktion beträffande deras nuvarande inkomstnivå, en sak, som kanske den ärade talaren inte hade observerat.

Emellertid kan jag inte neka till, att utskottets förslag här innebär ett egendomligt förfaringssätt, ty det lär väl inte ha hänt förut, att de villkor, som man uppställer för en ny lönereglering, inte skola gälla för samtliga dem som vilja övergå till den nya lönestaten. Ingen kan ju förhindra landshövdingarna att bibehålla sina bankuppdrag, men enligt min mening måste de också i sådana fall stanna kvar på den gamla lönestaten. Detta betyder visserligen, att deras lön sjunker till 13,000 kronor, men för detta kan ju i varje fall inte möta något hinder. Det är inte min avsikt att upptaga någon strid i denna fråga här i kammaren, det tror jag inte är lämpligt vid denna sena timme. Men jag måste ställa en fråga till utskottet. Det har ju hänt, och kan naturligtvis även för framtiden hända, att en landshövding får transport från ett län till ett annat. Enligt de nya bestämmelserna skulle en sådan landshövding komma i åtnjutande av möbleringsbidrag, d. v. s. han får, såsom det föreslås i propositionen, ett bidrag till möbleringen av högst fyra rum i det residens, där han skall sitta. Nu säger utskottet, att ett skäl för att de nuvarande innehavarna skulle få behålla sina bankuppdrag är, att de nya landshövdingarna få ett möbleringsbidrag, som de tidigare utnämnda landshövdingarna icke skulle komma i åtnjutande av. Detta är riktigt. Men om transport sker, så får den förutvarande landshövdingen vid nyutnämningen, som äger rum, rätt till möbleringsbidrag. Hur skall man då handla med avseende på hans rättighet att bibehålla ett eventuellt bankbidrag? Jag skulle önska, att man från statsutskottets sida kunde svara på den frågan, ty för vilken regering, som än må komma, kan det bli ganska svårt att knäcka den saken.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Hamrin: Herr talman! Jag begärde ordet innan herr statsrådet och chefen för socialdepartementet yttrade sig, och jag hade då för avsikt att beröra precis samma sak, som herr statsrådet här har talat om.

I samband med ett annat ärendes behandling här i riksdagen för ett par, tre år sedan tog jag upp just den fråga, som här av herr statsrådet blivit omnämnd. Det är också enligt min uppfattning en synnerligen viktig fråga, men jag skall inte, när herr statsrådet så utförligt framfört de skäl, som jag hade för avsikt att framföra, närmare uppehålla mig härvid, utan blott peka på ett par omständigheter. Det är ju så, som herrarna ha sig bekant, att riksdagen

antog en förändring av banklagen för ett eller annat år tillbaka, vilken ändring bland annat innebar, att bankerna ej fingo rättighet att öppna avdelningskontor eller filialer i samma utsträckning som förut, eller så som de själva behagade. När numera fråga uppstår, att en bank önskar öppna avdelningskontor på plats, där den förut inte har sådant, skall Konungens befallningshavande höras. Jag behöver blott säga dessa ord för att var och en skall förstå, att det kan komma att uppstå en pliktcollision vid ämbetsutövningen mellan å ena sidan de privata intressena och å andra sidan vad som åligger vederbörande, när han skall granska en ansökan av detta slag. Därjämte vill jag erinra därom, att Konungens befallningshavande är den myndighet, som handlägger lagsökningsärenden, och även i det avseendet kan en pliktcollision uppstå. Det synes mig, att när man går in för de högre löner, som här av utskottet blivit föreslagna, så borde man ha kunnat tillämpa de restriktioner, som Kungl. Maj:t föreslår, för alla utan undantag. Vilka följder kan en sådan bestämmelse ha i vissa fall? Naturligtvis de följderna, att vissa landshövdingar vägra att övergå till den nya lönestaten och stanna kvar på den gamla. Men, mina damer och herrar, vad har det för betydelse? Jo, naturligtvis den, att statsverket, så vitt jag förstår kommer att göra vissa besparingar och ingenting annat. Därför synes det icke heller från den synpunkten sett vara någon som helst risk att följa Kungl. Maj:t i detta avseende.

Jag har, herr talman, försökt att fundera ut något sätt att kunna framställa ett yrkande, så att Kungl. Maj:ts restriktioner ej avtrubbas på det sätt, som statsutskottet föreslagit, och jag har kommit till det resultatet att jag ber, herr talman, att få yrka, att den del av motiveringen, som på sidan 23, nedersta stycket, börjar med »såsom av motionen nr 262 i första kammaren framhållits» och så vidare till sidans slut, alltså till »icke erhållit del», måtte utgå. Så vitt jag kan finna, kommer då departementschefens i statsrådsprotokollet framförda mening att kvarstå orubbad, och syftemålet med vad jag här velat framhålla vinnes. Det blir alltså ett bifall på denna punkt till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Hage: Herr förste vice talman! Jag är säker på, att det på en hel del håll i de djupa leden här i kammaren och ute i landet finns en stark känsla av, att de löner, som här föreslås, äro rent omotiverade och vanvetliga lyxlöner. Detta framgår inte minst av de många instämmanden, som följde på herr Mogårds anförande, och jag är också övertygad om, att, om vi inte nu hade en så oerhörd massa ärenden att behandla, skulle yttrandena och instämmandena i denna fråga samt protesterna mot utskottets förslag ha kommit till synes på ett helt annat sätt, än vad som skett.

Jag måste säga för min del, att det är mycket beklagligt, att vi i denna kammare med den sammansättning som här finns, med representanter för småfolket, arbetarna och bondeklassen, vilka klasser leva under så oerhört tryckta förhållanden, skola vara piskade att gå med på sådana vanvetliga — jag säger rent ut *vanvetliga* löner — som det här är fråga om. Jag måste säga från mina utgångspunkter, att vi i vår lönepolitik, när det gäller de högsta befallningshavarna, i stället för att gå uppåt borde försöka att undan för undan påbörja en nedpressning av lönerna. Det säges visserligen, att dessa ämbetsmän ha representationsplikter m. m., vilka motivera anslag av denna art; men när det gäller en hel del av dessa landshövdingar i mera avlägsna län, vågar jag det bestämda påståendet, att deras representationsplikter inte äro så synnerligen stora. Det är, när landstinget är samlat och när prövningsnämnderna sammankomma, som resp. landshövding kanske bjuder på en middag samt kanske någon gång om året i övrigt. Möjligen kan jag medge att be-
träffande vissa landshövdingar, lät oss säga i Malmö eller andra stora platser,

Ang.
lönerreglering
för lands-
hövdingarna
och befall-
ningshavare
vid länsstyrel-
serna m. m.
(Forts.)

Ang.
lönereglering
för lands-
hövdingarna
och befatt-
ningshavare
vid länsstyrel-
serna m. m.
(Forts.)

där det kanske reser igenom personer i hög ställning och då representation blir nödvändig, det kan finnas vissa skäl för större representationsanslag eller en något bättre tilltagen avlöning. Men när det gäller den stora del av våra landshövdingar, som äro placerade i mera avlägsna län, vågar jag bestämt påstå, att den motivering, som man anfört i detta fall, inte är bärande.

Jag skulle från dessa utgångspunkter vilja framföra ett yrkande om ned-sättning av dessa löner. Det är emellertid fruktlöst att göra ett sådant yrkande, men jag har i alla fall inte velat låta denna sak gå förbi utan en protest. Och jag tror, att bakom mig stå åtminstone en hel mängd arbetar-representanter i denna kammare, ja, det har jag genom samtal inhämtat.

Med herr Hage förenade sig herr *Johansson* i Sollefteå.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Möller**: Herr förste vice talman! Jag skall bara tillåta mig, eftersom ännu en socialdemokratisk talare har tagit till orda om dessa löner, att påpeka för honom, att därest man skulle följa hans linje, skulle för all framtid landshövdingeposterna bli ett privilegium för personer med stor enskild förmögenhet, eller med andra slags inkomster än löneinkomsterna. Jag är övertygad om, att vill man försöka bana väg för möjligheten att utse landshövdingar uteslutande med hänsyn till deras duglighet och lämplighet för uppgifterna, så äro de löner, som här föreslås, inte för höga. Om man går den andra linjen, får man avstå från att lägga den måttstocken, hur duglig en eventuell kandidat till en landshövdingepost är och i stället taga reda på hur stor privatförmögenhet han har.

Herr **Jansson** i Falun: Herr förste vice talman! Jag skulle vilja säga mot mina partivänner här, som uppträda med kritik i fråga om löneregleringen för landsstaten, att vi hava vissa principer, som vi gå efter vid löneregleringar. De lägsta befattningshavarnas löner ökas med en högre procentsats än de högre befattningshavarnas just därför, att man anser, att deras lönenivå tidigare har varit alldeles för låg. I övrigt har man sökt så långt som möjligt tillämpa ungefär samma procentsats i fråga om de föreslagna förhöjningarna. Jag kan nu icke på rak arm bestämt säga, hur det ställer sig i detta fall med landshövdingarnas löner. Men om vi taga hänsyn till, att landshövdingarnas nuvarande löner blevo bestämda för så lång tid tillbaka som år 1874, och att ingen lönereglering sedan dess blivit verkställd för dessa befattningshavare, så kan jag icke finna annat, än att den löneförhöjning, som här är föreslagen, icke ens tillnärmelsevis uppväger den förhöjning, som andra statstjänare fått på sina tidigare utgående löner. Men nu ställer sig naturligtvis saken annorlunda, ifall den lön, som bestämdes 1874 och som på den tiden ansågs tillräcklig för en man att leva på, även i fortsättningen skall anses tillräcklig att upprätthålla denna syssla.

Nu vill jag för min del säga, att jag icke är så rasande förtjust i att få så många löntagare med så pass höga löner, som här är ifrågasatt. Men jag trodde i mitt stilla sinne, att man icke kunde jämföra dessa befattningshavare med statstjänstemän i allmänhet. Det har varit min enfaldiga uppfattning, när jag gått att taga ståndpunkt till föreliggande fråga. Men om herrarna anse, att den icke duger, nåväl, fram med edra principer! Jag skall vara den förste att vara med om att acceptera desamma, ifall de äro bättre och rättvisare än de nu av oss tillämpade.

Vad angår den fråga, som herr statsrådet och chefen för socialdepartementet här framställt, så ber jag få säga honom, att vad vi här skrivit avser endast de nuvarande befattningshavarna i den syssla, som de för närvarande inne-hava. Då de bliva transporterade exempelvis från Norrland söderut eller vice

versa, blir det en ny tjänst, de komma till; de inträda då i sina nya för-
månar, och samtidigt bortfaller rätten till innehav av de sysslor av detta slag,
som de förut eventuellt innehåft. De kunna givetvis icke längre uppehålla
ett styrelsemandat, som de exempelvis inneha uppe i Norrland, om de därifrån
skulle bli flyttade till södra Sverige. Men hur det än må vara med den
saken, har utskottet tydligt och klart sagt ifrån, att de få bli vid de nu inne-
havda sysslorna, under förutsättning att icke någon förflyttning sker. Om
sålunda en landshövding flyttar och blir placerad i samma ämbete på en an-
nan plats, så är han att betrakta som en nyutnämnd befattningshavare. Det
är den mening, som utskottet inlagt i sitt uttalande.

Slutligen hörde vi, att herr Hamrin yrkade på, att denna punkt skulle utgå
ur utskottets motivering. Jag får säga, att vi på avdelningen hava varit syn-
nerligen tveksamma om, huru långt vi skulle gå, eller om vi ens skulle kunna
reflektera på att tillstyrka de yrkanden, som motionsvis framställts. Men
man har ansett, att billighetsskäl förelegat för att det i de fall, där lands-
hövdingar fått göra rätt stora uppgifter för att kunna utöva sin syssla,
icke vore någon mening i, att han icke skulle få behålla det uppdrag, som
han eventuellt nu innehar i en bankstyrelse. Vi hava trott, att om den löne-
reglering för landshövdingarna, som nu eventuellt kommer att genomföras,
skulle anses tillfredsställande för att täcka de utgifter, landshövdingarna hava,
man icke skulle behöva göra så stora påtryckningar, förrän dessa herrar skulle
finna med sin värdighet förenligt att avsäga sig dessa sina uppdrag. Jag
tror därför icke, att det är så synnerligen stor risk, om kammaren bifaller
såväl utskottets förslag som även dess motivering. Det förefaller mig, som
om man borde hava skyldighet att taga en viss hänsyn till dessa män, som vid
tillträdet av sina sysslor, antar jag, hava fått ett tyst medgivande, att de skulle
kunna få åtaga sig ett sådant uppdrag. Och jag menar, att då bör man icke
huvudstupa fråntaga dem denna möjlighet.

Jag ber, herr talman, på grund av dessa synpunkter att få yrka bifall till
utskottets hemställan.

Herr Englund: Herr förste vice talman! Det är med anledning av det yr-
kande, som framställdes av herr Hamrin, som jag vågar begära ordet i en ange-
lägenhet som denna.

Jag vill då med anledning av den förklarliga försynhet, som statsutskottet
lagt i dagen gent emot landshövdingarna, när det gäller deras ställning som ord-
förande i bankstyrelser, säga, att jag säkerligen gör mig till tolk för en gan-
ska utbredd mening här i kammaren, att det är av nöden, då en lönerreglering
för landshövdingarna sker, att från riksdagens sida med bestämdhet säges ut,
att dessa statsmaktens främsta representanter ute i landet och i den i landet
genom länsstyrelserna bundna administrationen böra vara helt obundna av alla
de privata intressen, som äro knutna vid vårt lands så förtrustade bankväsen.
Och då man tar i betraktande, att det väsentligen endast är några av landets
speciella storbanker, som äro i stånd att på detta sätt protegera de dekorationer,
som landshövdingarna i det fallet utgöra, vore det ett misstag, så vitt jag för-
står, att icke på denna punkt följa Kungl. Maj:t, och att sålunda denna kam-
mare bör bifalla det yrkande, som herr Hamrin här gjort. Herrarna erinra
sig dock, att det under bankfallisse-mangen för några år sedan var flera av
landets landshövdingar, som kommo att skylta i dessa affärer, i dessa bety-
dande skandaler, som det mången gång var. Och jag kan vittna om, att det
då på många håll väckte mycken harm ute bland landets breda lager, oavsett
politisk åskådning, att länsstyrelsernas chefer och Konungens befallningsha-
vande på detta sätt stodo i spetsen för dessa institutioner. Jag tror, att det är

Ang.
lönereglering
för lands-
hövdingarna
och befatt-
ningshavare
vid länsstyrel-
serna m. m.
(Forts.)

väl befogat och påkallat icke minst med hänsyn till opinionen i landet, och med hänsyn till dessa onekligen flotta om än må vara befogade löner — och i detta avseende delar jag herr statsrådets uppfattning om dessa löneförhållanden — så är det så mycket mera befogat, att, då riksdagen är generös på denna punkt, när det gäller landshövdingarnas ställning till bankerna icke gå ifrån Kungl. Maj:ts ståndpunkt, och jag ber, herr förste vice talman, att få ansluta mig till herr Hamrins yrkande.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Jag har icke något att invända emot det lönebelopp som här är föreslaget, men jag vill bestämt instämma i herr Hamrins yrkande, ty det är ett fullständigt oskick, att tjänstemän i regel skola hava en massa bisysslor, så att man kan säga att själva tjänsten blir en bisak. De ligga ju i olika styrelser och hava så många befattningar, att när man skall söka en tjänsteman till exempel får man springa på mångfaldiga ställen i staden för att söka upp honom, ty han har att gör än här och än där, och säkert är att själva tjänsten i många fall blir en bisyssla, och det är väl ett oskick, som bör avskaffas fortast möjligt.

Jag ber att helt och hållet få instämma med herr Hamrins yrkande här.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav till en början proposition på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment; och fattade kammaren beslut i enlighet härmed.

Vidare framställde herr förste vice talmannen propositioner beträffande motiveringen, nämligen dels på godkännande av det utav herr Hamrin i avseende härå under överläggningen gjorda yrkandet, dels ock på avslag å berörda yrkande; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes likväl av herr Persson i Fritorp. i anledningen varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller det av herr Hamrin under överläggningen angående statsutskottets utlåtande nr 112 framställda yrkandet i fråga om motiveringen, röstar.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit berörda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppskningsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 102 ja och 96 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit det av herr Hamrin under överläggningen framställda yrkandet i fråga om motiveringen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Mom. II) — V).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härefter föredrogs *mom. VI*. Därvid anförde:

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Vid ifrågavarande punkt har utskottet avvikit från Kungl. Maj:ts förslag, nämligen beträffande löneplaceringen av länsnotarier och länsbokhållare av första klass. Jag kan icke finna något bärande skäl, varför utskottet på denna punkt skulle skilja sig från Kungl. Maj:ts förslag, och jag finner det så mycket betänkligare, därför att, om en uppflyttning av de nu ifrågavarande tjänstemännen till den nya 24:e lönegraden eller den gamla 15:e lönegraden skulle äga rum, såväl de som länsassessorerna komma i den gamla andra lönegraden. Jag tror det är synnerligen olämpligt att hava tjänstemän, som subordinera under varandra, båda placerade på så sätt. Jag tror också, att även om det skulle kunna i viest fall anmärkas emot att lönen för dessa tjänstemän icke var så hög, som en viss del av deras arbete kunde anses berättiga dem till, så kan man ändock knappt lämna ur sikte, att det här rör sig om övergångsplatser, varifrån de få befordran, först naturligtvis till länsassessorer och senare till landskamrerare eller landssekreterare, och det har varit genomgående vid alla löneregleringar, att platser, som betraktas som övergångsplatser, hava fått litet mindre lön än om de hava ansetts såsom sluttjänster. Det är också synes det mig knappt rimligt och skäligt att tro, att utskottets avdelning skulle på den korta tid, som stått till buds, hunnit att bättre tränga in i vare sig konsekvenserna eller över huvud hela löneskalan sedd i sin helhet för landstatstjänstemännen än Kungl. Maj:t hunnit att göra, och jag tror också, att så vitt jag kan finna så var verkligen placeringen på hela löneskalan i Kungl. Maj:ts förslag mycket väl anpassad och synnerligen starkt motiverad.

Då jag icke som sagt på något sätt kan finna, att utskottet har bättre än Kungl. Maj:t träffat sitt avgörande, så skall jag be att på den ifrågavarande punkten och för de tjänstemän det här gäller yrka avslag på utskottets förslag och bifall till det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag skall blott yttra några ord med avseende på en annan grupp av landstatstjänstemän, som enligt min mening hava blivit satta för lågt. Det är nämligen landskanlister och landskontorister, som blivit placerade i lönegrad 15. Dessa tjänstemän, av vilka en del sakna möjlighet att få någon befordran, hava dock genom denna lönereglering kommit i sämre löneställning än de äro för närvarande, och därför hava vi i denna punkt reserverat oss, och yrkat att de i stället för lönegrad 15 skulle komma i lönegrad 16, vilket gör omkring 100 kronor för vardera i årlig tillökning på deras lön. När man tar i betraktande att riksdagen förut beslutat ökning av deras tjänstgöring och de därigenom sakna möjlighet att längre få de extra inkomster som de förut haft möjlighet till, så komma dessa i en mycket sämre ställning än nu, och det är att märka, att när herr Jansson i Falun sade att för de lägre tjänstemännen söker man tillämpa en annan procentsats och andra principer än man gör beträffande de högre avlönade, så gör denna tillämpning, att dessa lägst avlönade komma i en sämre ställning och hava blivit sämre lottrade än de borde vara.

Jag ber, herr talman, alltså att få yrka bifall till den vid punkten i fråga avgivna reservationen.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Jag skall endast med några få ord be att få yrka bifall till utskottets förslag. Den uppflyttning, som herr Olsson vände sig emot hava vi inom utskottet ansett synnerligen väl motiverad. På grund av den långt framskridna tiden skall jag inskränka mig till att endast yrka bifall till utskottets förslag.

Ang.
lönereglering
för lands-
hövdingarna
och befatt-
ningshavare
vid länsstyrel-
serna m. m.
(Forts.)

Ang.
lönereglering
för lands-
hövdingarna
och befatt-
ningshavare
vid länsstyrel-
serna m. m.

(Forts.)

Herr **Wallerius**: Herr talman! Jag skall be att i korthet få instämma i herr Bengtssons i Norup yrkande. Jag har motionerat för högre löner, men jag ansluter mig till reservationen i fråga och ber att få stryka under det behjärtansvärda i dessa tjänstemäns krav med hänsyn just till det ganska kvalificerade arbete, som delvis tillkommer dem. Jag ber att få lägga på kammarens hjärta att stödja denna reservation.

Häruti instämde herrar *Holmgren, Olsson i Berg, Olsson i Kalmar, Gustafson i Kasenberg, Alströmer, Larson i Tönnersa, Lithander och Wirsell*.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen till en början propositioner angående placering i lönegrad av länsnotarier och länsbokhållare av 1:a klass, nämligen dels på bifall till vad utskottet i nämnda avseende hemställt, dels ock på bifall till det av herr Olsson i Kullenbergstorp under överläggningen framställda yrkandet; och blev utskottets hemställan i förevarande del av kammaren bifallen.

Vidare gav herr talmannen beträffande placering i lönegrad av landskanslister och landskontorister propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna del, dels ock på bifall till det förslag, som därutinnan framställt i den av herr Lindblad m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen.

Votering begärdes likväl av herr Olsson i Kullenbergstorp, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller vad i herr Lindblads m. fl:s reservation vid statsutskottets förevarande utlåtande nr 112 föreslagits angående placering i lönegrad av landskanslister och landskontorister, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i denna del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i förevarande del gjorda hemställan.

Slutligen blev efter herr talmannens därå givna proposition utskottets hemställan under *mom. VI*) i övrigt av kammaren bifallen.

Mom. VII)—IX).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid härpå skedd föredragning av *mom. X*) anförde:

Herr **Mogård**: Herr talman! Det skulle naturligtvis vara mycket enfaldigt av mig att förneka, att icke länsstyrelserna ha ofantligt flera och större uppgifter nu, än de haft tillföre, och att därför den personal, som rekryterar länsstyrelserna, också därmed har rätt att kräva en viss avlöningsförhöjning. Men jag tror, att denna utvidgning av länsstyrelsernas verksamhet i mycket

är någonting, som blivit klar efter kristidens översvämning av förordningar och uppgifter även för länsstyrelserna. Men vidare synes lagstiftningen tendera till att åt länsstyrelserna ge en allt vidsträcktare grad av uppgifter, många visserligen nödvändiga och viktiga, men andra mindre nödvändiga. Jag är övertygad om, att därest man ville se efter närmare på länsstyrelsernas uppgifter, skulle man nog finna, att åtskilligt kunde tagas ifrån dessa styrelser, liksom att även mycket bedrivs på ett oekonomiskt sätt.

Men när jag läser i utskottsbetänkandet det förslag till avlöningsförstärkning åt landssekreterare och landskamrerare, som här är i fråga, och lägger samman vad de skulle ha enligt denna punkt med vad som antagits under punkt 6, måste jag säga, att man bedriver en lönepolitik, som icke följer de grundläggande principer, som man förut följt i fråga om dylika lönebestämmelser. Ty vad blir följden, om man skulle bifalla utskottets förslag i punkt 10? Det talas där om avlöningsförstärkning åt landssekreterare och landskamrerare. Ja, ser man exempelvis på vad landssekreteraren och landskamreraren i Stockholms län då skulle få, kommer man upp till en siffra, som motsvarar avlöningen för en överdirektör eller ett sändebud i tjänst i utrikesdepartementet.

Naturligtvis ställer sig saken för mig ingalunda så, att man skall snåla i alla hänseenden, utan jag menar med den invändning jag riktar mot denna avlöningsförstärkning enligt punkt 10 i utskottets förslag, att man åt dessa avdelningschefer i länsstyrelserna ger löneförmåner, vilka egentligen icke motsvara de prestanda, som de ha att åstadkomma. En byråchef eller hovrättsråd får nöja sig med en avlöning, som utgår endast efter B 30, men en landssekreterare och landskamrerare t. ex. i Stockholms län skulle dessutom få 3,500 kronor, i de flesta andra län 2,500 kronor och i Gotlands län 1,500 kronor. Jag tror icke, att vad landssekreterarna och landskamrerarna utföra egentligen berättigar dem till större lön, än de kunna få enligt ren tillämpning av B 30 i avlöningsplanen. Och enligt denna B 30 uppgår begynnelselönen för högsta dyrt till 10,500 kronor och slutlönen till högst 11,940 kronor. Men till detta kommer för nuvarande innehavarna av omhandlade befattningar, även den förstärkning i lönen, som ersättningen för uteblivna sportler innebär enligt följande punkt. Det är sålunda ett mycket förmånligt tillgodoseende av dessa befattningshavare, som här i punkten föreslås.

Jag har med detta mitt yrkande, som går ut på avslag i vad gäller punkt 10, såsom jag förut sagt, ingalunda velat anlägga en meningslös snålhetssynpunkt. Jag har ställt mig på den ståndpunkt jag gjort endast därför, att det för konsekvensens skull är nödvändigt att begränsa lönerna för landssekreterare och landskamrerare till vad de få genom löneplacering i B 30 i avlöningsplanen. Till det sagda kommer, att ovanligt högt kvalificerade jurister mer och mer komma att söka sig in i länsstyrelserna, varigenom dessa styrelser få allt större inflytande på bekostnad av den kommunala självstyrelsen. Och åtskilligt av rättigheter, som förut lagts i kommunernas hand, kommer nog att berövas dem, på grund av denna nyrekrytering i länsstyrelserna, som blir en följd av de rikliga löner, som komma de högre tjänstemännen därstädes till del.

Med hänsyn till detta sistnämnda och till vad jag i övrigt här yttrat, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på punkt X.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Om jag beträffande landshövdingarna hade vissa synpunkter, som kunde föranleda mig att instämma med den föregående ärade talaren, så kan jag på denna punkt omöjligen förstå hans yrkande. Det måste vara något misstag, som han här gör sig skyldig till. Dessa personer, som det här är fråga om, äro, kan man säga, nästan jämställda med överdirektörer, varför jag förmodar, att den föregående talaren icke alls gjort sig reda för, vad dessa herrar inom länsstyrelsen ha att göra.

Ang.
lönereglering
för lands-
hövdingarna
och befatt-
ningshavare
vid länsstyrel-
serna m. m.
(Forts.)

Ang.
lönereglering
för lands-
hövdingarna
och befatt-
ningshavare
vid länsstyrel-
serna m. m.
(Forts.)

De äro avdelningschefer, var och en för sin stora grupp av befattningshavare och handlägga ärenden av stor ekonomisk räckvidd inom länet. Det måste därför som sagt vara på grund av ett misstag, som den ärade talaren framställt sitt yrkande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Anderson* i Råstock, *Carlsson-Frosterud*, *Kristensson* i Göteborg, *Löfgren* i Stockholm, *Wiklund*, *Osberg*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Bengtsson* i Norup och *Månsson* i Erlandsro.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag ber om ursäkt, att jag besvärar kammaren med ett anförande till. Jag tänkte verkligen låta denna fråga gå mig förbi utan att egentligen ingripa. Men jag förmodar i varje fall, att det icke är möjligt, att kammaren nu i en hastig vändning skulle följa herr Mogårds yrkande. Man får väl ändå inte glömma, att denna fråga varit mycket grundligt prövad, jag vet icke av huru många sakkunniga instanser: först löneregleringskommittén, sedan landsstatssakkunniga, därefter av Kungl. Maj:t och sist av statskontoret, så nog finnes det skäl för det föreliggande förslaget.

Jag förmodar, att vi i övrigt icke behöva gå in på saken, utan jag nöjer mig med att fästa uppmärksamheten på, att man ur sparsamhetssynpunkt icke kan följa en talares yrkande endast därför, att beloppet blir lägre än det föreslagna.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Härpå föredrogs *mom. XI*); och anförde därvid:

Herr **Holmgren**: Herr talman! Landssekreterarna och landskamrerarna ha som bekant även sportelinkomster, som i vissa fall uppgå till avsevärda belopp. När nu riksdagen står i begrepp att reglera lönerna för dessa befattningshavare, är det också rätt naturligt, att riksdagen ämnar lägga till rätta frågan om sportelinkomsterna i enlighet med den uppfattning, som riksdagen ständigt hyst i liknande frågor. Emellertid synes det mig icke fullt skäligt, att befattningshavarna nu skola berövas en förmån, som de fått sig tillerkända, när de tillträdde sina befattningar. Det synes mig därför riktigt, att de nuvarande landssekreterarna och landskamrerarna bibehållas vid åtnjutande av sportelinkomsterna med avdrag av ett belopp, motsvarande den löneökning, som de till äventyrs komma att få, så att bestämmelserna om sportelindragningen icke må tillämpas förr än platserna besättas av nya innehavare. Ett sådant yrkande har naturligtvis ingen möjlighet att göra sig gällande, och därför har jag i utskottet anslutit mig till reservanterna. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till den av herr Vennersten m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr **Jansson** i Falun: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring, som föreslagits i den av herr Vennersten m. fl. avgivna vid utlåtandet fogade med 3) betecknade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. XII)—XXI).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten B).

Utskottets hemställan bifölls.

*Ang.
lönereglering
för lands-
hövdingarna
och befatt-
ningshavare
vid länsstyrel-
serna m. m.*

(Forts.)

§ 3.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställningar rörande anslag till högsta domstolen och regeringsrätten jämte en i ämnet väckt motion; och blev utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 114, i anledning dels av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till avtal mellan å ena sidan staten och å den andra envar av städerna Stockholm och Göteborg rörande nämnda städers övertagande av hela sin sinnessjukvård, dels av väckt motion om statsbidrag till anordnande av kommunala sinnessjukhus, begärdes ordet av

Ang. sinnessjukvården i Stockholm och Göteborg.

Herr Fast, som yttrade: Herr talman! Endast ett par ord. Då utskottet här icke biträtt min motion, skall det naturligtvis icke falla mig in att göra något yrkande. Då riksdagen gått in för att övertaga sinnessjukvården på sätt här skett, hoppas jag, att det beslut som nu fattas, icke må bli en enda ett beslut på papperet utan ett sådant, som verkligen förpliktar. Ute i landet råder för närvarande ett olidlighetstillstånd på detta område. Fattigvårdsmyndigheterna veta icke, huru de skola ordna det med de sinnessjuka, och när statsutskottet åberopar medicinalstyrelsen som auktoritet för sin uppfattning, vill jag erinra om, att år 1902 hade styrelsen en helt annan mening än den nu har; denna har sedermera stötts av förre överinspektören för sinnessjukvården. Vid den tidpunkten ville man icke från kommunernas sida vara med i den riktning det här är fråga om. Nu har däremot vinden vänt sig; nu vill man dela upp sjukvården, så att den verkliga vården övertages av staten och försörjningen av kommunerna. Jag skall som sagt icke framställa något yrkande, men jag ber att än en gång få understryka, att jag hoppas, att beslutet verkligen förpliktar, och jag är glad i alla fall, att ett avgörande kommit till stånd, så att, när kommunerna bygga sina försörjningshem, de verkligen veta, huru de skola inrätta det med avseende på sinnessjukvården.

Häruti instämde herr Eriksson i Boxholm.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1925—1926 för viss personal inom den civila statsförvaltningen jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen.

Ang. tillfällig
löneförbättring
för viss perso-
nal inom den
civila stats-
förvaltningen.

(Forts.)

I en till riksdagen den 13 mars 1925 avlåten proposition, nr 300, hade Kungl. Maj:t framlagt förslag till tillfällig löneförbättring under budgetåret 1925—1926 för viss personal inom den civila statsförvaltningen.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, nr 267 inom första kammaren av herrar *Asplund* och *Jonsson* och nr 426 inom andra kammaren av herr *Grapenson*.

Utskottet hemställde,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med avslag å ovannämnda motioner, måtte

I) medgiva,

att tillfällig löneförbättring finge med av utskottet angivet tillägg beträffande föreståndaren för rasbiologiska institutet under budgetåret 1925—1926 utgå vid vissa befattningar å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen enligt i statsrådsprotokollet över finansärenden den 13 mars 1925 angivna tabeller (Tabell I och II); dock

att beträffande befattningshavare å gammal stat, med undantag av den i tabell II upptagna, å äldre stat kvarstående auditören vid flottans station i Karlskrona, tillfällig löneförbättring finge utgå endast, därest Kungl. Maj:t prövade skäligt tillägga vederbörande sådan förmån, och med belopp som av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämdes;

att vissa befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, vilka icke vore uppförda å ordinarie stat, finge under budgetåret 1925—1926 åtnjuta tillfällig löneförbättring enligt vad Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, Kungl. Maj:t därutinnan angivit, bestämde; och

II) till tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen för budgetåret 1925—1926 såsom extra förslagsanslag anvisa under andra huvudtiteln..... kronor 4,000

» fjärde	»	»	12,000
» femte	»	»	610,000
» sjätte	»	»	9,000
» åttonde	»	»	1,951,000
» tionde	»	»	61,000

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Bergkvist*, *Asplund* och *Rosén*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt ovannämnda motioner, måtte

I) —————

II) —————

III) a) besluta, att för budgetåret 1925—1926 skulle till ordinarie extra ordinarie och vikarierande lärare vid allmänna läroverk och seminarier i Norrbottens och Västerbottens län samt folkskolinspektörer i samma län utgå kallortstillägg med följande belopp, nämligen i kallortsklass I: 50 kronor, i kallortsklass II: 100 kronor, i kallortsklass III: 160 kronor, i kallortsklass IV: 250 kronor och i kallortsklass V: 375 kronor; och

b) för sistnämnda ändamål för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra förslagsanslag av 20,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Hage: Herr talman! Jag skall be att helt kort få erinra om, att vid detta utlåtande finnes fogad en reservation av herr *Bergqvist* m. fl., i vilken

det påyrkas, att det för ifrågavarande lärare må beviljas kallortstillägg efter ungefär samma grunder, som i viss utsträckning utgår till statens befattningshavare i övre Norrland. Jag har tänkt yrka bifall till denna reservation, och jag gör det därför, att då jag för några år sedan väckte en motion, som gick ut på att ett tillräckligt kallortstillägg i allmänhet skulle utgå till befattningshavare i Norrland, uttalade sig båda kamrarna utan motstånd för denna ståndpunkt. När så är förhållandet, måste det vara riktigt att vid detta tillfälle, när man bestämmer lönen för ifrågavarande befattningshavare, passa på att infoga bestämmelser om kallortstillägg. Från denna utgångspunkt och med denna korta motivering ber jag att få yrka bifall till reservationen.

*Ang. tillfällig
löneförbättring
för viss perso-
nal inom den
civila stats-
förvaltningen.
(Forts.)*

Herr Rydén: Herr talman! Det kan icke enligt min mening anses tillrädligt, att kanske året före det man behandlar hela lönefrågan för läroverkslärarna fatta ståndpunkt till en sådan fråga som den, huruvida kallortstillägg skola införas eller ej. Med denna korta motivering anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner, dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Statsutskottets utlåtande, nr 116, i anledning av väckta motioner angående tillfällig löneförbättring för lärare vid folk- och småskolor samt högre folk-skolor föredrogs härpå; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 117, i anledning av väckt motion angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1925—1926 för lärare vid statsunderstödda folkhögskolor. Därvid anförde:

*Ang. tillfällig
löneförbättring
för vissa
folkhög-
skolelärare.*

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag skall icke yrka bifall till min motion, men jag skall begagna tillfället att i detta ärende rikta några ord till Kungl. Maj:t. Det förhåller sig nämligen så, att 1924 års riksdag beslöt en skrivelse med anhållan, att under viss förutsättning bevilja ökad löneförbättring åt lärare i de allmänna läroverken och »annan med dem jämförlig personal». Till årets riksdag har inkommit en proposition angående ifrågavarande statstjänstemän, och under återopande av orden »annan med dem jämförlig personal», har det också väckts en motion rörande löneförbättring för lärare vid kommunala mellanskolor, vilken utskottet tillstyrkt. Nu skulle jag med anledning härav vilja vädja till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet och hemställa, att genom Kungl. Maj:ts försorg en utredning göres, så att även folkhögskollärarne, som lika väl som kommunala mellanskolornas lärarepersonal *måste* räknas under rubriken »annan med dem jämförlig personal», må vid en kommande riksdag få en tillfällig löneförbättring. Vederbörande läraregrupp har nämligen aldrig fått någon dylik. Min och herr Erikssons i Grängesberg motion frambars just i syfte att även denna grupp av löntagare skulle bli ihågkommen, men som ingen utredning förelåg, kunde icke statsutskottet tillstyrka motionen. Jag har herr talman intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Ang. tillfällig
löneförbättring
för vissa
folkhög-
skolelärare.
(Forts.)

Herr Rydén: Herr talman! Med uttalande av min förhoppning, att när löne regleringen kommer för de icke statsanställda lärarna folkhögskolorna måtte bli vederbörligen tillgodosedda, vill jag uttala en allmän anslutning till de sympatier för en god löneställning för folkhögskolornas lärare, som herr Bengtsson i Norup framförde. Det kan ju dock icke ifrågakomma att bifalla motionen, vilket han heller icke föreslog, och jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 8.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till de kommunala mellanskolorna m. m. jämte vissa i ämnet väckta motioner;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1925—1926 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring för viss personal vid livrustkammaren;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt Nordiska museets personal;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag under riksstatens åttonde huvudtitel till tillfälligt lönetillägg åt vissa vaktmästare; och

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag under riksstatens åttonde huvudtitel till dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Ordet lämnades härefter till

Herr Eriksson i Grängesberg, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att på föredragningslistan för morgondagens plenum bankoutskottets utlåtanden nr 51, 52, 53 och 54 måtte uppföras efter samma utskotts utlåtande nr 50 och vidare att bland två gånger bordlagda ärenden bankoutskottets utlåtande nr 66 måtte flyttas upp, så att det kommer före utlåtandet nr 55.

Denna hemställan bifölls.

§ 10.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1925 den 27 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksbanken ej mindre för valperioden 1925—1928 efter herrar S. I. W. Philipson och S. Th. Palme, vilka voro i tur att avgå, än även för återstående delen av valperioden 1923—1926 efter herr F. W. Thorsson, vilken avlidit, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1925—1928:

herr Philipson, Sten Isac Walter, riksbanksfullmäktig, med 45 röster,
 » Ekman, C. G., riksgäldsfullmäktig, » 45 »

för återstående del av valperioden 1923—1926:

herr Kristensson, Emil, ledamot av riksdagens andra kammare, med 42 röster,

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1926 försiggått:

herr Amnér, Axel, bankokommissarie, med 42 röster,
 » Örne, Anders, ledamot av riksdagens första kammare, » 42 »
 » Widell, Jakob Ludvig, ledamot av riksdagens första kammare, » 42 »

sedan ordningen mellan suppleanterna blivit genom lottning bestämd.

*Ernst Trygger.**S. H. Kvarnzelius.**Värner Rydén.**K. J. Beskow.*

År 1925 den 27 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksgäldskontoret ej mindre för valperioden 1925—1928 efter herrar C. E. Kinander, G. Kobb och K. E. H. Hildebrand, vilka voro i tur att avgå, än även för återstående delen av valperioden 1923—1926 efter herr statsrådet V. Larsson samt för återstående delen av valperioden 1924—1927 efter herr C. G. Ekman, vilken blivit vald till fullmäktig i riksbanken, dels ock suppleanter för fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

ordförande:

herr Hildebrand, Karl Emil Hildebrand, riksgäldsfullmäktig, med 41 röster,

fullmäktige

för valperioden 1925—1928:

herr Kobb, Gustav, riksgäldsfullmäktig, med 39 röster,
 » Hallin, Erik, ledamot av riksdagens första kammare, » 39 »

för återstående delen av valperioden 1923—1926:

herr Bäckström, Helge Mattias, f. d. professor, med 35 röster,

för återstående delen av valperioden 1924—1927:

herr Anderson, Anders i Råstock, ledamot av riksdagens andra kammare, med 36 röster,

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1926 försiggått:

herr Strömberg, Otto Mauritz, bruksägare, med 37 röster,
 » Hagman, Emil Oskar, ledamot av riksdagens andra kammare, » 36 »
 » Johansson, Johan i Kälkebo, ledamot av riksdagens andra kammare, » 35 »

*Ernst Trygger.**S. H. Kvarnzelius.**Värner Rydén.**K. J. Beskow.*

År 1925 den 27 maj sammanträdde de valmän, som av kamrarna fått i uppdrag att utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, för anställande av föreskrivna val av två ledamöter i styrelsen över riksdagsbiblioteket jämte två suppleanter för dem för tiden från valet till dess nytt val under år 1929 försiggått; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

ledamöter:

herr Clason, Sam, ledamot av riksdagens första kammare med 37 röster
 » Engberg, Jonas Arthur, ledamot av riksdagens andra kam- » 37 »
 mare,

suppleant för herr Clason, S.:

herr Widell, Jakob Ludvig, ledamot av riksdagens första kammare, med 32 röster,

suppleant för herr Engberg, J. A.:

herr Wennerström, Ivar, ledamot av riksdagens andra kammare, med 31 röster,

Ernst Trygger.

S. H. Kvarnzelius.

Värner Rydén.

K. J. Beskow.

Protokollen lades till handlingarna; och beslöts tillika, att riksdagens kansli-deputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till dels förordnanden för de valde, dels skrivelser till Konungen med anmälan om de försiggångna valen, dels ock de paragrafer, som därom borde i riksdagsbeslutet intagas.

§ 11.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tullverkets utgiftsstater för budgetåret 1925—1926 m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning rörande sjöförsvarets anslag till tryckningskostnader; och

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till tryckningskostnader;

från jordbruksutskottet:

nr 230, i anledning av väckt motion om kontrollstämpling å kött av importerade levande idisslande djur;

nr 231, angående reglering av utgifterna för kapitalökning för budgetåret 1925—1926 i vad angår jordbruksärendena;

nr 232, i anledning av väckt motion om utsträckning av återbetalningstiden för lån från kraftledningslånefonden;

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av moment 6 i villkoren för lån från gödselvärdslånefond;

nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i villkoren för lån från allmänna nyodlingsfonden;

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond;

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av komministerbostället Klockargården nr 1 i Skinnskattebergs socken;

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen för statsverkets räkning av elektrisk anläggning å landsfiskalsboställe;

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Jönköpings stad av vissa rektor vid högre allmänna läroverket i Jönköping på lön anslagna jordområden;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för N. A. Svanberg och P. Larsson från viss skadeståndsskyldighet jämte i ämnet väckt motion;

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av klockarbostället i Osby församling m. m.;

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Kalmar regementes förutvarande mötesplats Hultsfred;

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en å Bodens fästnings område belägen tomt med tillhörande gatumark;

nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till överlåtande av utgård Graneberg under Ultuna egendom i Uppsala län mot erhållande av viss annan egendom;

nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss mark från kyrkoherdebostället i Vilhelmina församling till Vilhelmina socken; och

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett område av Norra Vedbo häradsallmänning i Jönköpings län;

från andra lagutskottet:

nr 128, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område; och

nr 129, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande bestämmelser med avseende å upphävande av lagen den 5 juni 1909 om uteslutande tills vidare av rätten att erhålla laga skifte inom vissa områden, dels ock en i ämnet väckt motion; samt

från jordbruksutskottet:

nr 249, i anledning av väckt motion angående vissa egnahemsrörelsen rörande frågor;

nr 250, i anledning av väckta motioner angående vidtagande av åtgärder till förhindrande av vidare utplantering och spridning inom landet av den tyska haren;

nr 251, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnandet av en allmän jordbruksräkning under 1925;

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt föreningen för jordbrukskredit;

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad disposition av det å 1915 års riksstat uppförda anslaget till hydrografisk-biologiska undersökningar i Atlantiska oceanen;

nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Säveåns regleringsföretag;

nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lindring i betalningsvillkoren för lån från dräneringsfonden;

nr 256, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för lax-fiskets upphjälpande;

nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöningsförmåner m. m. åt vissa kronojägare i Villingsbergs revir; och

nr 258, i anledning av väckta motioner om åtgärder till förekommande av älgars skadegörelse å ungskog och växande gröda samt om beredande av gottgörelse för av älgar förorsakad skada å växande gröda.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande, nr 132, i anledning av vissa framställningar under riksstatens fjärde huvudtitel i avseende å budgetåret 1925—1926;

bevillningsutskottets memorial, nr 43, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 56, i anledning av väckta motioner om höjning av pensionsunderlaget för häradshövdingar; och

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsförbättring åt regementsveterinären i fältveterinärkårens reserv Fritz Albin Setterbom jämte en med anledning av propositionen väckt motion; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse samt förlängd giltighetstid av avlöningsreglementet för tjänstemän vid domänverket m. m.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr Lindskog under 8 dagar från och med den 29 innevarande maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12,20 på natten.

In fidem
Per Cronvall.